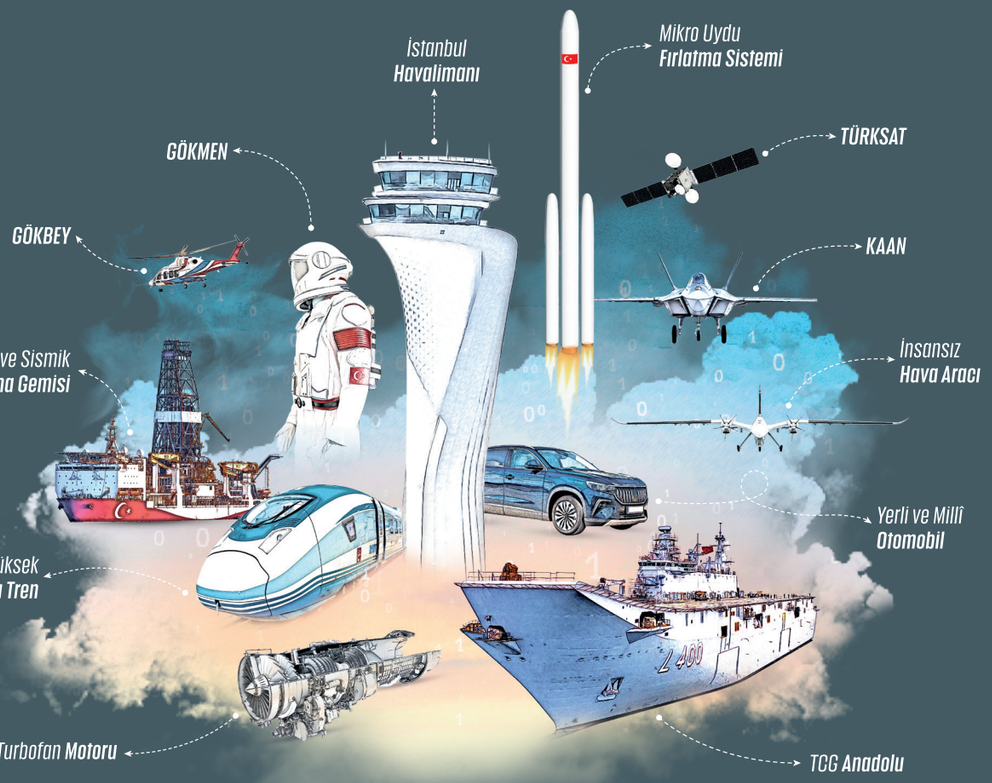
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU — DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ — 6. Sınıf — Ders Kitabı

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU | DERS KİTABI

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

6. SINIF

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

6. Sınıf

Ders Kitabı

Yazarlar

Dr. Osman CİNGÖZ
Ali ÇİFTÇİ
Gülden DEMİR
Şeyma ÖRNEK
Talip ORHAN

DEVLET KİTAPLARI
Ankara, 2026

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No 9849
Ders Kitapları Dizisi No 2108

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör
Prof. Dr. Mehmet KORKMAZ

Dil Uzmanı
Harun AYDIN

Görsel Tasarımcı
Çağdaş GÜLMEZ
Oğuz DOĞRUTEKİN

Çoklu Ortam Tasarımcısı
Mehmet Mecnur DAĞ

Program Geliştirme Uzmanı
Dilek BERBER
Elif Betül BURAN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Şebnem YILMAZ ÖZTÜRK

Rehberlik Uzmanı
Abdullah ÖZGÜMÜŞ

ISBN 978-975-11-8949-3

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 07.04.2025 tarih ve 129757477 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın/yazarların sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

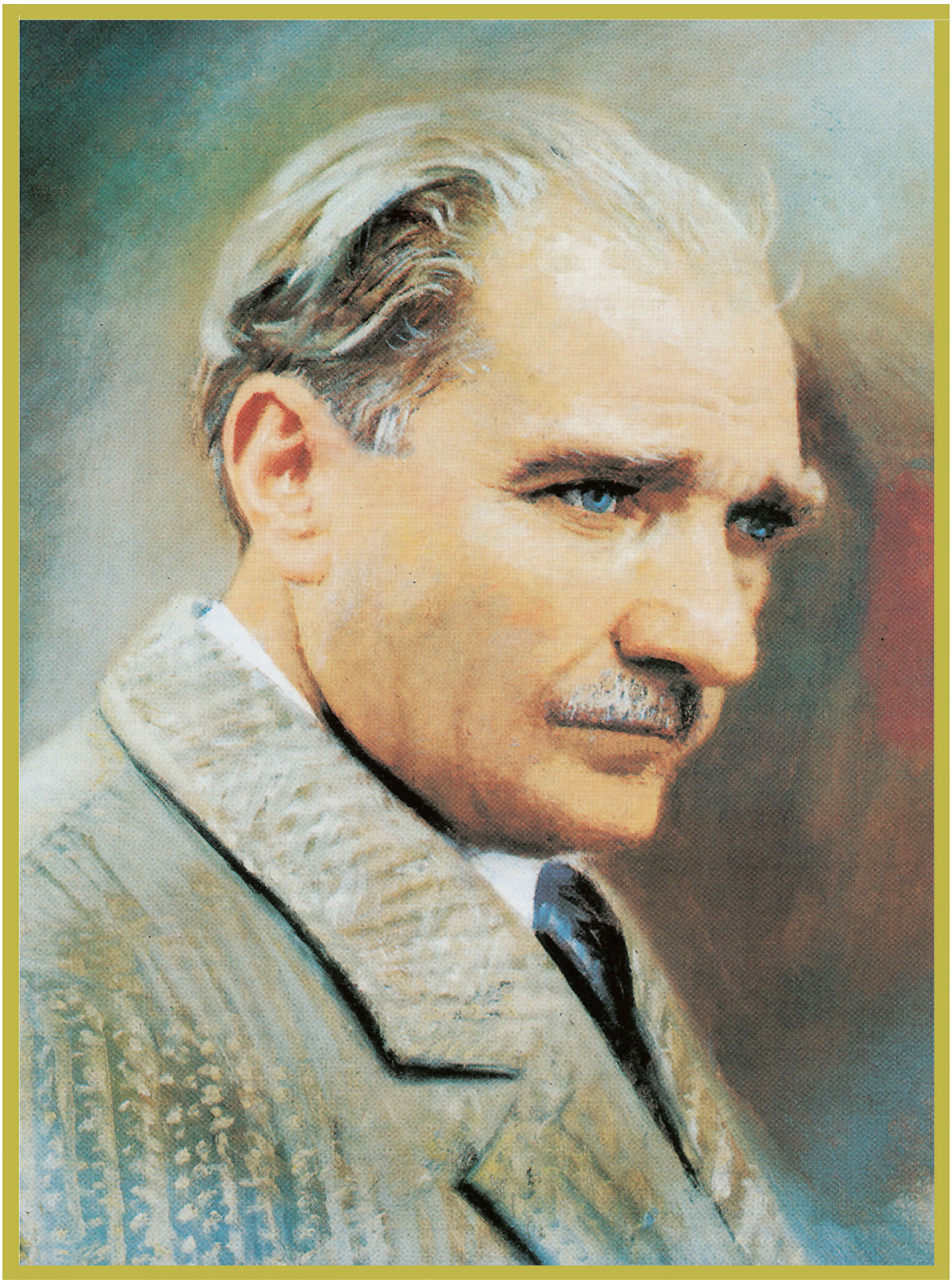
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

KİTABIN TANITIMI 8

1. Ünite
PEYGAMBER VE İLAHİ KİTAP İNANCI 12
1.1. İNSANLARA REHBER: PEYGAMBER 14
1.2. PEYGAMBERLERİN İLETTİĞİ MESAJ: VAHİY 24
1.3. İLAHİ KİTAPLAR 29
1.4. BİR SURE ÖĞRENİYORUM: FELAK SURESİ 33
1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 37
1. ÜNİTE SONNOTLAR 43

2. Ünite
RAMAZAN VE ORUÇ 44
2.1. ORUÇ VE KUR'AN AYI RAMAZAN 46
2.2. ORUÇ İBADETİ 51
2.3. ORUCUN İNSANA KAZANDIRDIKLARI 60
2.4. BİR DUA ÖĞRENİYORUM: İFTAR DUASI 67
2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 71
2. ÜNİTE SONNOTLAR 75

3. Ünite
AHLAKİ DAVRANIŞLAR 76
3.1. DOĞRU SÖZLÜ OLMAK 78
3.2. MERHAMETLİ OLMAK 84
3.3. ADAP VE NEZAKET KURALLARINA UYMAK 90
3.4. VATANIMIZI SEVMEK 100
3.5. BİR DUA ÖĞRENİYORUM: KUNUT DUALARI 105
3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 108
3. ÜNİTE SONNOTLAR 113

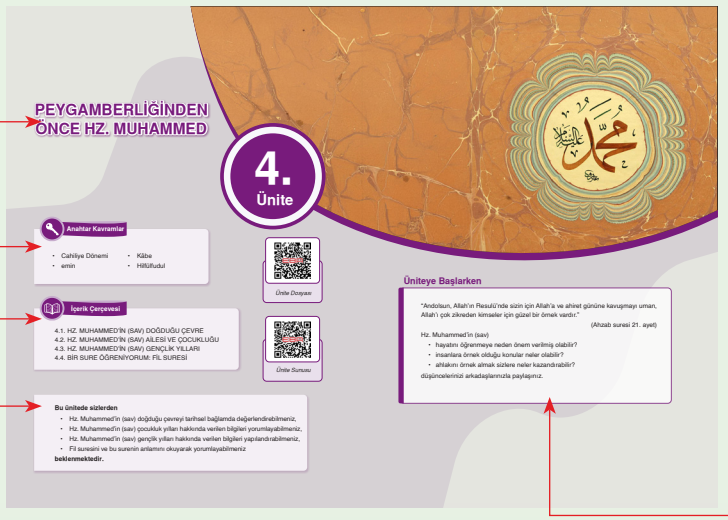
4. Ünite
PEYGAMBERLİĞİNDEN ÖNCE HZ. MUHAMMED 114
4.1. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) DOĞDUĞU ÇEVRE 116
4.2. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) AİLESİ VE ÇOCUKLUĞU 123
4.3. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) GENÇLİK YILLARI 129
4.4. BİR SURE ÖĞRENİYORUM: FİL SURESİ 134
4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 138
4. ÜNİTE SONNOTLAR 143

5. Ünite
KÜLTÜRÜMÜZDEKİ DİNÎ MOTİFLER 144
5.1. GELENEĞİMİZDE DİNİN İZLERİ 146
5.2. EDEBİYATIMIZDA DİNİN İZLERİ 159
5.3. MUSİKİMİZDE DİNİN İZLERİ 165
5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 171
5. ÜNİTE SONNOTLAR 176

PERFORMANS GÖREVİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARLARI
VE DEĞERLENDİRME FORMLARI 177
SÖZLÜK 182
KAYNAKÇA 185
CEVAP ANAHTARI 187
GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI 187
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE
KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI 188
TÜRK DÜNYASI HARİTASI 189

KİTABIN TANITIMI

Kitap ünitelerden oluşmaktadır. Her ünite başında ünite kapak sayfası yer almaktadır. Ünite kapaklarında o ünite adı, alt konu başlıkları, öğrenilecek kavramlar, öğrenme çıktıları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca ünite e-içeriklerine erişim için karekod yerleştirilmiştir.

Ünite adı

Anahtar kavramlar

İçerik çerçevesi

Öğrenme çıktısı

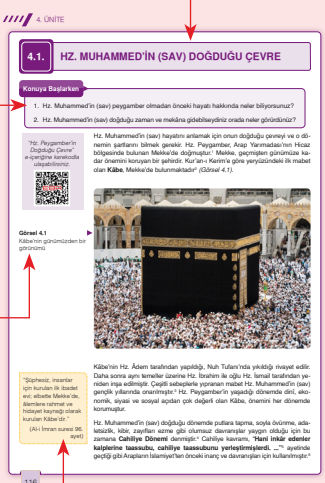
Kitap genelinde kullanılan tüm karekodlar tıklandığında veya akıllı cihazlarla okutulduğunda kitaba ait dijital içeriklere ulaşılabilmektedir.

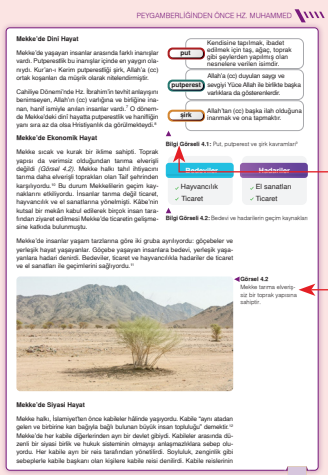
Öğrencilerin önceki öğrenmeleri ile ünite arasında köprü kurdukları "Üniteye Başlarken" alanı

Konu başlığı

Derse hazırlık ve ön değerlendirme yapılan "Konuya Başlarken" alanı

Görsel işaretçisi ve açıklaması

Konuyla ilgili bilgi grafiği

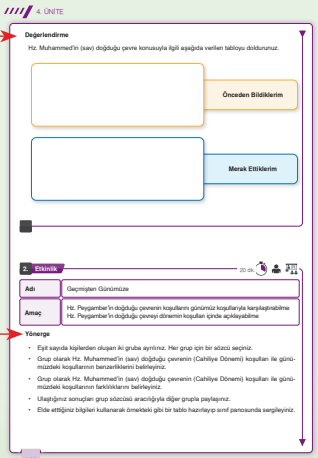
Konuyla ilgili görseller

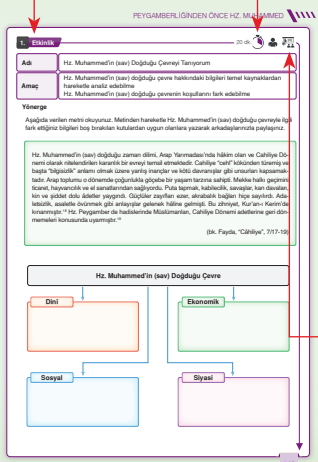
Metni destekleyen ayet, hadis, soru, kavram ve örnekler için ayrılan alan

Konunun öğrenilmesini kolaylaştırmaya yönelik etkinlikler

Etkinliğin süresini belirten sembol

Etkinliğe ait değerlendirme bölümü

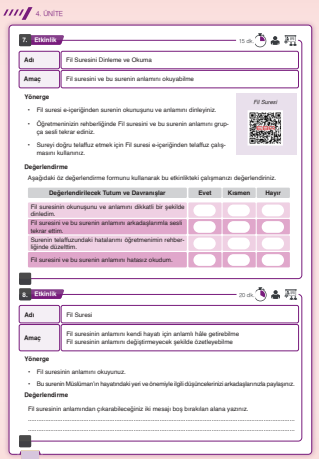

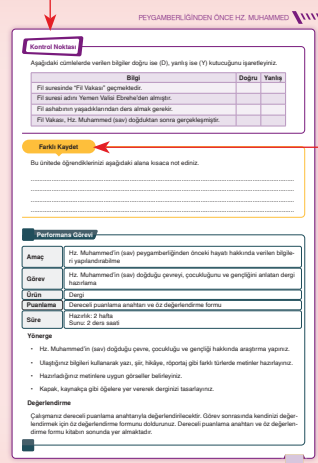

Etkinliğin bireysel, grup hâlinde veya öğretmen rehberliğinde yapılacağını belirten sembol

Etkinliğe ait yönerge

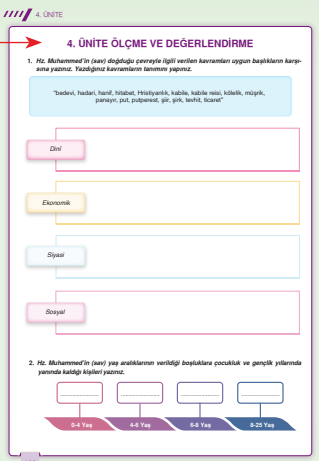
Öğrenilenleri pekiştirmek için konu sonlarında yer verilen "Kontrol Noktası" alanı

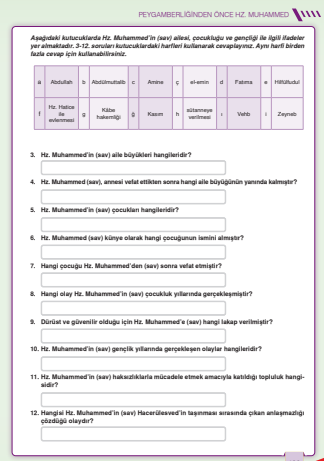

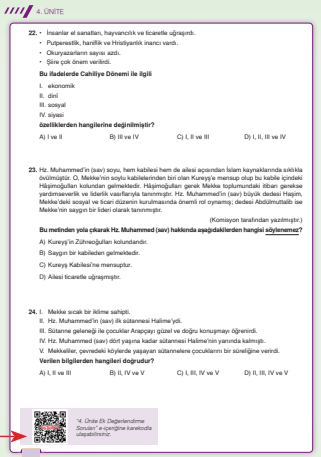
Öğrencilerin ünite sonunda öğrendikleri bilgileri not etmeleri için ayrılan yazı alanı

Üniteye ait ölçme değerlendirme soruları

Sayfa numaraları

4. ÜNİTE

22. • İnsanlar el sanatları, hayvancılık ve ticaretle uğraşırdı.
• Putperestlik, hanifilik ve Hristiyanlık inancı vardı.
• Okuryazarların sayısı azdı.
• Şiire çok önem verilirdi.

Bu ifadelerde Cahiliye Dönemi ile ilgili

I. ekonomik
II. dinî
III. sosyal
IV. siyasi

özelliklerden hangilerine değinilmiştir?

A) I ve II B) III ve IV C) I, II ve III D) I, II, III ve IV

23. Hz. Muhammed'in (sav) soyu, hem kabilesi hem de ailesi açısından İslam kaynaklarında sıklıkla övülmüştür. O, Mekke'nin soylu kabilelerinden biri olan Kureyş'e mensup olup bu kabile içindeki Haşimoğulları kolundan gelmektedir. Haşimoğulları genel Mekke toplumundaki itibarı gerekse yardımseverlik ve liderlik vasıflarıyla tanınmıştır. Hz. Muhammed'in (sav) büyük dedesi Haşim, Mekke'deki sosyal ve ticarî düzenin kurulmasında önemli rol oynamış; dedesi Abdülmuttalib ise Mekke'nin saygın bir lideri olarak tanınmıştır.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

Bu metinden yola çıkarak Hz. Muhammed (sav) hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kureyş'in Zührevoğulları kolundandır.
B) Saygın bir kabileden gelmektedir.
C) Kureyş Kabilesi'ne mensuptur.
D) Ailesi ticaretle uğraşmıştır.

24. I. Mekke sıcak bir iklime sahipti.
II. Hz. Muhammed'in (sav) ilk sütannesi Halime'ydi.
III. Sütanne geleneği ile çocuklar Arapçayı güzel ve doğru konuşmayı öğrenirdi.
IV. Hz. Muhammed (sav) dört yaşına kadar sütannesi Halime'nin yanında kalmıştı.
V. Mekkeliler, çevredeki köylerde yaşayan sütannelere çocuklarını bir süreliğine verirdi.

Verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

A) I, II ve III B) II, IV ve V C) I, III, IV ve V D) II, III, IV ve V

"4. Ünite Ek Değerlendirme Soruları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

142

PEYGAMBERLİĞİNDEN ÖNCE HZ. MUHAMMED

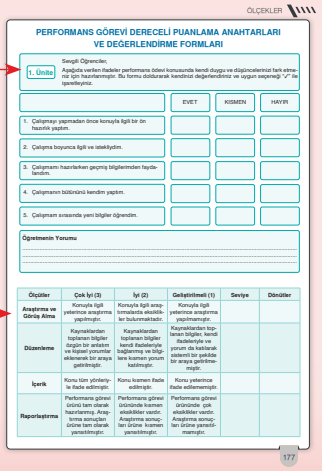
4. ÜNİTE SONNOTLAR

1 bk. Yücel, *Peygamberimizin Hayatı*, 9.
2 bk. Âl-i İmran suresi 96. ayet.
3 bk. "Kâbe", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 187.
4 bk. "Cahiliye Dönemi", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 44.
5 Fetih suresi 29. ayet.
6 bk. Fayda, "Câhiliye", 7/17.
7 bk. "hanîf", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 121.
8 bk. Öztürk, "İslam Öncesi Arap Toplumunun Tanrı Tasavvuru ve Bu Tasavvurun İslam'ın Tanrı Tasavvuruna Etkisi Sorunu", 128-131.
9 bk. "put", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 295; "putperest", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 296; "şirk", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 342.
10 bk. Fakihî, *Ahbârü Mekke fî Kadîmi'd Dehr ve Hadîsih*, 240.
11 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadî Hayat", 89.
12 bk. Avcı - Şentürk, "Kabile", 24/30.
13 bk. Avcı - Şentürk, "Kabile", 24/30-31.
14 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadî Hayat", 88-94.
15 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadî Hayat", 88-94.
16 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadî Hayat", 88-94.
17 bk. Fayda, "Câhiliye", 7/17-18.
18 bk. Âl-i İmran suresi 154. ayet, Ahzab suresi 33. ayet, Fetih suresi 26. ayet, Maide suresi 50. ayet.
19 bk. Buhari, "İmân", 22; Müslim, "Cennâ'iz", 29.
20 bk. Sezikli, "Abdülmuttalib", 1/273.
21 bk. Topaloğlu, "Abdullah", 1/76.
22 bk. Fayda, "Muhammed", 30/407.
23 bk. Kandemir, "Muhammed (Sahâbiyeti)", 30/421.
24 bk. Çubukcu, "Halîme", 15/338.
25 bk. Ibn-i Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Sîretü'n-Nebeviyye)*, 1/174.
26 bk. Öztürk, "Şeyma", 39/99.
27 bk. Çubukcu, "Halîme", 15/338.
28 bk. Topaloğlu, "Âmine", 3/63.
29 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi, Asr-ı Saadet*, 1/135.
30 bk. Fığlalı, "Ebû Tâlib", 10/237.
31 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi, Asr-ı Saadet*, 1/130.
32 bk. Aykaç, "Fâtıma bint Esed", 12/225.
33 bk. Küçükaşçı, "Zübeyr", 44/521.
34 bk. Devin, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed*, 16-17.
35 bk. Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Sîret'ün-Nebeviyye)*, 1/114.
36 bk. Hamidullah, "Hilfü'l-Fudûl", 18/32.
37 bk. Yücel, *Peygamberimizin Hayatı*, 34.
38 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi, Asr-ı Saadet*, 1/135.
39 bk. Ibn-i Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Sîret'ün-Nebeviyye)*, 1/122.
40 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi, Asr-ı Saadet*, 1/136.
41 bk. Ibn-i Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Sîret'ün-Nebeviyye)*, 1/116.
42 bk. Yücel, *Peygamberimizin Hayatı*, 36.
43 bk. Avcı - Idris, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 43-44.
44 bk. Avcı - Idris, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 43.
45 bk. Çağıncı, "Fîl Sûresi", 13/69.
46 Fîl suresi 1-5. ayetler.

143

Üniteye ait ek değerlendirme soruları

Üniteye ait sonnotlar

ÖLÇEKLER

PERFORMANS GÖREVİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARLARI VE DEĞERLENDİRME FORMLARI

1. Ünite

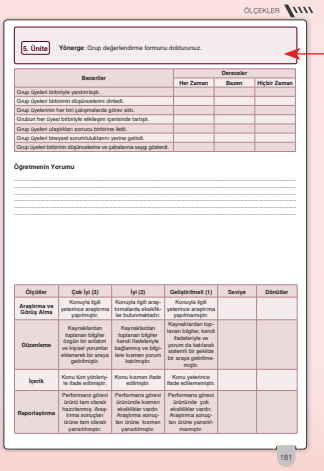
Sevgili Öğrenciler,
Aşağıda verilen ifadeler performans ödevi konusunda kendi duygu ve düşüncelerinizi fark etmeniz için hazırlanmıştır. Bu formu doldurarak kendinizi değerlendiriniz ve uygun seçeneği "√" ile işaretleyiniz.

	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Çalışmayı yapmadan önce konuyla ilgili bir ön hazırlık yaptım.			
2. Çalışma boyunca ilgili ve istekliydim.			
3. Çalışmamı hazırlarken geçmiş bilgilerimden faydalandım.			
4. Çalışmanın bölümünü kendim yaptım.			
5. Çalışmam sırasında yeni bilgiler öğrendim.			

Öğretmenin Yorumu

Ölçütler	Çok İyi (3)	İyi (2)	Geliştirilmeli (1)	Seviye	Dönütler
Araştırma ve Görüş Alma	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmıştır.	Konuyla ilgili araştırmalarda eksiklikler bulunmaktadır.	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmamıştır.		
Düzenleme	Kaynaklardan toplanan bilgiler özgün bir anlatım ve kişisel yorumlar eklenerek bir araya getirilmiştir.	Kaynaklardan toplanan bilgiler kendi ifadeleriyle bağlanmış ve bilgilere kısmen yorum katılmıştır.	Kaynaklardan toplanan bilgiler, kendi ifadeleriyle ve yorum da katılarak sistemli bir şekilde bir araya getirilmemiştir.		
İçerik	Konu tüm yönleriyle ifade edilmiştir.	Konu kısmen ifade edilmiştir.	Konu yeterince ifade edilmemiştir.		
Raporlaştırma	Performans görevi ürünü tam olarak hazırlanmış. Araştırma sonuçları ürüne tam olarak yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde kısmen eksiklikler vardır. Araştırma sonuçlarının ürüne kısmen yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde çok eksiklikler vardır. Araştırma sonuçlarının ürüne yansıtılmamıştır.		

177

ÖLÇEKLER

5. Ünite **Yönerge:** Grup değerlendirme formunu doldurunuz.

Beceriler	Dereceler		
	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
Grup üyeleri birbiriyle yardımlaştı.			
Grup üyeleri birbirinin düşüncelerini dinledi.			
Grup üyelerinin her biri çalışmalarda görev aldı.			
Grubun her üyesi birbiriyle etkileşim içerisinde tartıştı.			
Grup üyeleri ulaştıkları sonucu birbirine iletti.			
Grup üyeleri bireysel sorumluluklarını yerine getirdi.			
Grup üyeleri birbirinin düşüncelerine ve çabalarına saygı gösterdi.			

Öğretmenin Yorumu

Ölçütler	Çok İyi (3)	İyi (2)	Geliştirilmeli (1)	Seviye	Dönütler
Araştırma ve Görüş Alma	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmıştır.	Konuyla ilgili araştırmalarda eksiklikler bulunmaktadır.	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmamıştır.		
Düzenleme	Kaynaklardan toplanan bilgiler özgün bir anlatım ve kişisel yorumlar eklenerek bir araya getirilmiştir.	Kaynaklardan toplanan bilgiler kendi ifadeleriyle bağlanmış ve bilgilere kısmen yorum katılmıştır.	Kaynaklardan toplanan bilgiler, kendi ifadeleriyle ve yorum da katılarak sistemli bir şekilde bir araya getirilmemiştir.		
İçerik	Konu tüm yönleriyle ifade edilmiştir.	Konu kısmen ifade edilmiştir.	Konu yeterince ifade edilmemiştir.		
Raporlaştırma	Performans görevi ürünü tam olarak hazırlanmış. Araştırma sonuçları ürüne tam olarak yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde kısmen eksiklikler vardır. Araştırma sonuçlarının ürüne kısmen yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde çok eksiklikler vardır. Araştırma sonuçlarının ürüne yansıtılmamıştır.		

181

Öz değerlendirme formu

Grup değerlendirme formu

Dereceli puanlama anahtarı

SÖZLÜK

SÖZLÜK

A-B

adl: Adaletli, adalet sahibi, doğru, hak tanır, hukuka saygılı, insaflı.

akçe: Eskiden kullanılan küçük gümüş para.

âlem: Yeryüzü ve gökyüzündeki bütün nesnelerin oluşturduğu evren; gökyüzünde görünen veya görünmeyen gök cisimleri, yıldızlar, kâinat, dünya, cihan, yer yüzerliği.

amel: Dinin buyruklarını yerine getirmek için yapılan iş, fiil veya hareket.

ashap: Sahabe, Hz. Muhammed'i (sav) görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar.

batıl: Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçekle aykırı, hükmetsiz, temelsiz, devamsız.

bencillik: Yalnız kendini düşünme, kendi çıkarlarını herkesinkinden üstün tutma durumu.

bereket: Nimet, bağış, boluk. Allah'ın (cc) kanşılıksız vermesi.

bilinç: İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

C-Ç-D-E

Cebrail: Allah (cc) tarafından peygamberlere vahiy iletmekle görevlendirilmiş melek.

deyiş: Halk şiiri.

empati: Aynı duyguları paylaşma; duygudaşlık.

er: Erkek, erli kişi.

esenlik: Esen olma durumu, sağlık, afiyet, sıhhat, selamet.

F-G-Ğ-H

gıyap: Yokluk, bulunmama; yoklük.

hak: Gerçek, doğru, gerçeğe uygun.

hamt: Nimetlerin, güzelliklerin kaynağı ve sahibi olan Allah'ı (cc) övgü ve yüceltme sözleriyle anma.

hatim: Kur'an-ı Kerim'in tamamını okuma.

hattat: Güzel yazı yazan ve öğreten sanatkâr.

Hicaz: Arabistan Yarımadası'nda Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan, Mekke ve Medine ile hac ve umre yapacakların ihrama girecekleri yerleri de içine alan coğrafi bölge.

hidayet: Allah'ın (cc), insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yeteneklер vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hikmet: Bilgelik, felsefe, Allah'ı (cc) gereği gibi bilme bilgisi.

hitabet sanatı: Güçlü, güzel ve etkileyici konuşma.

Hristiyan: Hz. İsa'nın peygamberi olduğu ilahi din.

I-İ-J

icabet: Bir çağrıyı yerine getirme, bir çağrıya gitme.

illet: Hoşa ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınma.

ilke: Temel düşünce, temel inanç.

ilmihâl: İnanç, ibadet, ahlak, sosyal ve ekonomik hayatla ilgili dinî bilgiler kitabı.

inşa etmek: Kurmak, yapmak.

İsrailoğulları: Hz. Yakub'un soyundan gelenlere verilen isim.

K-L

kabile: Aynı atadan gelen birbirlerine kan bağı ile bağlı insan toplulukları.

kavim: Aralarında dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

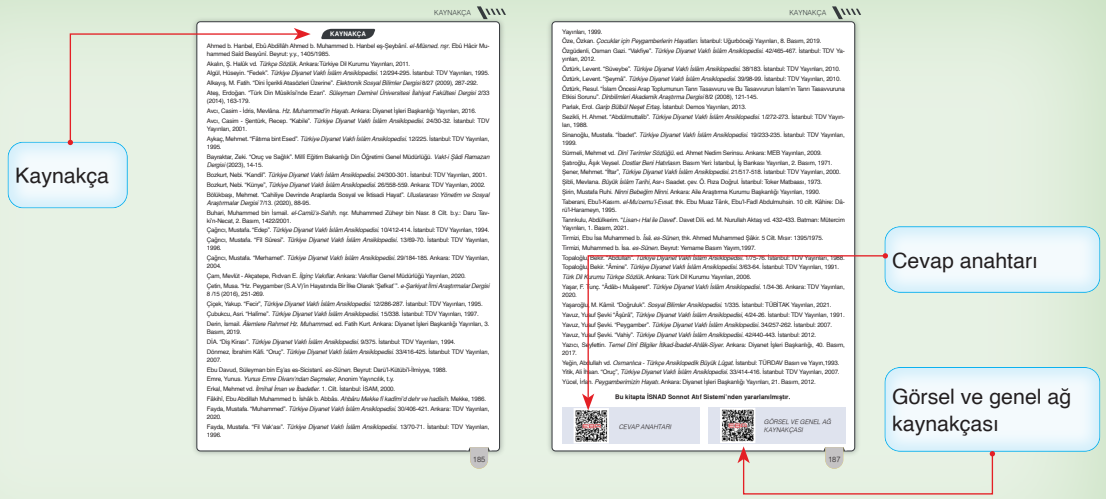
kelamet: Dinin belirli yasaklarının ihlali durumunda yapılması istenen mali veya bedenî ibadet.

kıssa: Kur'an-ı Kerim'deki geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili ibretli ve tarihî olaylar.

kibr: Kişinin, yaratılış amacını ve varlığının

182

Sözlük

Kullanılan Semboller

Bireysel etkinlik

Rehberli etkinlik

Sonraki sayfada devam eden etkinlik

Grup etkinliği

Etkinliğin başladığı yer

Önceki sayfada başlayan etkinlik

Etkinliğin süresi

Etkinliğin bittiği yer

Kısaltmalar

as : aleyhisselam
bk. : bakınız
cc : cellecelalüh
çev. : çeviren
dk. : dakika
DİA : Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB : Diyanet İşleri Başkanlığı
ed. : editör
Hz. : Hazreti
KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
nşr. : neşreden
sav : Sallallahü aleyhi vesellem
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TİKA : Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
vb. : ve benzeri
vd. : ve diğerleri
t.y. : tarih bilgisi yok / tarih yok
y.y. : yayınevi bilgisi yok / yayınevi yok

Kitap genelinde kullanılan metinlerin imla ve noktalamasında aslına sadık kalınmıştır. Ara metin ve etkinlik metinleri aslına sadık kalınarak kısaltılmıştır.

PEYGAMBER VE İLAHİ KİTAP İNANCI

1. Ünite

Anahtar Kavramlar

- nübüvvet
- risalet
- tebliğ
- vahiy

Ünite Dosyası

İçerik Çerçevesi

1.1. İNSANLARA REHBER: PEYGAMBER
1.2. PEYGAMBERLERİN İLETTİĞİ MESAJ: VAHİY
1.3. İLAHİ KİTAPLAR
1.4. BİR SURE ÖĞRENİYORUM: FELAK SURESİ

Ünite Sunusu

Bu ünitede sizlerden

- peygamberlerin insanlara rehber olarak gönderilmesi hakkında bilgi toplayabilmeniz,
- vahyin gönderiliş amacını idrak edebilmeniz,
- ilahi kitaplarla ilgili bilgileri çözümleyebilmeniz,
- Felak suresini ve bu surenin anlamını okuyarak yorumlayabilmeniz

beklenmektedir.

Üniteye Başlarken

Babillilerin senede bir gün kutladıkları bir bayramları vardı. Kırlara gider, eğlenirlerdi. Azer, oğlu İbrahim'in de eğlenceye katılmasını istedi. İbrahim (as) onlarla birlikte yola çıktı ancak şehre geri döndü. Bütün şehir boşalmıştı. Bu durum, Hz. İbrahim için bulunmaz bir fırsattı. Hemen putların olduğu tapınağa gitti. Eline bir balta alarak bütün heykelleri tek tek kırdı ama en büyük puta dokunmadı. Çünkü bir planı vardı. Bütün heykelleri kırdıktan sonra baltayı o büyük putun boynuna asıp oradan ayrıldı.

Bayram eğlencesinden dönen insanlar, bütün putların paramparça olduğunu gördüler. "Bunu yapsa yapsa İbrahim yapmıştır. Onun putlarımıza inanmadığını bilmeyen mi var?" dediler. İbrahim peygamber de olup biteni izlemek için tapınağa gelmişti. Herkes öfkeyle ona bakarken "Bana değil ona sorun! Belki o yapmıştır. Baksanıza balta onun boynunda asılı duruyor." diyerek büyük putu gösterdi. İbrahim'in bu sözlerine karşı onlar "O hiç bir şey yapamaz. O hareket bile edemez!" deyince Hz. İbrahim onları düşünceye sevk edecek şu sözleri söyledi: "Madem o hiç bir şey yapamaz o hâlde neden ona inanıyor ve ondan yardım diliyorsunuz?"

(bk. M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 152-153)

- Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. Yusuf gibi peygamberlerin kıssalarına niçin yer verilmiş olabilir?
- Bu kıssalardan yola çıkarak peygamberlerin ortak özellikleri ve insanlara yol gösterme biçimleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1.1. İNSANLARA REHBER: PEYGAMBER

Konuya Başlarken

Yeryüzündeki ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'dir. Peygamberler, Allah'ın (cc) seçtiği elçilerdir. Allah (cc) insanlara doğru yolu göstermeleri için farklı zamanlarda birçok peygamber görevlendirmiştir. Bu peygamberlerden bazılarına da ilahi kitaplar göndermiştir.

Peygamberler ve ilahi kitaplarla ilgili aşağıdaki kelime ilişkilendirme testini doldurunuz.

1. Bölüm: Peygamber kavramıyla ilgili zihninizde çağrışım yapan kelimeleri bir dakika içerisinde karşısındaki boş alana yazınız.

Peygamber .....
Peygamber .....
Peygamber .....
Peygamber .....

2. Bölüm: Birinci bölümde tespit ettiğiniz kelimelerle Peygamber kavramının birlikte kullanıldığı anlamlı birer cümle yazınız.

1. Cümle .....
2. Cümle .....
3. Cümle .....
4. Cümle .....

3. Bölüm: İlahi kitap kavramıyla ilgili zihninizde çağrışım yapan kelimeleri bir dakika içerisinde karşısındaki boş alana yazınız.

İlahi Kitap .....
İlahi Kitap .....
İlahi Kitap .....
İlahi Kitap .....

4. Bölüm: Üçüncü bölümde tespit ettiğiniz kelimelerle ilahi kitap kavramının birlikte kullanıldığı anlamlı birer cümle yazınız.

1. Cümle .....
2. Cümle .....
3. Cümle .....
4. Cümle .....

Peygamber ve ilahi kitap kavramlarıyla ilgili dört soru yazarak arkadaşlarınıza sorunuz.

1. Soru .....
2. Soru .....
3. Soru .....
4. Soru .....

"Peygamber" kelimesi, Farsça kökenli olup sözlükte "haber getiren" anlamına gelir.[1] Terim anlamı ise "Allah'ın (cc) emir, yasak ve öğütlerini insanlara bildirmekle görevli kişiler"dir.[2] Peygamberlerin en önemli özelliği Allah'tan (cc) vahiy almalarıdır *(Görsel 1.1)*. Yüce Allah'ın emir ve hükümlerini peygamberlere bildirmesine **vahiy** denir.[3] Peygamberlerin bu vahiyleri insanlara Allah'tan (cc) aldığı şekilde iletmesine de **tebliğ** adı verilir.[4]

Kur'an-ı Kerim'de peygamberler için "resul" ve "nebi" kavramları kullanılır. Resul "elçi", nebi ise "haberci" anlamına gelir. Hz. İsmail'den bahsedilen bir ayette bu iki kavram şu şekilde geçmektedir: **"Kitapta İsmail'i de an. Şüphesiz o, sözünde duran bir kimse idi. Bir resul, bir nebi idi."**[5] Resul ve nebi kelimelerinden türeyen **risalet ve nübüvvet** kavramları da peygamberlik görevini ifade eder.[6]

İslam'da peygamber inancı imanın şartları arasında yer alır. Peygamberlere ayrım yapılmadan inanılması gerektiği bir ayette şöyle ifade edilir: **"Peygamber, Rabb'inden kendisine indirilene iman etti, müminler de iman ettiler. Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: 'O'nun peygamberlerinden hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz.' Şöyle de dediler: 'İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır.' "**[7]

nebi

Allah'ın (cc) kendisine vahyettiği şeyleri öğrenip olduğu gibi insanlara aktaran, onları vahye inanmaya ve itaat etmeye çağıran peygamber.

resul

Allah (cc) tarafından kendisine bir kitap verilen, insanları hak dine çağırmakla görevli olan peygamberdir.

(bk. *Dinî Terimler Sözlüğü*, 277, 304)

Görsel 1.1
Hz. Muhammed'e (sav) ilk vahiy Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'nda gelmiştir.

"Peygamber, Vahiy, Nübüvvet, Risalet Kavramları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Hz. Lokman, Hz. Üzeyir ve Hz. Zülkarneyn'in isimleri Kur'an'da geçmesine rağmen peygamber olup olmadıklarıyla ilgili kesin bilgi yoktur.

(bk. "peygamber", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 294-295.)

Peygamberliğin, Allah (cc) tarafından verilen bir görev olduğu ve bu görevin insanların tercihine bağlı olmadığı Kur'an'da şöyle ifade edilir: **"... Allah, elçilik görevini kime vereceğini çok iyi bilir..."**[8] Yüce Allah, tarih boyunca birçok peygamber göndermiştir. Bu peygamberlerden yirmi beşinin ismi Kur'an-ı Kerim'de geçmektedir. İlk peygamber Hz. Âdem, son peygamber Hz. Muhammed'dir (sav).[9] Peygamberler Kur'an'da ismi geçenlerle sınırlı değildir. Bununla ilgili bir ayette **"Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan sana kıssalarını anlattığımız kimseler de var, durumlarını sana bildirmediğimiz kimseler de var..."**[10] buyrulur.

Kur'an-ı Kerim, peygamberler hakkında doğru bilgi elde edilebilecek temel kaynaktır. Kur'an-ı Kerim'de bazı peygamberlerin hayatı, gönderiliş amaçları ve tevhit mücadeleleri hakkında bilgiler verilmiştir. Hz. Musa, Hz. Yusuf ve Hz. İbrahim haklarında ayrıntılı bilgiler verilen peygamberlerdendir.

1. Etkinlik

20 dk.

Adı	Peygamberleri Tanıyalım
Amaç	Peygamber inancı konusunu araştırabilme Peygamber inancıyla ilgili bilgileri bulabilme

Ön Hazırlık

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerin görevleri ve özellikleriyle ilgili "Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi" gibi güvenilir kaynaklardan araştırma yapınız. Ulaştığınız bilgileri ve kullandığınız kaynakları defterinize yazınız.

Yönerge

- Sınıfınızda üç istasyon köşesi oluşturunuz.
- Her bir istasyonu aşağıdaki şekilde adlandırınız.

Kur'an'da Adı Geçen Peygamberler

Peygamberlerin Görevleri

Peygamberlerin Özellikleri

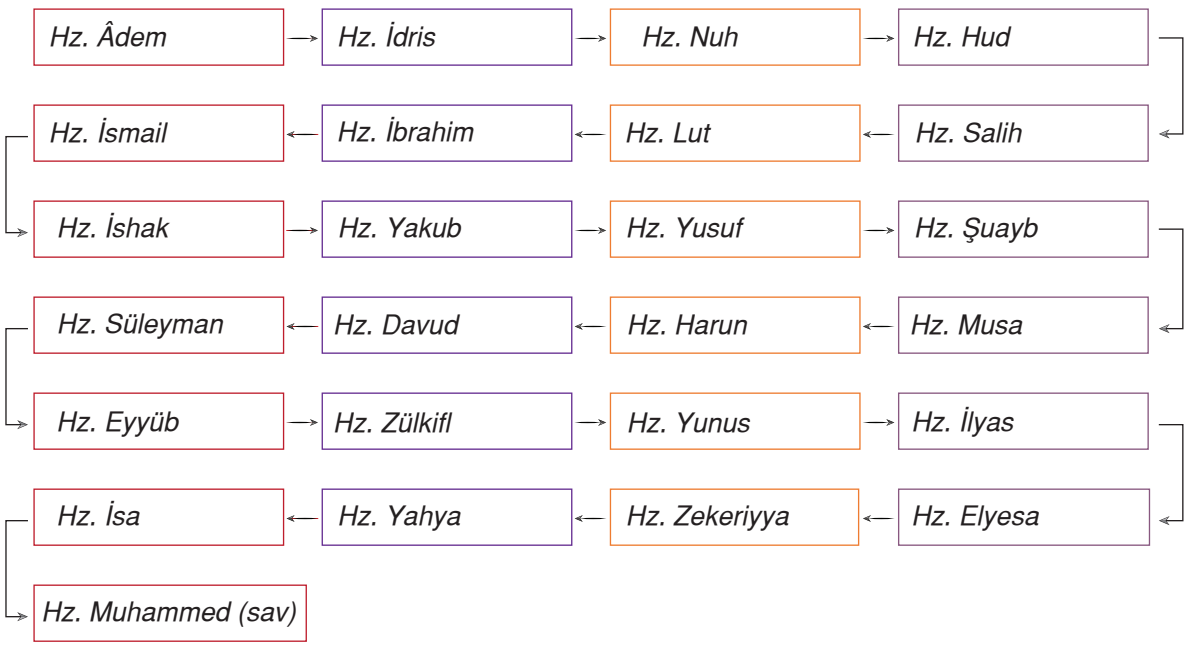
- Öğretmeninizin rehberliğinde üç gruba ayrılınız.
- Her istasyonda geçirilecek süre dört dakikadır. İstasyonlarda geçirilen sürenin takibi öğretmeniniz tarafından yapılacaktır.
- Öğretmeninizin komutuyla bir sonraki istasyona geçerek yarım kalan görevi devam ettiriniz.

- Etkinliğin sonuna kadar üç istasyonu dolaşarak çalışma kâğıtlarınızı konu başlıklarına göre doldurunuz.
- Hazırladığınız ürünleri arkadaşlarınıza sununuz.

Değerlendirme

Aşağıdaki formu kullanarak grup çalışmanızı değerlendiriniz.

Beceriler	Evet	Kısmen	Hayır
Grup üyeleri birbirleriyle yardımlaştı.			
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerini dinledi.			
Grup üyelerinin her biri çalışmalarda görev aldı.			
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerine saygı gösterdi.			
Grup üyeleri ulaştıkları sonucu birbirlerine iletti.			

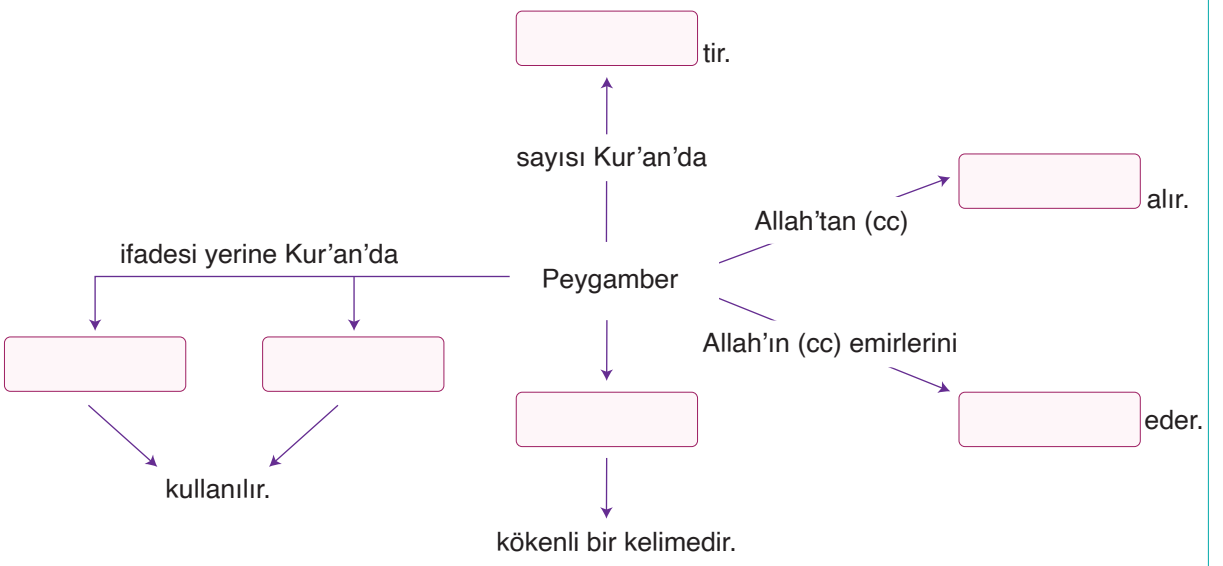

Bilgi Görseli 1.1: Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberler

Yazalım

Şemada boş bırakılan yerlere aşağıdaki ifadelerden uygun olanları yazınız.

Arapça	Farsça	nebi	resul
tebliğ	vahiy	yirmi beş	yirmi sekiz

Yüce Allah tarafından peygamberlere çeşitli görevler verilmiştir. Peygamberler bu görevleri yerine getirirken zorluklarla karşılaşsalar da yılgınlık göstermemiştir. İnsanlara güzel söz ve yumuşak bir üslupla yaklaşarak onları doğruya yönlendirmiştir.[11] Peygamberler, insanları kötülüklerden sakınmaları konusunda uyarmıştır. İnsanlara doğru yolu göstermiş, onları Allah'ın (cc) rızası ve nimetleriyle müjdelemiştir.

Görsel 1.2
Hz. Peygamber "Ben namazı nasıl kılıyorsam siz de öyle kılın." buyurmuştur.

(bk. Buhari, "Ezan", 18)

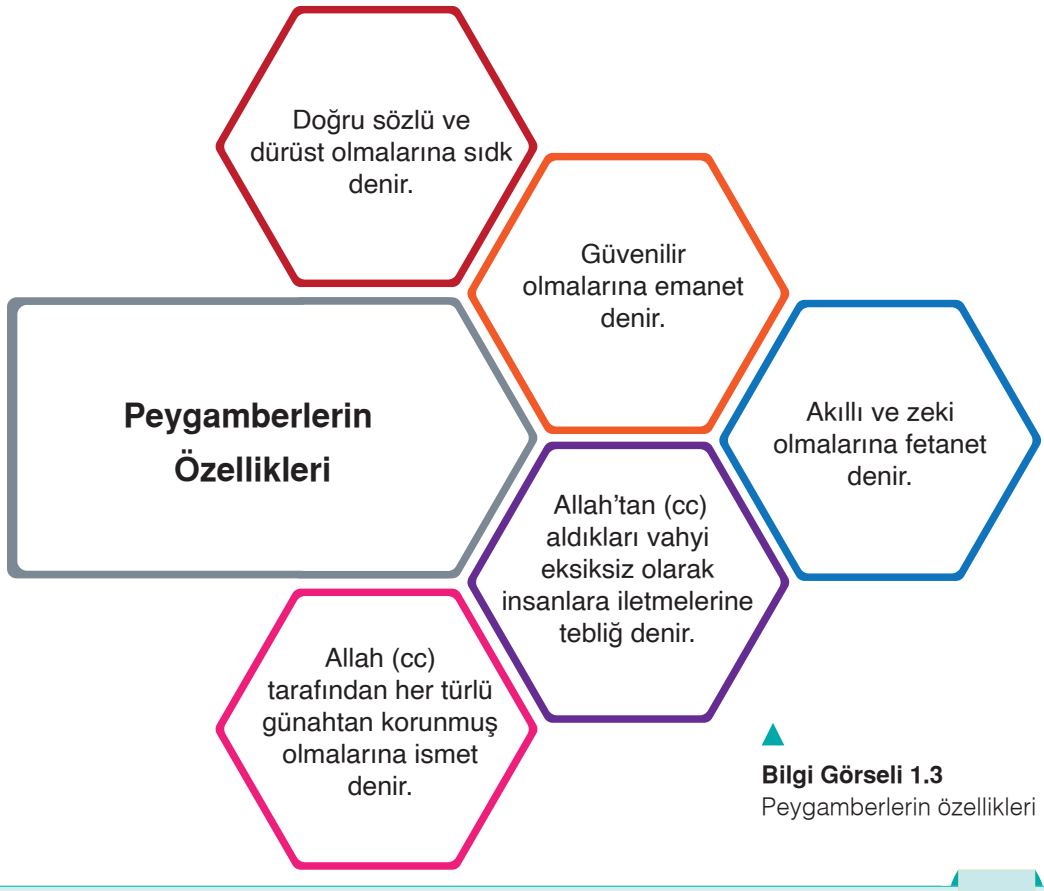
Peygamberlerin; insanları tevhit inancına davet etme, onlara vahyi açıklama, ibadetleri uygulamalı olarak gösterme ve vahye uygun hüküm koyma görevleri vardır. Peygamberler; sözleri ve davranışlarıyla insanlara örnek olmuş, ibadetlerle ahlaki değerler arasındaki bağı güçlendirmişlerdir. Bu yönleriyle peygamberler, insanların güzel ahlaklı bireyler olmalarına da katkıda bulunmuştur.

Peygamberleri yaşadıkları toplum içinde diğer insanlardan ayıran bazı özellikler vardır. Onlar, bu nitelikleriyle ön plana çıkmıştır. Peygamberler, söz ve davranışlarıyla yaşadığı toplumun güvenini kazanmış ve günah işlemekten uzak duran kişilerdir. Ayrıca ikna kabiliyeti yüksek, zeki insanlardır.

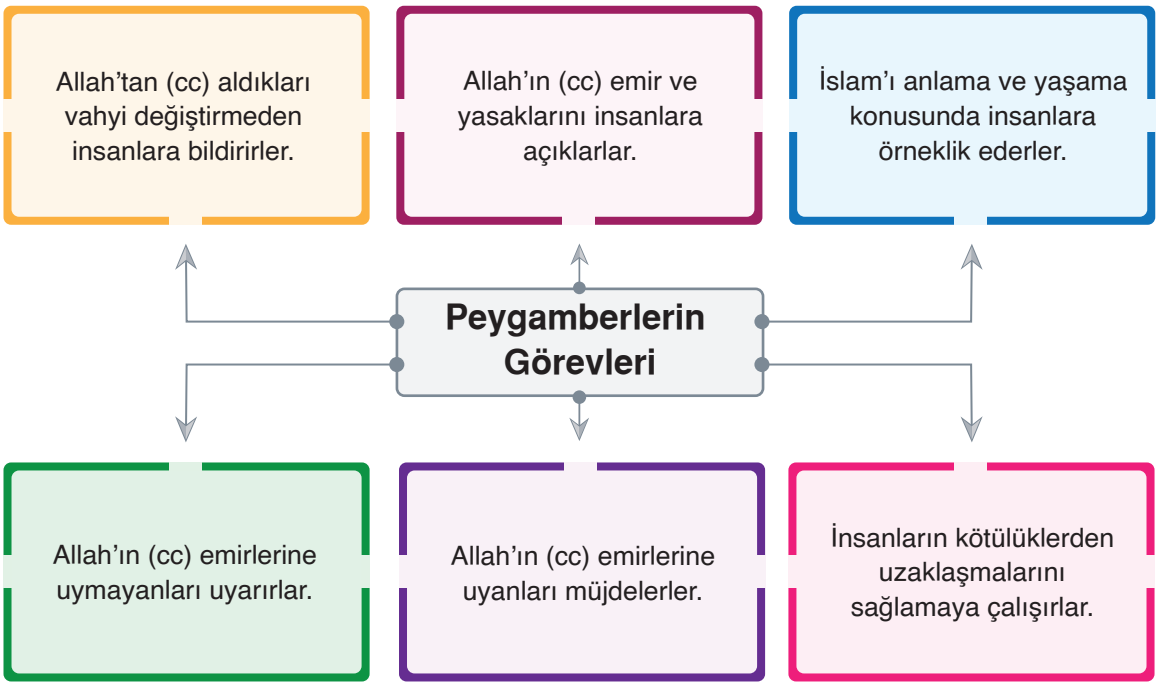
Peygamberlerin kendilerine inanmayanlara peygamberliklerini ispat etmek amacıyla Allah'ın (cc) izniyle gösterdikleri olağanüstü olaylara mucize denir. Mucizelerin inkârcılara meydan okumak, peygamberlere inanmayanları aciz bırakmak gibi işlevleri vardır. Hz. Peygamber'in en büyük mucizesi Kur'an-ı Kerim'dir.[12] Bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Hiçbir peygamber yoktur ki, insanların inanmaları için kendisine mucizeler verilmiş olmasın. Bana verilen ise Allah'ın vahyettiği vahiy (Kur'ân-ı Kerîm)'dir..."*[13]

1. Hz. İbrahim'i ateşin yakmaması
2. Hz. Musa'nın asasının yılana dönüşmesi
3. Hz. İsa'nın ölüleri diriltmesi
4. Hz. Salih'in kayadan bir deve çıkarması
5. Hz. Süleyman'ın karıncanın dilinden anlaması

Bilgi Görseli 1.2: Peygamberlerin mucizelerine örnekler

Bilgi Görseli 1.3
Peygamberlerin özellikleri

Bilgi Görseli 1.4: Peygamberlerin görevleri

2. Etkinlik

25 dk.

Adı	Ayet ve Hadisle Kontrol Et
Amaç	Peygamber inancıyla ilgili ulaştığı bilgileri öğretmen rehberliğinde doğrulayabilme Peygamber inancıyla ilgili ulaştığı bilgileri kaydedebilme

Yönerge

- Aşağıda verilen ayet ve hadislerden peygamber inancıyla ilgili bilgileri bulunuz.
- Elde ettiğiniz bilgileri öğretmeninizin rehberliğinde doğrulayınız.

"Ey Peygamber! Rabb'inden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun…"

(Maide suresi 67. ayet)

"Andolsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."

(Ahzab suresi 21. ayet)

“Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara (Allah’ın emirlerini) iyice açıklasın...”

(İbrahim suresi 4. ayet)

“Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki peygamberlerden sonra insanların Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın…”

(Nisa suresi 165. ayet)

“Kitapta İdris’i de okuyarak an. Hakikaten o, pek doğru bir insandı ve bir peygamberdi.”

(Meryem suresi 56. ayet)

“Bakınız, ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim.”

(Şuara suresi 143. ayet)

“Bunu ilahlarımıza sen mi yaptın ey İbrahim, diye sordular. İbrahim ‘Hayır! Bu işi şu büyükleri yapmıştır. Konuşabiliyorlarsa onlara sorun.’ dedi.”

(Enbiya suresi 62-63. ayetler)

“Eğer Allah’ın sana lütuf ve merhameti olmasaydı, onlardan bir grup seni saptırmaya çalışırdı. Hâlbuki onlar, ancak kendilerini saptırırlar, sana hiçbir zarar veremezler…”

(Nisa suresi 113. ayet)

“Allah’a itaat edin, Resul’e de itaat edin ve (kötülüklerden) sakının. Eğer (itaatten) yüz çevirirseniz bilin ki Resul’ümüzün vazifesi apaçık duyurmak ve bildirmektir.”

(Maide suresi 92. ayet)

“Benimle benden önceki peygamberlerin durumu şuna benzer: Bir adam bir ev yapmış, onu süsleyip güzelleştirmiş, ancak bir köşesinde bir tuğla yeri boş kalmıştır... İşte ben o tuğlayım ve ben peygamberlerin sonuncusuyum.”

(Buhari, “Menâkıb”, 18)

“... İnsanlar Âdem’in çocuklarıdır, Âdem ise topraktan yaratılmıştır.”

(Tirmizi, “Menâkıb”, 74)

- Peygamber inancıyla ilgili doğruladığınız bilgileri boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme

Peygamber inancı konusuyla ilgili verilen 3-2-1 kartını doldurunuz.

Bu konuda öğrendiğim üç bilgi

1. .....
2. .....
3. .....

Bu konuda çalışmam gereken iki kavram

1. .....
2. .....

Bu konuda dikkatimi çeken bir kavram

1. .....

"Peygamber İnancıyla İlgili Sorular" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

"Peygamberlerin Görev ve Özellikleriyle İlgili Sorular" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Kontrol Noktası

"İnsanlara Rehber: Peygamber" konusuyla ilgili öğrendiğiniz bilgilerden hangilerinin sizi daha çok etkilediğini sebepleriyle birlikte öğrenme günlüğüne yazınız.

Öğrenme Günlüğü

1.2. PEYGAMBERLERİN İLETTİĞİ MESAJ: VAHİY

Konuya Başlarken

Allah'ın (cc) vahiy yoluyla insanlara ilettiği mesajların ortak noktaları neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

… Her kim doğru yolu Allah'ın kitabından başkasında ararsa yanlış yola sapar. O, Allah'ın sağlam ipidir ve hikmet dolu sözleridir. O, dosdoğru yoldur...

(Tirmizi, "Fedâilü'l-Kur'ân", 14)

Allah (cc) doğru ile yanlışı, iyi ile kötüyü ayırt edebilmeleri için insanlara akıl vermiştir. Ancak insanlar sadece akıllarını kullanarak her şeyi anlamayabilir. Örneğin "Ben kimim?", "Nereden geldim?", "Hayatın anlamı nedir?", "Ölümden sonra hayat var mı?" gibi soruların cevapları kişiden kişiye değişebilir. Allah (cc), insanların bu gibi konularda doğru bilgiye ulaşmaları için vahiy göndermiştir. Bu sayede insanlar hayatın anlamını daha iyi kavrar.[14]

Allah (cc), gönderdiği vahiylerle insanlara kendini tanıtmıştır. Onlara görev ve sorumluluklarını hatırlatarak şöyle buyurmuştur: **"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabb'inize ibadet edin ki Allah'a karşı gelmekten sakınasınız."**[15] Bu ve benzeri ayetlerde Allah'ın (cc) insanlara hitabı, vahyin rehberlik yönünü göstermektedir. Bununla birlikte Kur'an'da inanç, ibadet, ahlak ve toplumsal konularla ilgili mesajlar da bulunur. Bu mesajların bir kısmı kıssalar yoluyla anlatılmıştır.

kıssa

Kur'an-ı Kerim'deki geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili ibretli ve tarihî olay(lar).

(bk. "kıssa", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 204)

Allah'ın (cc) vahiy göndermesinin temel amacı, insanları doğru yola yönlendirerek onların dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaktır *(Görsel 1.3)*. Allah (cc), emir ve yasaklarını insanlara iletmek amacıyla peygamberleri görevlendirmiştir. Vahyin insanlar tarafından daha iyi anlaşılması ve uygulanması için peygamberleri insanlar arasından seçmiştir.

Görsel 1.3
Kur'an-ı Kerim, insanlar için bir kılavuzdur.

Peygamberler yaşadığı toplumu yakından tanıyan insanlardır. Bu durum, peygamberlerle halk arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasına ve vahyin doğru bir şekilde iletilmesine katkıda bulunmuştur. Peygamberler, Allah'tan (cc) aldıkları mesajları insanlara eksiksiz iletmiş ve bu emirlerin nasıl uygulanacağını göstermişlerdir. Namaz, oruç, hac, kurban, zekât gibi ibadetleri uygulayarak Müslümanların bu ibadetleri kolayca öğrenmelerini sağlamışlardır.[16]

Her peygamberin Kur'an'da öne çıkan farklı özellikleri vardır. Örneğin Hz. İbrahim teslimiyeti[17], Hz. Yakub ve Hz. Eyyüb sabrı[18], Hz. Yusuf iffeti ve affediciliği[19], Hz. Musa zulme karşı mücadelesiyle[20] öne çıkmıştır. Hz. Muhammed (sav) ise güzel ahlakı ile bir bütün olarak örnek gösterilmiştir.[21]

Görsel 1.4
İnananlar, peygamberleri örnek alarak topluma faydalı işler yapmaya çalışır.

Peygamberler; örnek bir kul, iyi bir evlat, eş, baba, komşu ve yönetici olarak diğer insanlara rehber olmuştur *(Görsel 1.4)*. Toplumsal sorunları çözmek için büyük gayret göstermiş, böylece huzurlu ve mutlu bir toplumun oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca peygamberler insanların dünya ve ahiret hayatlarında sıkıntı yaşamamaları için onları uyarmıştır. Bu uyarıları dikkate almayanların karşılaşacakları olumsuz sonuçlara da dikkat çekmişlerdir. İman edip güzel davranışlarda bulunanları ise cennetle müjdelemişlerdir. Peygamberler, insanların Allah'a (cc) karşı görev ve sorumluluklarını bildirerek onların "Bizim bunlardan haberimiz yoktu." gibi bahaneler öne sürmelerini engellemiştir. Kur'an'da bu durum şöyle ifade edilir: **"Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."**[22]

"Vahyin Mesajları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Görsel 1.5
Kur'an-ı Kerim, ailede sevgi ve saygının önemini vurgular.

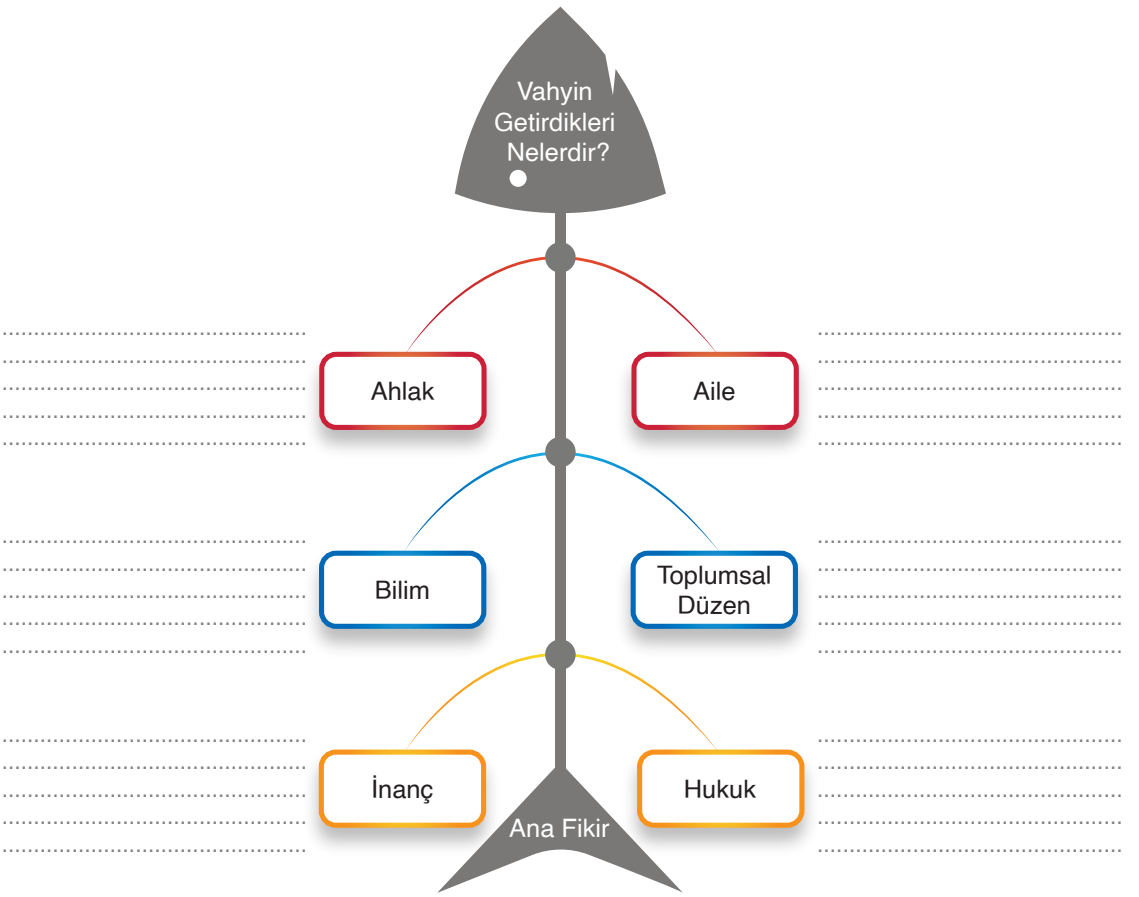
3. Etkinlik

15 dk.

Adı	Pusulamız Vahiy
Amaç	Vahyin gönderiliş amacını idrak edebilme

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde bir yazman belirleyiniz.
- "Vahyin Getirdikleri Nelerdir?" sorusunu tahtaya yazınız.
- Cevaplarınızı tahtaya listeleyiniz. (Aynı veya benzer cevaplar varsa bir kere yazmanız yeterlidir.)
- Öğretmeninizin rehberliğinde cevapları değerlendiriniz. Yanlış olan cevapları tahtadan siliniz.
- Tahtada kalan cevaplarınızı balık kılçığı diyagramında verilen uygun başlıkların altına yazınız.
- Çıkarımlardan ulaştığınız ana fikri diyagramın son bölümüne yazınız.

Değerlendirme

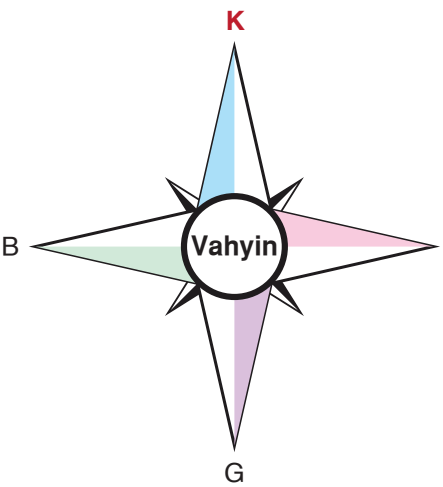
Aşağıdaki boş bırakılan alanları doldurunuz.

Hayatıma Yön Vermesiyle İlgili Yaşadığım Bir Olay

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Yol Göstericiliğiyle Oluşturduğum Bir Hedef

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Rehberliği Sayesinde Öğrendiğim Bir Bilgi

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Etkisiyle Güzelleştirdiğim Bir Davranış

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Dolduralım

Aşağıdaki ayetlerde verilmek istenen mesajları boş bırakılan alanlara yazınız.

Vayhin Mesajları

"Kitap'ta İbrahim'i de an. Gerçekten o, son derece dürüst bir kimse, bir peygamber idi."

(Meryem suresi 41. ayet)

.....

.....

.....

.....

"İşte, o peygamberler, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların tuttuğu yola uy."

(Enam suresi 90. ayet)

.....

.....

.....

.....

Kontrol Noktası

Verilen ifadeleri kullanarak vahyin gönderiliş amacını anlatan bir paragraf yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.3. İLAHİ KİTAPLAR

Konuya Başlarken

1. "İlahi kitap" ifadesinden ne anlıyorsunuz?
2. İlahi kitaplara niçin saygı göstermek gerekir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

"İlahi Kitapların Özellikleri" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

4. Etkinlik

15 dk.

Adı	İlahi Kitaplar
Amaç	İslam'ın temel kaynaklarından hareketle ilahi kitapların Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an-ı Kerim olduğunu öğretmen rehberliğinde açıklayabilme

Yönerge

- Tabloda verilen ayet meallerini inceleyiniz.
- Verilen ayet meallerinde hangi ilahi kitaplara işaret edildiğini öğretmeninizin rehberliğinde belirleyiniz.

Ayet Mealleri

"Biz, Nuh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyüb'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyetmiştik. Davud'a da Zebur vermiştik."

(Nisa suresi 163. ayet)

"Ve Allah ona kitabı, hikmeti, Tevrat ve İncil'i öğretecek."

(Al-i İmran suresi 48. ayet)

"Biz onu, akıl erdiresiniz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik."

(Yusuf suresi 2. ayet)

Değerlendirme

Çıkış kartına dört ilahi kitaptan biriyle ilgili bilmece yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çıkış Kartı

Görsel 1.6
Kur'an-ı Kerim, değişmeden günümüze kadar gelen tek ilahi kitaptır.

İlahi kitaplar, insanların dünya ve ahirette mutlu olabilmeleri için Allah'ın (cc) peygamberleri aracılığıyla gönderdiği kitaplardır.[23] Bu nedenle ilahi kitaplara saygı gösterilmesi gerekir.

İlahi kitaplar, peygamberlere vahiy meleği Cebrail (as) aracılığıyla ulaşmıştır. Allah (cc); Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an-ı Kerim olmak üzere dört büyük kitap göndermiştir. Bu kitaplarda tevhit inancı, ibadetler, helal ve haramlar, toplumsal konular, kıssalar gibi birçok farklı konu anlatılmıştır. Kur'an-ı Kerim'den önceki ilahi kitaplar tahrif edildiğinden ilk hâli ile günümüze kadar ulaşamamıştır.

Yüce Allah, peygamberlere gönderdiği ilahi kitaplar dışında bazı peygamberlere de sayfalar göndermiştir. Bu sayfalara "suhuf" adı verilir. Hz. Âdem'e 10 sayfa, Hz. Şit'e 50 sayfa, Hz. İdris'e 30 sayfa ve Hz. İbrahim'e 10 sayfa suhuf gönderilmiştir.[24]

İlahi kitaplara inanmak imanın şartlarındandır. Kur'an-ı Kerim'de müminlerin özelliklerinden bahsedilirken şöyle buyrulur: "**Onlar sana indirilene de senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar.**"[25]

Tevrat Hz. Musa'ya gönderilen Tevrat, dört büyük ilahi kitabın ilkidir. Dili İbranicedir. Bir ayette "**Şüphesiz Tevrat'ı biz indirdik. İçinde bir hidayet, bir nur vardır...**"[26] buyrulmuştur.

Zebur Hz. Davud'a indirilen Zebur'da dualar vardır. Dili İbranice olan bu kitap Tevrat'tan sonra gönderilmiştir. Kur'an'da Zebur'la ilgili şöyle buyrulur: "**... Davud'a da Zebur'u verdik.**"[27]

İncil Hz. İsa'ya gönderilmiştir. Dili Aramice olan bu kitap Zebur'dan sonra indirilmiştir. Kur'an'da İncil'le ilgili "**... Onların arkasından da Meryem oğlu İsa'yı gönderdik, ona İncil'i verdik...**"[28] buyrulmaktadır.

Kur'an-ı Kerim Hz. Muhammed'e (sav) ayet ve sureler hâlinde Arapça indirilmiştir. Vahiy kâtipleri tarafından yazıya geçirilen son ilahi kitaptır. Kur'an-ı Kerim değişmeden günümüze kadar gelmiştir ve kıyamete kadar da değişmeyecektir.[29]

"İlahi Kitapları Sıralama" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Kur'an-ı Kerim, insanlara iyilik ve güzellikleri tavsiye eden bir kitaptır. Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'i okuyarak Allah'ın (cc) mesajlarını öğrenir ve hayatlarını bu doğrultuda düzenlemeye çalışır. Konuyla ilgili bir ayette şöyle buyrulmuştur: "**Şüphesiz ki bu Kur'an en doğru yola iletir. İyi davranışlarda bulunan müminlere kendileri için büyük bir mükâfat olduğunu müjdeler.**"[30]

İnsan hayatında Kur'an-ı Kerim'in önemli bir yeri vardır. Nitekim bir ayette, "**Ey insanlar! İşte size Rabb'inizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi.**"[31] buyrularak onun değeri vurgulanmaktadır. Kültürümüzde Kur'an-ı Kerim'e büyük

önem verilir ve saygı gösterilir. Kur'an okumadan önce abdest almak, onu anlayarak okumak ve hükümlerini uygulamak için çaba göstermek bu saygının en önemli göstergelerindendir. Bazı açılışlarda, kabir ve başsağlığı ziyaretlerinde Kur'an-ı Kerim okunması da toplumda yaygın hâle gelmiş uygulamalardır.

İlahi Kitapların Gönderildiği Peygamberler

Hz. Musa

İsrailoğulları'ndandır, kendisine Tevrat gönderilmiştir. Allah (cc), Hz. Musa ve kardeşi Hz. Harun'a peygamberlik görevi vermiş ve mucizelerle onları desteklemiştir. Hz. Musa, Firavun'la mücadele etmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de adı en çok geçen peygamber Hz. Musa'dır.
(bk. Harman, "Mûsâ", 31/207)

Hz. Davud

Hz. Yakub'un soyundandır, kendisine Zebur gönderilmiştir. İsrailoğulları'na kırk yıl yöneticilik yapmıştır.[32] Yüce Allah, dağları ve kuşları Hz. Davud'un emrine vermiş, ona demir işleme sanatını öğretmiştir.[33]

İslam kaynaklarında Hz. Davud, devlet yönetiminde gösterdiği adaletle beraber Zebur'u güzel okuyuşuyla da bilinir.
("bk. Davut Peygamber", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 58)

Hz. İsa

İsrailoğulları'ndandır, kendisine İncil gönderilmiştir. Annesi Hz. Meryem'dir. Mucize olarak babasız dünyaya gelişi Meryem suresinde anlatılmıştır.[34] Tebliğ görevini yaparken Filistin çevresinde putperestlerle ve İsrailoğulları'yla mücadele etmiştir.[35]

Hz. İsa, Kur'an-ı Kerim'de Mesih, Kelimetullah ve Ruhullah adlarıyla da tanıtılır.
("bk. İsa Peygamber", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 175)

Hz. Muhammed (sav)

Hicri takvime göre Rebiyülevvel ayının on ikinci gününde, miladi takvime göre 20 Nisan 571 tarihinde Mekke'de dünyaya gelmiştir. Kendisine Kur'an-ı Kerim gönderilmiştir. Kırk yaşında son peygamber olarak görevlendirilmiş, bu görevi vefatına kadar yirmi üç yıl sürdürmüştür. Kur'an-ı Kerim'de âlemlere rahmet olarak gönderildiği bildirilmiştir.[36] Hicri takvime göre Rebiyülevvel ayının on üçüncü gününde, miladi takvime göre 8 Haziran 632'de Medine'de vefat etmiştir.[37]

Hatemülenbiya
Peygamberlerin sonuncusu anlamına gelir.
(bk. "Hatemienbiya", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 127)

"İlahi Kitap - Peygamber Eşleştirmesi" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

"İlahi Kitaplar Arasındaki Temel Farkları Karşılaştırabilme" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

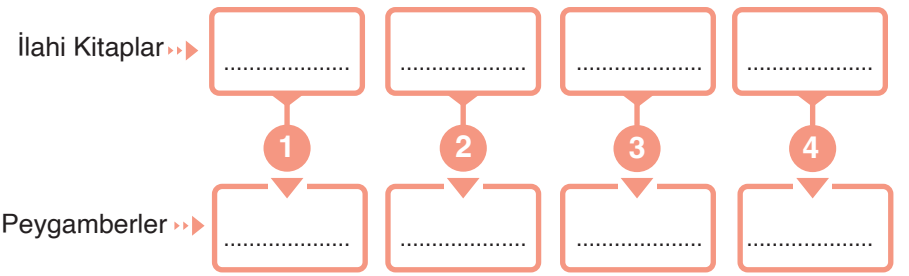
5. Etkinlik

15 dk.

Adı	Eşleştirelim
Amaç	İlahi kitaplar arasındaki kronolojik ilişkiyi inceleyebilme

Yönerge

- Öğrendiklerinden hareketle ilahi kitapları ve bu kitapların gönderildikleri peygamberleri sırasıyla yazarak eşleştiriniz.
- Yazdığınız cevapları öğretmeninizin rehberliğinde değerlendirerek hatalarınız varsa düzeltiniz.

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
İlahi kitapların ve gönderildikleri peygamberlerin isimlerini yazdım.			
İlahi kitapların peygamberlere gönderiliş sırasını belirledim.			
İlahi kitapları ve gönderildikleri peygamberleri eşleştirdim.			
Yazdığım bilgileri öğretmenimle kontrol ettim.			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

İlahi kitapların

gönderiliş amacı nedir?

birbirlerinden farkları nelerdir?

1.4. BİR SURE ÖĞRENİYORUM: FELAK SURESİ

Konuya Başlarken

Felak suresi hakkında bildiklerinizi ve merak ettiklerinizi tablodaki boş bırakılan alanlara yazınız.

Önceden Bildiklerim	Merak Ettiklerim

Felak suresi, adını birinci ayette geçen "sabah aydınlığı, şafak" anlamlarına gelen "felak" kelimesinden alır. Felak ve Nâs surelerinin ikisine birden "kendileriyle Allah'a (cc) sığınılan" anlamında "Muavvizeteyn" denir.[38]

Felak suresinde bazı kötülükler sıralanarak bunlardan Yüce Allah'a sığınılması gerektiği belirtilir. İnsanlar, başlarına gelebilecek kötülüklere karşı öncelikle dikkatli olmalı, tedbirli davranmalıdır. Daha sonra ise kendilerini koruması için Allah'a (cc) dua ederek sığınmalıdır.

Felak suresi, namazlarda Fatiha suresinden sonra okunabilir. Hz. Muhammed (sav), Felak ve Nâs surelerinin kötülüklere karşı sabah ve akşam üçer defa okunmasını tavsiye etmiş, kendisi de bunu uygulayarak Müslümanlara örnek olmuştur.[39]

Felak Suresi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۙ١ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۙ٢ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ۙ٣

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۙ٤ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ٥

Bismillâhirraḥmânirraḥîm

1. Ḳul eûzü birabbil felaḳ
2. Min şerri mâ ḫalaḳ
3. Ve min şerri ğâsiḳin iẕâ veḳab
4. Ve min şerrin neffâṯâti fil uḳad
5. Ve min şerri ḥâsidin iẕâ ḥased

Rahman ve rahîm olan Allah'ın adıyla

1. De ki: "Sabahın Rabb'ine sığınırım;
2. Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden,
3. Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,
4. Düğümlere üfürenlerin şerrinden,
5. Kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!"[40]

6. Etkinlik

25 dk.

Adı	Felak Suresini Dinleme ve Okuma
Amaç	Felak suresini ve bu surenin anlamını okuyabilme

Yönerge

- Felak suresi e-içeriğinden surenin okunuşunu ve anlamını dinleyiniz.
- Öğretmeninizin rehberliğinde Felak suresini ve bu surenin anlamını grupça sesli tekrar ediniz.
- Sureyi doğru telaffuz etmek için Felak suresi e-içeriğinden telaffuz çalışmasını kullanınız.

Felak Suresi

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Felak suresinin okunuşunu ve anlamını dikkatli bir şekilde dinledim.			
Felak suresini ve bu surenin anlamını arkadaşlarımla sesli tekrar ettim.			
Surenin telaffuzundaki hatalarımı öğretmenimin rehberliğinde düzelttim.			
Felak suresini ve bu surenin anlamını hatasız okudum.			

7. Etkinlik

20 dk.

Adı	Felak Suresi
Amaç	Felak suresinin anlamını kendi hayatı için anlamlı hâle getirebilme Felak suresinin anlamını değiştirmeyecek şekilde özetleyebilme

Yönerge

- Tabloda ayetleri karışık olarak verilen Felak suresinin okunuşunu ve anlamını doğru şekilde sıralayınız.
- Felak suresini doğru telaffuzla ve sesli okuyunuz.

	Felak Suresinin Okunuşu		Felak Suresinin Anlamı
a	Ve min şerrin neffâsâti fil uḳad	1	Düğümlere üfürenlerin şerrinden,
b	Ve min şerri ḥâsidin iẕâ ḥased	2	Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden,
c	Ḳul eûzü birabbil felaḳ	3	Kıskandığı vakit kıskanç kişinin şerrinden!
ç	Ve min şerri ğâsiḳin iẕâ veḳab	4	De ki: Sabahın Rabb'ine sığınırım.
d	Min şerri mâ ḫalaḳ	5	Yarattığı şeylerden gelebilecek kötülüklerden,
Sıralama: _ _ _ _ _		**Sıralama:** _ _ _ _ _	

- Felak suresini günlük hayatınızda hangi durumlarda okursunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Felak suresinin anlamından çıkarılabilecek mesajları işaretleyiniz.

- [ ] 1. Yaratılmışların şerrinden Allah'a (cc) sığınılmalıdır.
- [ ] 2. Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanılmalıdır.
- [ ] 3. Haset ve büyüden Allah'a (cc) sığınılmalıdır.
- [ ] 4. Hz. Muhammed (sav) insanlığa örnektir.
- [ ] 5. Şafak vaktinin Rabb'i Allah'tır (cc).
- [ ] 6. Bütün insanlara güvenilmelidir.
- [ ] 7. Allah'a (cc) güvenilmelidir.

Kontrol Noktası

Felak suresinde verilen mesajları kendi hayatınıza aktarabilmek için neler yapabileceğinizi örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiklerinizi aşağıdaki alana kısaca not ediniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Performans Görevi

Amaç	İlahi kitaplar ve peygamberlerin insanlara rehber olarak gönderilmesi hakkında bilgi toplayabilme
Görev	İlahi kitaplar ve peygamberlerin insanlara rehberliği hakkında afiş hazırlama
Ürün	Afiş
Puanlama	Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu
Süre	Hazırlık: 2 hafta Sunu: 2 ders saati

Yönerge

- Güvenilir kaynaklardan "ilahi kitaplar ve vahiy yoluyla peygamberlerin insanlara rehberliği" konusunda bilgi toplayınız.
- Konu ile ilgili görseller hazırlayınız.
- Topladığınız bilgileri ve hazırladığınız görselleri, öğretmeninizin rehberliğinde sınıfta afiş hâline getiriniz.
- Afişinizi sınıf panosunda sergileyiniz.

Değerlendirme

Çalışmanız dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirilecektir. Görev sonrasında kendinizi değerlendirmek için öz değerlendirme formunu doldurunuz. Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu kitabın sonunda yer almaktadır.

1. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıda verilen 1-9. ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" yazınız.

1. (.....) Vahiy, Allah (cc) tarafından peygamberlere gönderilmiştir.

2. (.....) Hz. Muhammed (sav) son peygamberdir.

3. (.....) Peygamberler insanlar arasından seçilmiştir.

4. (.....) Allah (cc), insanları her türlü bilgiye akıl yoluyla ulaşabilecek şekilde yaratmıştır.

5. (.....) Peygamberler Allah'ın (cc) izniyle mucize göstermiştir.

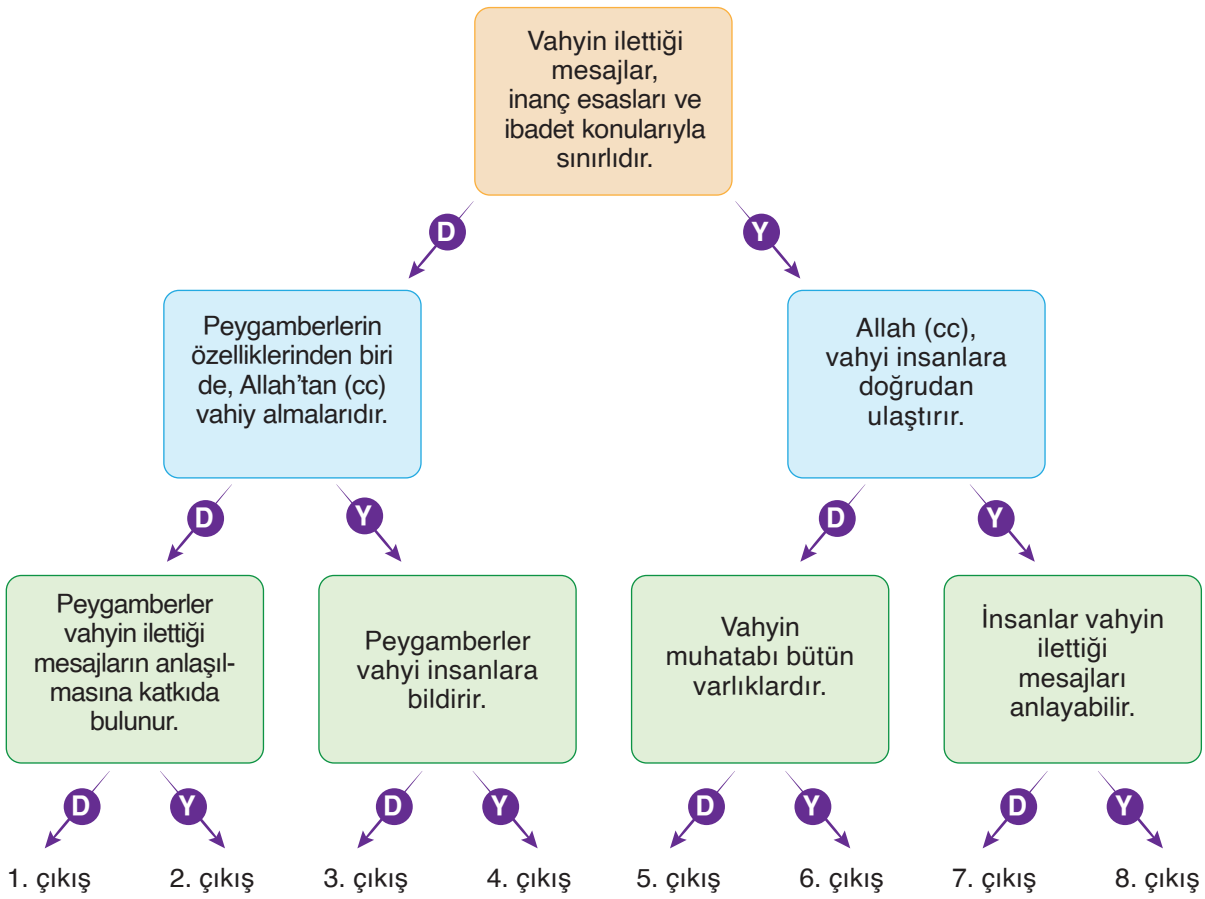
6. (.....) İnsanlar güzel davranışlarda bulunarak ve çok ibadet ederek peygamber olabilirler.

7. (.....) Hz. Zülkifl, Kur'an'da adı geçen bir peygamberdir.

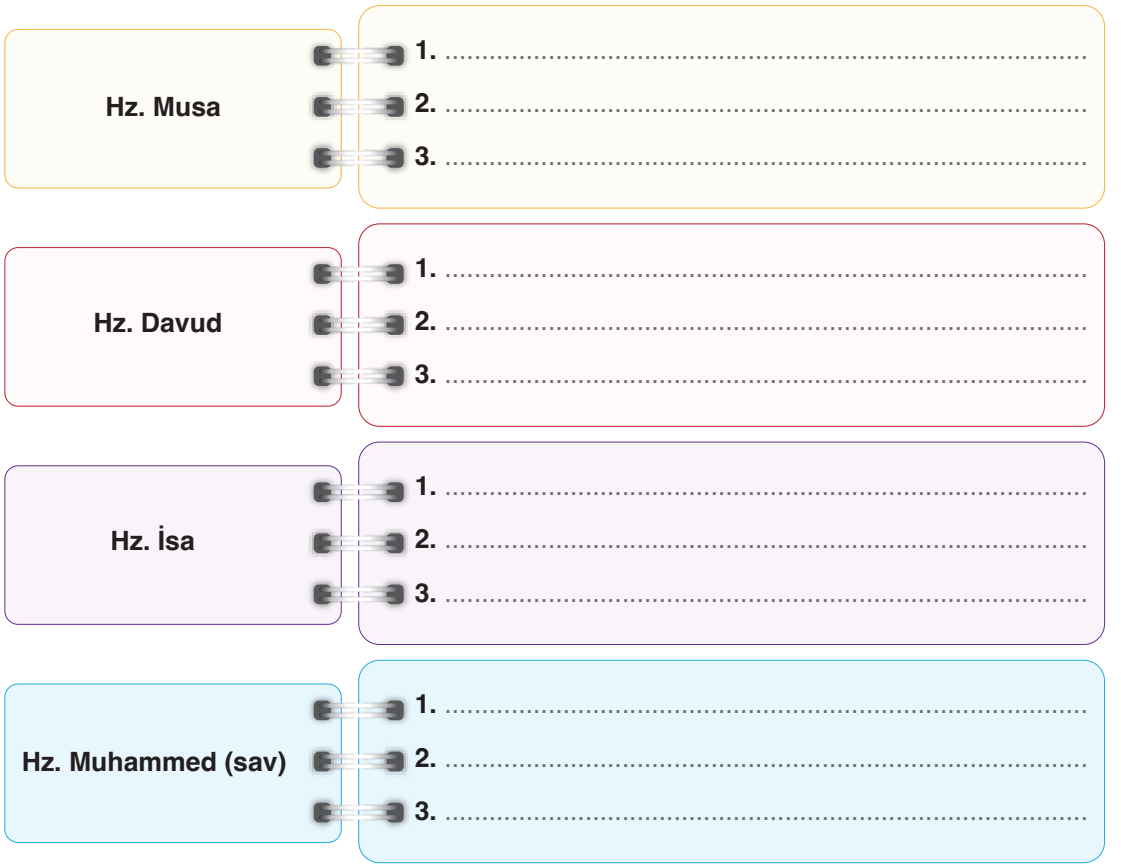
8. (.....) Yedi tane ilahi kitap vardır.

9. (.....) İlahi kitaplar, geliş sırasına göre Tevrat, Zebur, İncil ve Kur'an-ı Kerim'dir.

10. ***Aşağıdaki cümlelerin doğruluğunu "D" ve yanlışlığını "Y" belirleyerek yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.***

11. Aşağıdaki kartlarda boş bırakılan yerlere adı geçen peygamberlerle ilgili üçer cümle yazınız.

Aşağıdaki 12-19. cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen sözcüklerden doğru olanlarla tamamlayınız.

ismet	mucize	nebi	rehber	risalet
sıdk	şafak	tebliğ	tevhit	vahiy

12. Peygamber kelimesi Kur'an'da resul ve ..... kelimeleriyle ifade edilir.

13. Peygamberlerin Allah'ın (cc) izniyle gösterdiği olağanüstü olaylara ..... denir.

14. Peygamberlik kelimesi ..... ve nübüvvet kelimeleriyle ifade edilir.

15. Peygamberler insanlara ..... olarak gönderilmiştir.

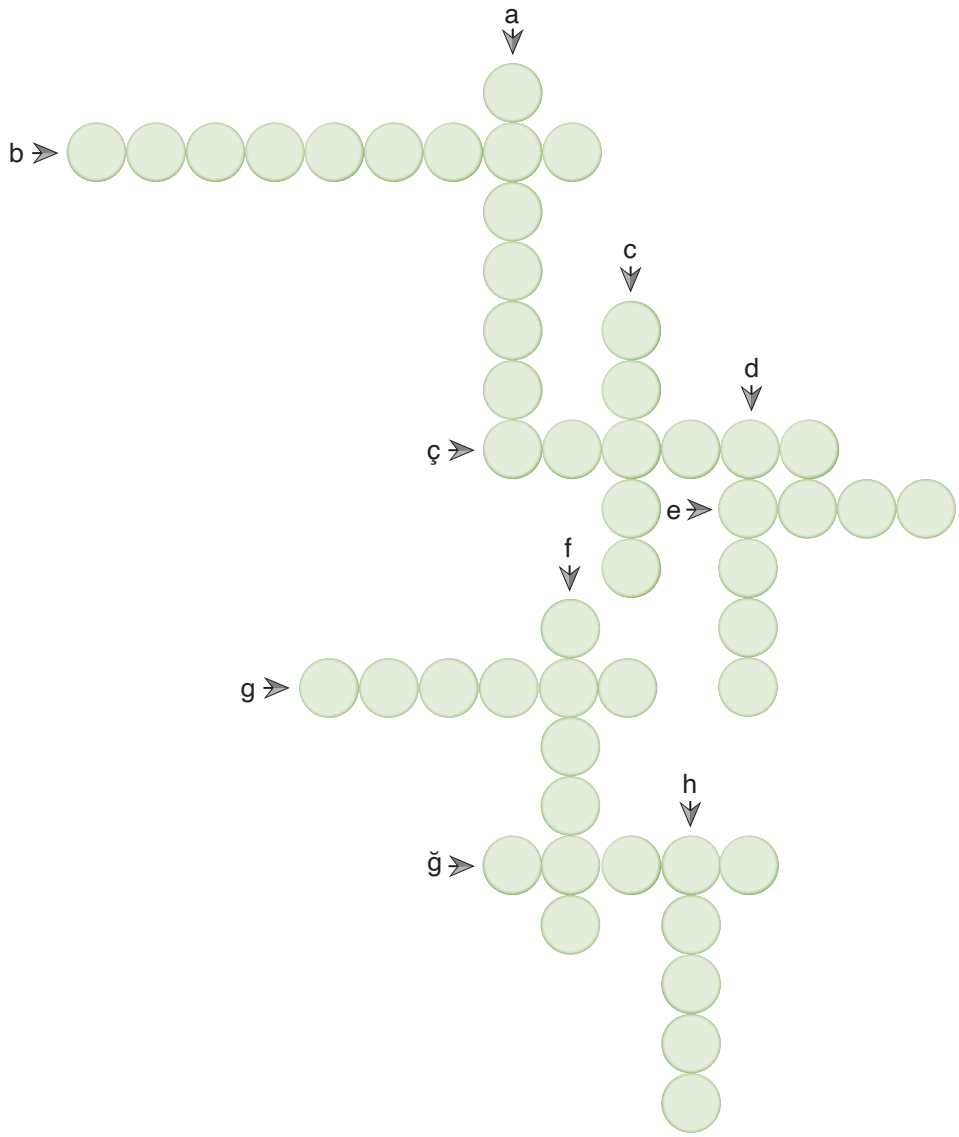
16. Allah'ın (cc) emir ve yasaklarını peygamberlerine iletmesine ..... denir.

17. Peygamberlerin ..... özelliği dosdoğru olmaları anlamına gelir.

18. Felak kelimesi ..... anlamına gelir.

19. Peygamberler, insanları ..... inancına davet etmişlerdir.

20. Aşağıda tanımları verilen kavramları ilgili alanlara yazarak bulmacayı çözünüz.

Yukarıdan Aşağıya

a) Peygamberlerin zeki olma özelliğine verilen isim

c) Hz. Davud'a gönderilen ilahi kitap

d) Peygamberlerin günahlardan korunmuş olmalarına verilen isim

f) Hz. Musa'ya gönderilen ilahi kitap

h) Hz. İsa'ya gönderilen ilahi kitap

Soldan Sağa

b) Allah'ın (cc) emir, yasak ve öğütlerini insanlara bildirmekle görevli kişi

ç) Peygamberlerin Allah'tan (cc) aldığı vahiyleri insanlara iletmesine verilen isim

e) Peygamberlerin doğru sözlü olmalarına verilen isim

g) Peygamberlerin güvenilir olma özelliğine verilen isim

ğ) Allah'ın (cc) insanlara peygamberler aracılığıyla gönderdiği mesajlar

Aşağıdaki 21-25. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

21. Peygamber inancıyla ilgili doğru bilgiler hangi temel kaynaklardan edinilebilir?

.....
.....
.....
.....
.....

22. Peygamberlerin görevleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

23. Yüce Allah, peygamberlerin insanlar arasından seçilmesine itiraz eden inkârcılara şöyle cevap vermiştir: "De ki: Yeryüzünde yerleşip dolaşan melekler bulunsaydı elbette onlara da peygamber olarak gökten bir melek gönderirdik."

(İsra suresi 95. ayet)

Peygamberler niçin insanlar arasından seçilmiştir? Verilen ayetin mesajını dikkate alarak cevaplayınız.

.....
.....
.....
.....

24. Allah'ın (cc) insanlara ilahi kitaplar göndermesinin sebepleri nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

25. Felak suresinden hareketle insanların karşılaşabilecekleri kötülüklere karşı almaları gereken önlemler nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

Aşağıdaki 26-30. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

26. Aşağıdaki ayetlerden hangisi Kur'an-ı Kerim'in gönderiliş amacıyla ilgili değildir?

A) "Allah'ın sana gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmedesin diye sana kitabı hak ile indirdik..."

(Nisa suresi 105. ayet)

B) "... Bu kitabı sana her konuda açıklama getiren bir rehber, bir hidayet ve rahmet kaynağı, Allah'a gönülden bağlananlar için bir müjde olarak indirdik."

(Nahl suresi 89. ayet)

C) "Kur'an'ı kesinlikle biz indirdik, elbette onu yine biz koruyacağız."

(Hicr suresi 9. ayet)

D) "Sana kitabı, özellikle ayrılığa düştükleri konuda onları aydınlatman için ve inanan bir topluluğa rehber ve rahmet olsun diye indirdik."

(Nahl suresi 64. ayet)

27. "Kitap, yalnız bizden önceki iki topluluğa (Yahudilere ve Hristiyanlara) indirildi. Biz onların okumalarından habersiz idik." demeyesiniz, yahut "Eğer bize kitap indirilseydi, biz onlardan daha çok doğru yolda olurduk." demeyesiniz, diye bu Kur'an'ı indirdik. İşte size Rabbinizden açıkça bir delil, bir hidayet ve bir rahmet geldi..."

(Enam suresi 156-157. ayetler)

Aşağıdakilerden hangisi bu ayetten çıkarılacak mesajlar arasında değildir?

A) Kur'an-ı Kerim insanlar için yol göstericidir.

B) Kur'an-ı Kerim değişmeden günümüze kadar gelmiştir.

C) Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'den önce de ilahi kitaplar göndermiştir.

D) İlahi kitaplar insanların "Bilgimiz yoktu." bahanelerini ortadan kaldırmıştır.

28. "Allah'ın kendisine verdiği iktidara dayanarak Rabb'i hakkında İbrahim ile tartışmaya giren kimseyi görmedin mi? İbrahim 'Rabbim hayat veren ve öldürendir.' deyince o 'Hayat veren ve öldüren benim.' dedi. İbrahim 'Allah güneşi doğudan getirmektedir, hadi sen de onu batıdan getir.' dedi. Bunun üzerine inkarcı ne diyeceğini bilemedi..."

(Bakara suresi 258. ayet)

Bu ayet peygamberlerin hangi özelliğiyle doğrudan ilişkilidir?

A) Zeki olmak

B) Dürüst olmak

C) Güvenilir olmak

D) Günahtan korunmuş olmak

29. Peygamberler sadece aldıkları emir ve yasakları iletmekle kalmazlar; aynı zamanda insanlara yol gösterir, rehberlik eder ve örnek olurlar. Allah'ın (cc), peygamberleri insanlar arasından seçip göndermesi; vahyin insanlar tarafından anlaşılması, kabul edilmesi ve uygulanmasında büyük kolaylıklar sağlamıştır. Çünkü peygamberler, içinde yaşadıkları toplumun problemlerini çok iyi bilen insanlardır. Onlar, Allah'tan (cc) aldıkları vahiy doğrultusunda toplumsal sorunlara çözüm yolları bulmuştur.

Bu metne verilebilecek en uygun başlık aşağıdakilerden hangisi olabilir?

A) Peygamberlerin Sahip Olduğu Ortak Özellikler

B) Peygamberlerin İnsan ve Toplum İçin Önemi

C) Peygamberlerin Gönderilmesindeki Başlıca Sebepler

D) Peygamberlerin İnsanlar Arasından Seçilmesinin Sebepleri

30. Felak suresinde bazı kötülüklerden korunmak için Allah'a (cc) sığınılması gerektiği anlatılır. Hz. Muhammed (sav) de bu surenin sabah ve akşam üçer defa okunmasını tavsiye etmiştir. Çünkü Felak suresi, insanları kötü niyetli kişilerden ve görünmeyen tehlikelerden korumaya yardımcı olur.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi Felak suresinde kötülüğünden Allah'a (cc) sığınılanlardan biri değildir?

A) Gece

B) Yaratılanlar

C) Kıskanç kişiler

D) Dedikoducular

"1. Ünite Ek Değerlendirme Soruları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

1. ÜNİTE SONNOTLAR

1 bk. Yavuz, "Peygamber", 34/257-262.
2 bk. "peygamber", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 294-295.
3 bk. Yavuz, "Vahiy", 42/447.
4 bk. "tebliğ", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 354.
5 Meryem suresi 54. ayet.
6 Enam suresi 89. ayet.
7 Bakara suresi 285. ayet.
8 Enam suresi 124. ayet.
9 bk. Ahzab suresi 40. ayet; bk. Buhari, "Ehadisü'l-Enbiya", 38.
10 Mümin suresi 78. ayet.
11 bk. Al-i İmran suresi 159. ayet.
12 bk. "mucize", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 242.
13 Buhari, "İtisâm", 1.
14 bk. Casiye suresi 20. ayet.
15 Bakara suresi 21. ayet.
16 bk. Nahl suresi 44. ayet.
17 bk. Bakara suresi 132. ayet.
18 bk. Sad suresi 44. ayet.
19 bk. Yusuf suresi 32-92. ayetler.
20 bk. Şuara suresi 29-30. ayetler.
21 bk. Kalem suresi 4. ayet.
22 Nisa suresi 165. ayet.
23 bk. "ilahî kitaplar", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 165.
24 bk. "suhuf", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 332.
25 Bakara suresi 4. ayet.
26 Maide suresi 44. ayet.
27 Nisa suresi 163. ayet.
28 Hadid suresi 27. ayet.
29 bk. Hicr suresi 9. ayet.
30 İsra suresi 9-10. ayetler.
31 Yunus suresi 57. ayet.
32 bk. "Davut Peygamber", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 57-58.
33 bk. Enbiya suresi 79-80. ayetler.
34 bk. Meryem suresi 16-34. ayetler.
35 bk. "İsa Peygamber", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 175.
36 bk. Ahzab suresi 40. ayet.
37 bk. "Hz. Muhammed (sav)", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 244.
38 bk. "Felak suresi", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 90-91.
39 bk. Nesai, "İstiâze", 1.
40 Felak suresi 1-5. ayetler.

RAMAZAN VE ORUÇ

2. Ünite

Anahtar Kavramlar

- fitre
- iftar
- imsak
- mukabele
- oruç
- ramazan
- sahur
- teravih

Ünite Dosyası

İçerik Çerçevesi

2.1. ORUÇ VE KUR'AN AYI RAMAZAN
2.2. ORUÇ İBADETİ
2.3. ORUCUN İNSANA KAZANDIRDIKLARI
2.4. BİR DUA ÖĞRENİYORUM: İFTAR DUASI

Ünite Sunusu

Bu ünitede sizlerden

- Ramazan ayının oruç ve Kur'an ayı olduğunu çözümleyebilmeniz,
- Oruç ibadeti hakkında bilgi toplayabilmeniz,
- Orucun insana kazandırdıkları konusunda analitik düşünebilmeniz,
- İftar duasını ve bu duanın anlamını okuyarak yorumlayabilmeniz

beklenmektedir.

Üniteye Başlarken

- Karekodla verilen “Ramazanı Sevmek” videosunu izleyiniz.
- Ramazan ayının ve oruç ibadetinin başlamasıyla birlikte çevrenizde ne gibi değişiklikler yaşandığını arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ramazanı Sevmek

2.1. ORUÇ VE KUR'AN AYI RAMAZAN

Konuya Başlarken

1. Aşağıdaki tabloda verilen kelime ve kavramların hangi ibadet esaslarına işaret ettiğini belirleyerek karşılarında bırakılan boş alanlara yazınız.

Kelime ve Kavramlar	İslam'ın İbadet Esasları (Şartları)
tavaf, toplanmak, zemzem	.....
kabul, kelime, resul	.....
sure, tekbir, vakit	.....
gece, sabır, yemek	.....
bereket, zengin, yardım	.....

2. Tabloya yazdığınız ibadet esasları hakkında bildiklerinizi sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

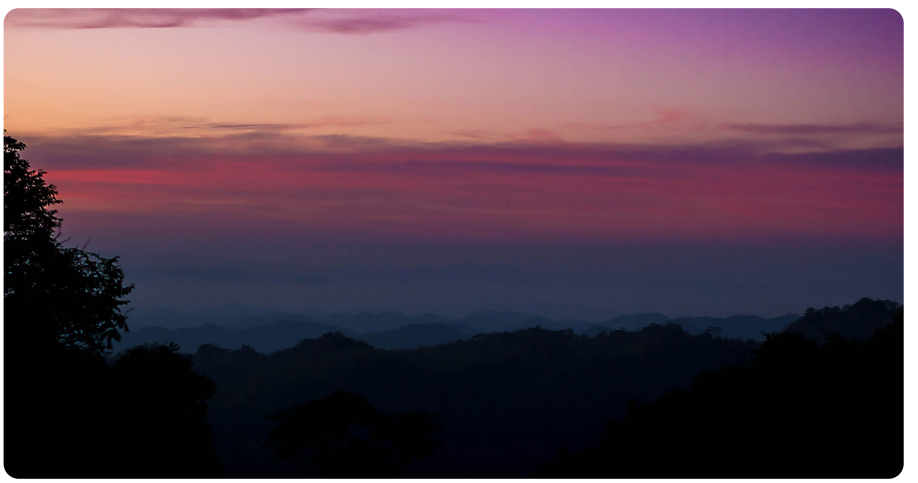
3. Karekodla verilen "Hoş Geldin Ya Şehriramazan" başlıklı videoyu izleyerek ramazan ayıyla ilgili bildiklerinizi ve merak ettiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hoş Geldin Ya Şehriramazan

Bazı görüşlere göre ramazan kelimesi, "yaz sonunda ve güz mevsiminin başlarında yağıp yeryüzünü tozdan temizleyen yağmur" anlamındaki ramadî kelimesinden türemiştir.

(bk. Günay, "Ramazan", 34/433)

İnsanın yaratılış amacı; her şeyi yaratan Allah'ı (cc) tanımak, O'na kulluk ve ibadet etmektir.[1] Allah'a (cc) saygı, sevgi ve bağlılığı göstermek, O'nun hoşnutluğunu kazanmak niyetiyle ortaya konulan tutum ve davranışlara ibadet denir.[2] İslam'daki temel ibadetler "İslam'ın ibadet esasları" veya "İslam'ın şartları" şeklinde adlandırılmaktadır. İslam'ın beş temel esasından biri de **ramazan** ayında oruç tutmaktır. **Oruç**; sözlükte "bir şeyden uzak durmak, bir şeye karşı kendini tutmak" anlamlarına gelmektedir.[3] Orucun terim anlamı, Allah'ın (cc) rızasını kazanmak amacıyla tan yerinin ağarmasından güneşin batmasına kadar yeme, içme ve bazı bedensel isteklerden uzak durmaktır *(Görsel 2.1)*.[4]

Görsel 2.1
"Tan yerinin ağarması" ifadesiyle gökyüzünün hava aydınlanmadan hemen önceki durumu kastedilir.
(bk. Çiçek, "Fecir", 12/286)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ ۚ ١ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۚ ٢

اِقْرَاْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ۙ ٣ اَلَّذِى عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۙ ٤ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ

مَا لَمْ يَعْلَمْ ۜ ٥

Görsel 2.2: Alak suresinin ilk beş ayeti Kadir Gecesi'nde indirilmiştir.

Ramazan, hicri takvimin dokuzuncu ayıdır. Bu ayda oruç tutmanın farz olduğu Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmiştir: "**... Oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı.**"[5] Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başlandığı Kadir Gecesi, bu ayda yer alır *(Görsel 2.2)*. Kadir Gecesi'nin bin aydan daha hayırlı olduğu Kur'an-ı Kerim'de bildirilir *(Görsel 2.3)*.[6] Bu gecenin günahların affedilmesine vesile olacağına inanılır. Hz. Muhammed (sav) de inanarak ve karşılığını Yüce Allah'tan bekleyerek Kadir Gecesi'ni ibadetle geçirenlerin geçmiş günahlarının affedileceğini müjdelemiştir.[7]

hicri takvim

Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini başlangıç olarak kabul eden ve Ay'ın Dünya etrafında dolanmasıyla belirlenen kamerî takvim, ay takvimi.

(bk. "hicri takvim", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 136)

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik. Bilir misin nedir Kadir Gecesi? Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh (Cebrail) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner. O gece, tan yerinin ağarmasına kadar bir esenliktir.

(Kadir suresi 1-5. ayetler)

Görsel 2.3
Kadir Gecesi'nin önemi Kadir suresinde açıklanmıştır.

1. Etkinlik

20 dk.

Adı	Ramazan, Oruç ve Kur'an
Amaç	İslam'ın temel kaynaklarından hareketle ramazan ayını, oruç ve Kur'an ayı olarak öğretmen rehberliğinde açıklayabilme

Yönerge

- Aşağıdaki ayet meallerini ve hadisi okuyunuz.
- Bu ayet meallerinden ve hadisten yola çıkarak ramazan ayına niçin oruç ve Kur'an ayı denildiğini öğretmeninizin rehberliğinde açıklayınız.

"O sayılı günler; insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır..."

(Bakara suresi 185. ayet)

"Şüphesiz, biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik."

(Kadir suresi 1. ayet)

"Mübarek ramazan ayına kavuştunuz. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı..."

(Nesai, "Sıyam", 5)

Değerlendirme

Bulmacadaki boş kutucuklara uygun harfleri yazarak anlamlı cümleler oluşturunuz.

→	R	A		A	Z			■		Y	I		A	■
O		U		■	V		■	K		R		N	■	■
■	■	■	A		I	■	D		N		R	■	■	■
Ç		N	K		■			R	Z	■		R	U	
B	U	■	A			A	■		U	T		L		R
		R		N	■	B	U	■	■	■	A	Y		A
■	■	İ			İ	R		L	M		Y		■	■
B		Ş	L			M		Ş	T		R	■	■	■

2. Etkinlik

25 dk.

Adı	Bağlantı Kuralım
Amaç	Ramazan ayı ile oruç ve Kur'an okuma ibadeti arasındaki ilişkiyi inceleyebilme

Yönerge

- Verilen metni okuyunuz.
- Ramazan ayı ile oruç ve Kur'an okuma ibadeti arasındaki ilişkiyi metinden yola çıkarak tespit ediniz.

RAMAZAN AYI, ORUÇ VE KUR'AN OKUMA İBADETİ

Ramazan ayı, farz olan oruç ibadetinin yerine getirildiği aydır. Kur'an-ı Kerim, insanları doğru yola ileten bir rehber olarak bu ayda gönderilmiştir. Hz. Muhammed (sav) ashabıyla ramazan ayında Kur'an-ı Kerim'i daha fazla okumuştur. Hz. Peygamber'le Cebrail (as) o zamana kadar inen ayetleri bu ayda karşılıklı okumuşlardır. Bu uygulamayı örnek alan Müslümanlar da ramazan ayı boyunca Kur'an-ı Kerim'i bir araya gelerek okurlar.

Hz. Peygamber; Kur'an-ı Kerim'i öğrenen, okuyan ve onun rehberliğinde bir hayat sürmeye çalışanların imrenilecek kimselerden olduğunu belirtmiştir.[8] Kur'an-ı Kerim'i öğrenmenin ve öğretmenin önemini ifade ettiği bir hadisinde "Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğretendir."[9] buyurmuştur. Bu bilinçle hareket eden Müslümanlar; Kur'an-ı Kerim'i okumaya, öğrenmeye, öğretmeye ve onun rehberliğinde bir hayat sürmeye çalışırlar.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

- Tespitlerinizi boş bırakılan alana yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme

Ramazan ayı ile oruç ve Kur'an okuma ibadeti arasındaki ilişkiyi gösteren bir afiş hazırlayınız. Hazırladığınız afişi sınıf panosunda sergileyiniz.

"Oruç ve Kur'an Ayı Ramazan" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki kavramlardan uygun olanları kullanarak konuşma metnindeki boş alanları doldurunuz.

farz | namaz | Kadir | Kur'an-ı Kerim | oruç | sünnet | hadis | vacip

Arkadaşınız: Hasta olduğum için geçen haftaki derse gelememiştim. Öğretmenimiz derste neler anlattı?

Siz: Ramazan ayının ve ..... ibadetinin önemini anlattı.

Arkadaşınız: Sen de bana anlatır mısın?

Siz: Elbette anlatırım. Öğretmenimiz, ramazan ayının Müslümanlar için önemli bir ay olduğundan bahsederek şu ayeti okudu: "O sayılı günler, insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin..."

(Bakara suresi 185. ayet)

Arkadaşınız: Öğretmenimiz başka ne anlattı?

Siz: Öğretmenimiz ramazan orucunun ..... bir ibadet olduğunu söyledi.

Arkadaşınız: Gerçekten çok önemli konulardan bahsetmiş. O derste olmayı çok isterdim. Peki başka neler anlattı?

Siz: Öğretmenimiz, Kur'an-ı Kerim'in ..... Gecesi'nde indirilmeye başlandığını söyledi. Müslümanların ramazan ayında bir araya gelerek ..... okuduklarından bahsetti. Kur'an-ı Kerim'i öğrenen ve öğretenlerin en hayırlı kimseler olduğunu bir hadisle açıkladı.

Arkadaşınız: Bu bilgileri paylaştığın için çok teşekkür ederim. Bir sonraki dersi heyecanla bekliyorum.

2.2. ORUÇ İBADETİ

Konuya Başlarken

1. Aşağıda bazı görseller verilmiştir. Bu görseller ramazan ayı ve oruç ibadetiyle ilgili hangi kavramları çağrıştırmaktadır? İlgili boşluklara yazınız.

Görsel 2.4

2. Teravih ve bayram namazlarının kılınışı hakkında neler biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Oruç İbadeti
Amaç	Oruç ibadeti konusunu araştırabilme Oruç ibadeti hakkında bilgiler bulabilme

Ön Hazırlık

Oruç ibadetinin önemi ve kimlere farz olduğu hakkında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınlarından (ilmihâl, temel dinî bilgiler kitapları vb.) bilgi toplayınız.

Yönerge

Araştırma sonucunda ulaştığınız bilgilerden hareketle aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

Oruç neden önemlidir?	Oruç kimlere farzdır?

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Konuyla ilgili bilgi edineceğim kaynaklara ulaştım.			
Gerekli araştırmaları yaparak doğru bilgileri buldum.			
Edindiğim bilgileri ilgili alana yazdım.			
Çalışmamı zamanında tamamladım.			

Ramazan Ayı ve Oruçla İlgili Kavramlar

Bir ibadeti yerine getirirken bilinmesi gereken temel kavramlar vardır. İbadetlerin öneminin kavranması ve doğru bir şekilde yerine getirilmesi için bunların öğrenilmesi gerekir. Ramazan ayı ve oruç ibadetiyle ilgili başlıca kavramlar şunlardır: sahur, imsak, iftar, mukabele, fitre ve teravih.

Görsel 2.5
İftar vaktinin girmesiyle günün orucu tamamlanmış olur.

Sahur: Müslümanların oruç tutmak için imsaktan önce yemek yedikleri vakte **sahur** denir.[10] Sahura kalkmak sünnettir. Hz. Peygamber "*Sahura kalkınız. Çünkü sahurda bereket vardır.*"[11] buyurmuştur.

İmsak: Oruca başlama vaktine **imsak** denir. Ayrıca sabah namazının vakti de imsakla başlar.[12] Ramazanda imsak, iftar ve namaz vakitlerini gösteren çizelgeye imsakiye adı verilir.[13]

İftar: Oruç tutan bir kimsenin akşam ezanı vaktinin girmesiyle yiyip içmeye başlamasına **iftar** denir *(Görsel 2.5)*. İftar vakti girer girmez orucu açmak sünnettir.[14]

İftar yemeği vermek insana sevap kazandıran bir davranıştır. Hz. Peygamber "*Kim bir oruçluya iftar ettirirse iftar ettirdiği kimsenin sevabı kadar sevap ona da yazılır, iftar edenin sevabından da bir şey eksilmez.*"[15] buyurmuştur.

Mukabele: Bir kişinin Kur'an-ı Kerim'i ezberden veya yüzünden okuması, diğer insanların da okunan ayetleri Kur'an-ı Kerim üzerinden takip etmesine **mukabele** denir. Ramazan ayı boyunca cami, mescit ve evlerde mukabele okunarak Kur'an-ı Kerim hatmedilir *(Görsel 2.6)*.[16]

hatim
Kur'an-ı Kerim'i ilk suresi olan Fatiha suresinden başlayıp en son suresi olan Nâs suresine kadar yüzüne veya ezberden okumak.
(bk. "hatim", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 127)

Görsel 2.6
Ramazan ayında yapılan mukabelelerde Kur'an-ı Kerim baştan sona okunur.

Fitre: Maddi durumu uygun olan Müslümanların sağlıklı olmalarının bir şükrü olarak vermekle yükümlü oldukları vacip sadakaya **fitre** denir. Fitre, ramazan ayının başlangıcından bayram namazına kadar verilebilir. Bu vakte kadar fitresini veremeyenlerin ilk fırsatta bu yükümlülüğü yerine getirmeleri gerekir.[17] Küçük çocukların fitrelerini velileri verir. Fitrenin miktarı, kişinin bir günlük yiyeceğinin maddi karşılığı hesaplanarak belirlenir. Fitreye "fıtır sadakası" da denir.[18]

Teravih: Namaz, İslam'ın beş esasından biridir. Kur'an-ı Kerim'de **"… Namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır."**[19] buyrularak namazın farz bir ibadet olduğu bildirilmiştir. Namaz ibadeti insanı Allah'a (cc) yaklaştırır ve O'nun rızasını kazanmasını sağlar. Günde beş vakit kılınan namaz dışında teravih ve bayram namazları gibi yılın belli zamanlarında kılınan namazlar da vardır.

Ramazan ayında yatsı namazından sonra genellikle yirmi rekât olarak kılınan sünnet namaza **teravih** denir. Teravih namazı camide topluca kılınabileceği gibi evde de kılınabilir.[20] Hz. Peygamber "*Kim inanarak ve sevabını Allah'tan bekleyerek ramazan namazını (teravih) kılarsa onun geçmiş günahları bağışlanır.*"[21] buyurmuştur.

Teravih namazında bir araya gelen Müslümanlar oruç tutmanın sevincini paylaşırlar. Birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirirler. Ramazan ayı boyunca beş vakit namazı camide kılmaya özen gösterirler. Bayram namazıyla birlikte oruç ibadetini yerine getirmenin mutluluğunu yaşarlar.

Teravih namazı iki veya dört rekâtta bir selam verilerek kılınır. Dört rekâtta bir selam verilerek kılınırken ilk oturuşta Tahiyyat, Salli ve Barik; üçüncü rekât için kalkıldığında Sübhaneke duası okunur. Üçüncü ve dördüncü rekât, ilk iki rekât gibi kılınır.[22]

Bilgi Görseli 2.1: Teravih namazının kılınışı[23]

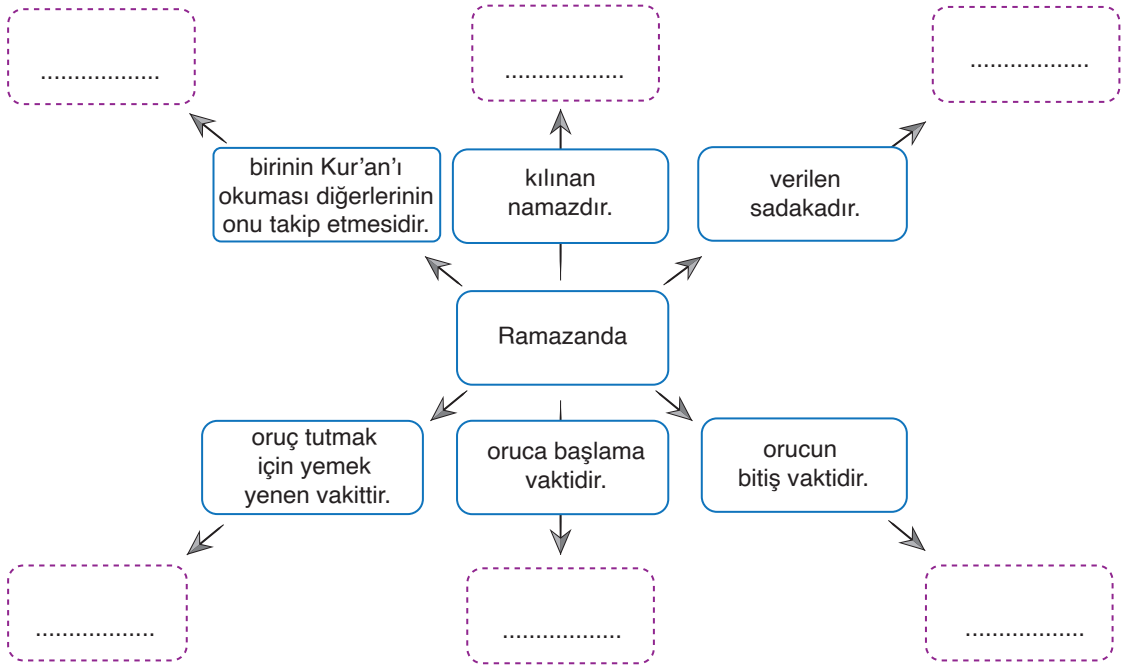
Ramazan Bayramı ve Kurban Bayramı olmak üzere yılda iki dinî bayram vardır. Bayram namazı iki rekât olarak cemaatle kılınan vacip bir namazdır. Ramazan ve Kurban Bayramı namazlarının kılınışları aynıdır.[24]

Bilgi Görseli 2.2: Bayram namazının kılınışı[25]

Yazalım

- Aşağıdaki kavram haritasında bırakılan boşluklara ramazan ayı ve oruçla ilgili uygun kavramları yazınız.

- Yazdığınız kavramlar arasındaki ilişkiyi dikkate alarak boş bırakılan alana oruçlu insanların bir gününü anlatan kısa bir metin yazınız. Yazdığınız metni arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. Etkinlik 20 dk.

Adı	Mânilerdeki Kavramlar
Amaç	Oruç ibadeti hakkında elde ettiği bilgileri öğretmen rehberliğinde doğrulayabilme

Yönerge

- Aşağıdaki mânilerde bırakılan boşluklara tablodaki kavramlardan uygun olanları yazınız.

fitre	iftar	imsak	Kadir Gecesi
mukabeleler	oruç	ramazan	sahur	teravihler

Camiler dolar taşar
Herkes teravih kılar
..... uyandırır
Davulcu davul çalar

Nefreti atmalıyız
Orucu tutmalıyız
.....vakti girince
Orucu açmalıyız

Dua eder melekler
Kabul olur dilekler
..... kılınır
Toplu atar yürekler

On bir ayın sultanı
Kıymetlidir her anı
..... ayı gelince
Mutluluk doldurur her yanı

Mümin sabırla bekler
Boşa gitmez emekler
Okunsun.....
Huzur bulsun gönüller

Annem yumurta haşlar
..... vakti oruç başlar
Misafirler de gelince
Bereketlenir sofralar

..... tutmak güzeldir
Ramazan ayı rahmettir
İftar sofrasındaki sevinç
Müminlere özeldir

Müminler huzur bulur
Günahları affolur
..... verilince
Yoksullar mutlu olur

- Yazdığınız kavramların doğruluğunu öğretmeninizin rehberliğinde kontrol ediniz.
- Tamamladığınız mânileri arkadaşlarınıza okuyunuz.

Değerlendirme

Oruçla ilgili kavramlardan istediklerinizi kullanarak aşağıdaki boş alana bir mâni yazınız. Yazdığınız mâniyi arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Oruçlunun Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Oruç tutarken nelere dikkat etmeliyiz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Oruç ibadetinin uygun şekilde yerine getirilmesi için dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bu hususlardan ilki oruca başlamadan önce niyet etmektir. "Niyet ettim Allah (cc) rızası için bugünkü ramazan orucunu tutmaya." gibi ifadelerle niyet edilir. Bir kişi oruç tutmayı kalbinden geçirse ama bunu diliyle söylemeyi unutsa da niyeti geçerli olur.

Müslümanların oruç tutarken yalandan, kötü söz ve davranışlardan kaçınması gerekir. Hz. Peygamber, oruçlunun dikkat etmesi gerekenleri vurguladığı bir sözünde "*Yalan söylemeyi ve yalan ile amel etmeyi bırakmayanın yemeyi, içmeyi terk etmesine Allah'ın ihtiyacı yoktur.*"[26] buyurmuştur. Oruçlu kimseler tuttukları orucun bilincinde olmalı; ailelerine, çevrelerine, tüm varlıklara iyi davranmalı ve saygı göstermelidir. Sabırlı olmalı, öfkeyle hareket ederek karşısındaki insanları incitmemelidir.

"Kim oruçlu iken unutarak yerse orucunu tamamlasın. Çünkü ona Allah yedirmiş ve içirmiştir."
(Buhari, "Savm", 26)

Orucu bozan durumların neler olduğunu bilmek ve bunlardan kaçınmak gerekir. Çünkü bunlardan birini bilerek yapmak orucu bozar. Bunların başında oruçlu olduğu hâlde bir şey yiyip içmek gelir. Ancak unutarak yiyip içmek orucu bozmaz. Unutarak yiyip içen birisi oruçlu olduğunu hatırladığı anda yemeyi içmeyi bırakmalı ve orucuna devam etmelidir. Bununla birlikte koku sürmek, kan vermek gibi davranışlar da orucu bozmaz.

Orucu Bozan Durumlar	Orucu Bozmayan Durumlar
1 Oruçlu olduğunu bilerek bir şeyler yemek, içmek	1 Oruçlu olduğunu unutarak bir şey yemek, içmek
2 Güneşin battığını zannederek iftar etmek	2 Suyu yutmadan ağzı çalkalamak, burna su çekmek
3 Ağza giren kar veya yağmuru isteyerek yutmak	3 Banyo yapmak
4 Kendi isteğiyle ağız dolusu kusmak	4 Koku sürmek

Bilgi Görseli 2.3
Orucu bozan ve bozmayan durumlardan bazıları

Kur'an-ı Kerim'de "**… Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa, onu oruçla geçirsin. Kim hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde tutsun. Allah size kolaylık diler, zorluk dilemez…**"[27] buyrulmaktadır. Bu ayete göre hastalık ve yolculuk sebebiyle oruç tutamayanlar bu oruçları ramazan ayından sonra tutarlar. Buna "kaza orucu" denir. İyileşemeyecek durumda olan hastalar oruçsuz geçirilen her gün için fidye verir. Fidye, tıpkı fıtır sadakası (fitre) gibi fakirin günlük yiyecek ihtiyacını karşılayacak miktarda verilmelidir.[28]

"Oruç İbadetinin Dinî Hükümleri ve Çeşitleri" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Hz. Muhammed (sav) "Her kim ramazan orucunu tutar, sonra buna şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur." buyurmuştur.

(Müslim, "Sıyâm", 39)

Oruç Çeşitleri

Ramazan ayı dışında tutulan oruçlar hakkında neler biliyorsunuz?

Farz, vacip, sünnet olmak üzere üç çeşit oruç vardır.

Farz Oruç: Yüce Allah'ın kesinlikle tutulmasını emrettiği oruçtur. Ramazan orucunu tutmak farzdır. Vaktinde tutulamayan ramazan orucunun kazası da farz oruçlar arasında yer alır. Ramazan ayında başlanmış bir orucu geçerli bir mazeret olmaksızın bilerek bozanların tutmaları gereken oruca kefaret orucu denir. Kefaret orucunun tutulması da farzdır.[29]

Vacip Oruç: Farz kadar kesin olmamakla beraber dinen tutulması gereken oruçtur. Adak (nezir) orucu vacip oruçlardandır. Bu oruç bir kimsenin dileğinin gerçekleşmesi durumunda tutmaya söz verdiği oruçtur. Adak orucu, ramazan ayında ve oruç tutmanın haram olduğu günler dışında herhangi bir gün tutulabilir.[30] Vacip orucun kazası da vaciptir.[31]

Sünnet Oruç: Hz. Peygamber'in farz ve vacipler dışında tutulmasını öğütlediği oruçtur. Muharrem ayının 9, 10, 11. günlerinde ve şevval ayında tutulan oruçlar, sünnet oruçlardan bazılarıdır.[32] Sünnet orucun kazası vaciptir.[33]

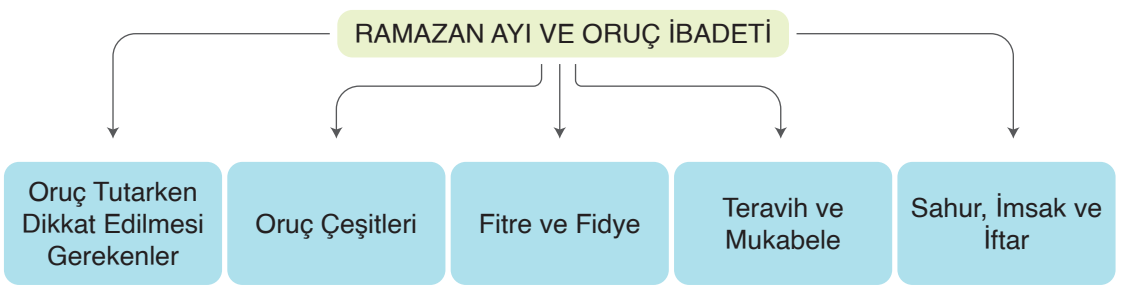
5. Etkinlik

25 dk.

Adı	Beraber Çalışalım, Bilgileri Paylaşalım
Amaç	Ramazan ayı ve oruç ibadeti hakkında elde ettiği bilgileri kaydedebilme

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde beş gruba ayrılınız.
- Aranızdan bir grup sözcüsü seçiniz.
- Aşağıdaki şemada verilen konuları her bir gruba dağıtınız.
- Konunuzla ilgili derste öğrendiğiniz bilgileri özetleyerek A4 kâğıdına yazınız.
- Konunuzla ilgili bir soru veya bilmece hazırlayarak özetinizin altına yazınız.
- Grup sözcüsü aracılığıyla özetinizi diğer gruplarla paylaşınız, soru veya bilmecenizi sınıf arkadaşlarınıza sorunuz.
- Tüm grupların çalışmalarını bir araya getirerek sınıf panosunda sergileyiniz.

Değerlendirme

Aşağıdaki formu kullanarak grup çalışmanızı değerlendiriniz.

Beceriler	Evet	Kısmen	Hayır
Grup üyeleri birbirleriyle yardımlaştı.			
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerini dinledi.			
Grup üyelerinin her biri çalışmalarda görev aldı.			
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerine saygı gösterdi.			
Grup üyeleri ulaştıkları sonucu birbirlerine iletti.			

"Ramazan Ayı ve Oruçla İlgili Kavramlar" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Kontrol Noktası

Tabloda verilen kavramlardan istediklerinizi kullanarak aşağıdaki yarım bırakılan metni tamamlayınız ve metninize uygun bir başlık yazınız.

Not: Kullandığınız kavramların önüne (√) işareti koyunuz.

sahur	iftar	imsak	oruç
mukabele	fitre	teravih	ramazan
farz oruç	kaza orucu	vacip oruç	sünnet oruç

.....

Oruç ve Kur'an ayı ramazan geldi. Ramazanın rahmet ve bereketi her yerde hissediliyor. Bugün ilk kez sahura kalkacak olmanın heyecanını yaşıyoruz. Bu yüzden evde tatlı bir telaş var. Sahur için hazırlıklar akşamdan başladı bile. .....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3. ORUCUN İNSANA KAZANDIRDIKLARI

Konuya Başlarken

Orucun bireye kazandırdığı ahlaki değerler neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

6. Etkinlik 20 dk.

Adı	Orucun Kazandırdıkları
Amaç	Oruç ibadetiyle bu ibadetin insan hayatına yansımaları arasında ilişki kurabilme

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde bir yazman belirleyiniz.
- "Niçin oruç tutulur?" sorusunu tahtaya yazınız.
- Verilen cevapları tahtaya listeleyiniz. (Aynı veya benzer cevaplar varsa bir kere yazmanız yeterlidir.)
- Listelediğiniz cevapları öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.
- Yanlış olan cevapları tahtadan siliniz.

Değerlendirme

Oruç ibadetinin insana kazandırdıklarına günlük hayattan örnekler veriniz.

Görsel 2.7
Birlikte iftar etmek, paylaşma ve dayanışma duygularını güçlendirir.

Oruç, ahlaki değerlerin birey ve topluma kazandırılmasında etkili bir ibadettir. Orucun anlam ve önemini kavrayan insan, güzel davranışlar sergilemeye çalışır. Olumsuz durumlar karşısında her zaman duygu, düşünce ve davranışlarını kontrol ederek sabırlı olmaya gayret eder. Hz. Peygamber "... *Oruç sabrın yarısıdır...*"[34] buyurarak oruç ibadetiyle sabır arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir.

İftar davetleri, fitre ve sadakalar; yardımseverlik, cömertlik ve dayanışma gibi ahlaki değerlerin kazanılmasında önemli bir rol oynar *(Görsel 2.7)*. Oruç tutan insan aç kimselerin hâlinden daha iyi anlar, bencillik ve kibir gibi kötü davranışlardan uzak durarak elindeki imkânları başkalarıyla paylaşır. Kendisine verilen tüm nimetler için Allah'a (cc) şükreder ve bunları israf etmez. Oruç, sağlık için de oldukça faydalı bir ibadettir. Oruç sayesinde hücreler yenilenerek insan vücudu hastalıklara karşı daha dirençli hâle gelir ve beslenme alışkanlıkları belirli bir düzene girer.[35] Hz. Peygamber "*… Oruç tutunuz ki sıhhat bulasınız.*"[36] buyurarak orucun sağlık açısından önemini vurgulamıştır.

Düşünelim

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de farz kılındı."

(Bakara suresi 183. ayet)

Ayetteki altı çizili ifade ile orucun insana kazandırdıkları arasındaki ilişki ne olabilir? Düşüncelerinizi boş bırakılan alana yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

"Oruç (sahibini koruyan) bir kalkandır. Oruçlu saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisiyle kavga etmeye veya ona kötü söz söylemeye kalkışırsa iki defa 'Ben oruçluyum.' desin."

(Buhari, "Savm", 2)

Hadiste oruç ibadetinin hangi ahlaki değerlerle ilişkisi vurgulanmaktadır? Düşüncelerinizi boş bırakılan alana yazarak arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel 2.8
Teravih namazı toplumun birlik ve beraberliğine katkıda bulunur.

"Kim Allah'a inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."
(Buhari, "İman", 28)

Ramazan ayında tutulan oruçlar, okunan mukabeleler, kılınan teravih namazları, günahı tekrarlamamak niyeti ve gayretiyle edilen tövbeler insanı manevi yönden temizler *(Görsel 2.8)*. Bu durum Allah'ın (cc) rızasını kazanmaya vesile olur. Müslümanlar hem kendilerinin hem de toplumun huzur ve mutluluğuna katkıda bulunmak için ramazanın kazandırdığı güzel davranışları alışkanlık hâline getirmelidir.

Tamamlayalım

Aşağıdaki kavramlardan uygun olanları kullanarak yarım bırakılan cümleleri örnekteki gibi tamamlayınız. Aynı kavramı birden fazla cümlede kullanabilirsiniz.

çalışmak | korumak | paylaşmak
şükretmek | yardımlaşmak | sabretmek

Oruç ibadeti sayesinde

- sağlığımızı → korumayı öğreniriz.
- Allah'ın (cc) verdiği nimetlere → .....öğreniriz.
- yoksullarla ve kimsesizlerle → .....öğreniriz.
- eş dost, akraba ve komşularla → .....öğreniriz.
- zorluklara → .....öğreniriz.

Çözelim

Tabloda verilen rakam ve çizimlerin kesişim noktasındaki harfleri kullanarak altta verilen bulmacayı çözünüz. Bulduğunuz cümleyle ilgili düşüncelerinizi boş bırakılan alana yazınız.

	1	2	3	4	5	6	7	8
	A	B	C	Ç	D	E	F	G
	Ğ	H	I	İ	J	K	L	M
	N	O	Ö	P	R	S	Ş	T
	U	Ü	V	Y	Z			

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7. Etkinlik

25 dk.

Adı	Nasıl Davranırdım?
Amaç	Orucun insana kazandırdıkları hakkında analitik düşünebilme

Yönerge

- Aşağıda verilen örnek olayları okuyunuz.
- Oruçlu bir gününüzde bu durumlarla karşılaşsaydınız neler yapardınız? Boş bırakılan alanlara yazarak örnek olayları tamamlayınız.
- Yazdıklarınızın orucun insana kazandırdığı ahlaki değerlerden hangileriyle ilgili olduğunu öğretmeninizin rehberliğinde sınıfça değerlendiriniz.

1. Örnek Olay	Bir ramazan günü, teneffüste oyun oynarken arkadaşımla tartıştık. Arkadaşım bana bağırmaya başladı.	.....
2. Örnek Olay	Ramazan pidesi almak için fırının önünde sıra bekliyordum. Bir arkadaşım yanıma geldi ve bekleyenlere fark ettirmeden sırayı bozdu.	.....
3. Örnek Olay	Kur'an-ı Kerim okumayı öğrenmiştim ve mukabele için annemle camiye gidiyordum. Babaannem de mukabeleye gitmeyi çok istiyordu. Fakat yürümekte zorlanıyordu.	.....

4. Örnek Olay	Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde; fitre ibadetinin sosyal duyarlılığa, paylaşmaya ve birliktelik ruhunu pekiştirmeye katkıda bulunduğunu öğrendim.	....
5. Örnek Olay	Öğretmenlerim ve arkadaşlarımla iftar etmeye karar verdik. Kendi aramızda iş bölümü yaparak iftar sofrası için herkesin hazırlık yapmasını kararlaştırdık. Fakat bir arkadaşımız, annesi hasta olduğu için hazırlık yapamamıştı.	....

Değerlendirme

Aşağıdaki ifadeleri uygun şekilde tamamlayınız.

Oruç, sabırlı olmaya katkıda bulunur. Çünkü .....
.....
.....
.....

Oruç, yardımlaşmayı artırır. Çünkü .....
.....
.....
.....

Oruç, hakkı gözetmeye katkıda bulunur. Çünkü .....
.....
.....
.....

Oruç, paylaşmayı teşvik eder. Çünkü .....
.....
.....
.....

"Oruç İbadetinin İnsana Kazandırdıkları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

"Oruç İbadetinin Kazandırdıklarıyla İlgili Hadisler" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Kontrol Noktası

Orucun bireysel ve toplumsal faydaları ile ilgili düşüncelerinizi gerekçeleriyle birlikte aşağıdaki öğrenme günlüğüne yazınız.

Öğrenme Günlüğü

2.4. BİR DUA ÖĞRENİYORUM: İFTAR DUASI

Konuya Başlarken

İftar duası hakkında bildiklerinizi ve merak ettiklerinizi tablodaki boş bırakılan alanlara yazınız.

Önceden Bildiklerim	Merak Ettiklerim

Görsel 2.9: İftar vaktinde edilen dualarda verdiği nimetler için Allah'a (cc) şükredilir.

Oruç açılırken dua edilmesi sünnettir.[37] Hz. Peygamber, orucunu açarken iftar duası ederek verdiği nimetler için Allah'a (cc) şükretmiş, oruçlunun iftar vaktinde yaptığı duanın geri çevrilmeyeceğini müjdelemiştir.[38]

İftar duasında Yüce Allah'a inancın, güvenin ve bağlılığın önemi dile getirilir. İbadetlerin yalnızca O'nun rızası için yapılacağı, bütün nimetlerin sahibinin Allah (cc) olduğu belirtilir. Aynı zamanda nimetlere şükretmenin önemi hatırlatılır *(Görsel 2.9)*. Bu yönüyle iftar duası oruç tutan kişinin ibadet bilincini güçlendirir.

İftar vaktinde okunan farklı dualar vardır. Bu dualardan biri şudur:

اَللّٰهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَبِكَ اٰمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَعَلٰى رِزْقِكَ اَفْطَرْتُ

"Allâhümme leke sumtü ve bike âmentü ve aleyke tevekkeltü ve alâ rızkıke eftartü."

"Allah'ım! Senin rızan için oruç tuttum, sana inandım, sana güvendim. Senin rızkınla orucumu açtım."[39]

8. Etkinlik

20 dk.

Adı	İftar Duasını Dinleme ve Okuma
Amaç	İftar duasını ve bu duanın anlamını okuyabilme

Yönerge

- İftar duası e-içeriğinden duanın okunuşunu ve anlamını dinleyiniz.
- Öğretmeninizin rehberliğinde iftar duasını ve bu duanın anlamını grupça sesli tekrar ediniz.
- Duayı doğru telaffuz etmek için İftar duası e-içeriğinden telaffuz çalışmasını kullanınız.

İftar Duası

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
İftar duasının okunuşunu ve anlamını dikkatli bir şekilde dinledim.			
İftar duasını ve bu duanın anlamını arkadaşlarımla sesli tekrar ettim.			
İftar duasının telaffuzundaki hatalarımı öğretmenimin rehberliğinde düzelttim.			
İftar duasını ve bu duanın anlamını hatasız okudum.			

9. Etkinlik

20 dk.

Adı	İftar Duasının Anlamını Düşünüyorum
Amaç	İftar duasının anlamını kendi hayatı için anlamlı hâle getirebilme İftar duasının anlamını değiştirmeyecek şekilde özetleyebilme

Yönerge

İftar duasının anlamıyla bu duanın Müslüman'ın hayatındaki yeri ve önemini boş bırakılan alanlara yazınız.

Anlamı	
Müslüman'ın Hayatındaki Yeri ve Önemi	

Değerlendirme

- İftar duasını anlamını bilerek okumanın insana neler kazandıracağını açıklayınız.
- İftar duasını devam ettirecek olsanız Yüce Allah'tan, başka neler isterdiniz? Duanızı aşağıdaki "Benim Duam" başlığının altına yazınız.

Benim Duam

Ey Yüce Rabb'im!

.....

.....

.....

.....

.....

Kontrol Noktası

Karışık olarak verilen iftar duasının okunuşu ve anlamını doğru şekilde sıralayarak aşağıdaki kutulara yazınız.

ve alâ rızḳıke eftartu	1	Senin rızan için oruç tuttum.	a
ve bike âmentü	2	Senin rızkınla orucumu açtım.	b
Allâhümme	3	Sana inandım.	c
ve aleyke tevekkeltü	4	Allah'ım!	ç
leke sumtü	5	Sana güvendim.	d

Okunuş Sıralaması

Anlam Sıralaması

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiklerinizi aşağıdaki alana kısaca not ediniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Performans Görevi

Amaç	Ramazan ayının oruç ve Kur'an ayı olduğunu çözümleyebilme
Görev	Ramazan ayının oruç ve Kur'an'la ilişkisi hakkında bir sunu hazırlama ve sunma
Ürün	Sunu
Puanlama	Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu
Süre	Hazırlık: 2 hafta Sunu: 2 ders saati

Yönerge

- İslam'ın temel kaynaklarından ramazan ayı hakkında bilgi toplayınız.
- Ulaştığınız bilgilerden yararlanarak ramazan ayının oruç ve Kur'an ayı olarak nitelendirilmesinin sebeplerini belirleyiniz.
- Belirlediğiniz sebeplerden hareketle konu hakkında sınıfta bir sunu hazırlayınız.
- Hazırladığınız sunuyu sınıf ortamında arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Çalışmanız dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirilecektir. Görev sonrasında kendinizi değerlendirmek için öz değerlendirme formunu doldurunuz. Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu kitabın sonunda yer almaktadır.

2. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki kutucuklarda oruç ibadetiyle ilgili ifadeler yer almaktadır. 1-4. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı harfi birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.

a	fidye	b	fitre	c	iftar	ç	imsak
d	kaza orucu	e	muharrem orucu	f	ramazan orucu	g	şevval orucu

1. Oruçla ilgili vakitleri ifade eden kavramlar hangileridir?

2. Farz oruçlar hangileridir?

3. Sünnet oruçlar hangileridir?

4. İhtiyaç sahiplerine yapılan maddi yardımlarla ilgili kavramlar hangileridir?

Aşağıdaki 5-9. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

5. Ramazan ayı, Müslümanlar için neden önemlidir? Ayet ve hadislerden örnek vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

6. Oruç tutarken dikkat edilmesi gereken hususları açıklayınız.

.....

.....

.....

7. Oruç ibadetinin bir toplumda ahlaki değerlerin yaygınlaşmasına ne gibi katkılarda bulunduğunu açıklayınız.

.....

.....

.....

8. Oruç ibadetinin bencillik yapmaktan ve kibirli davranmaktan insanı nasıl uzaklaştırdığını örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

9. İftar duasında verilen mesajlara uygun davranmanın Müslümanların hayatını nasıl etkilediğini örneklerle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

Aşağıda 10-13. sorularda verilen kelimelerle anlamlı ve kurallı cümleler oluşturarak boş bırakılan alanlara yazınız.

10. biri / de / tutmaktır / oruç / esaslarından / ayında / İslam'ın / ibadet / ramazan

.....

.....

11. ramazan / başlanmıştır / ayında / indirilmeye / Kur'an-ı Kerim

.....

.....

12. önemli / oynar / kazanılmasında / ibadeti / bir / değerlerin / rol / oruç / ahlaki

.....

.....

13. Allah'a (cc) / önemi / dile / iftar / getirilir / inancın / duasında

.....

.....

Aşağıdaki 14-19. tanımlardan yararlanarak karışık şekilde verilen harflerden oluşturduğunuz kavramları ilgili tanımların karşısındaki boşluklara yazınız.

14.	**Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başlandığı gece**	KAİRD EGİECS	
15.	**Kur'an-ı Kerim'i birinin okuması diğerlerinin de onun okuyuşunu Kur'an'dan takip etmesi**	EAEBKUML	
16.	**Ramazan ayında kılınan yirmi rekâtlık sünnet namaz**	THİVREA	
17.	**Yüce Allah'ın tutulmasını kesin olarak emrettiği oruç**	ZRAF UOÇR	
18.	**Bir dilek gerçekleştiğinde tutmak için söz verilen oruç**	ADKA UOCRU	
19.	**Ramazan ayında ihtiyaç sahiplerine verilen sadaka**	RİFTE	

Aşağıdaki 20-26. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

20. Aşağıda verilen eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

A) Kefaret orucu - Farz
B) Ramazan orucu - Vacip
C) Adak orucu - Vacip
D) Muharrem orucu - Sünnet

21. I. Kadir Gecesi bu ayın içindedir.
II. Hicri takvime göre yılın dokuzuncu ayıdır.
III. Bu ayda oruç tutmak vaciptir.

Ramazan ayıyla ilgili verilen cümlelerden hangileri doğrudur?

A) I ve II
B) I ve III
C) II ve III
D) I, II ve III

22. Altıncı sınıf öğrencisi olan Kerem ve Beren, Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başlandığı geceyle ilgili bir afiş hazırlamak istemiştir.

Kerem ve Beren hazırlayacakları afişte hangi sureye kesinlikle yer vermelidir?

A) Fatiha
B) Fil
C) Kevser
D) Kadir

23.

Fatma	Unutarak yiyip içmek orucu bozmaz.
Esra	Oruç tutmaya gücü yetmeyen yaşlılar ve iyileşemeyecek durumda olan hastalar imkânları varsa fidye verirler.
Okan	Koku sürmek, kan vermek gibi davranışlar orucu bozar.
Mehmet	Hastalık, yolculuk gibi sebeplerle tutulamayan oruçların ramazandan sonra kaza edilmesi farzdır.

Hangi öğrencinin verdiği bilgi yanlıştır?

A) Esra
B) Fatma
C) Mehmet
D) Okan

24. "Allah'ım! Senin rızan için oruç tuttum, sana inandım, sana güvendim. Senin rızkınla orucumu açtım."

Aşağıdakilerden hangisi bu duadan çıkarılabilecek mesajlardan biri değildir?

A) Farz olan oruç ramazan ayında tutulmalıdır.

B) Nimetlerin sahibinin Allah (cc) olduğu bilinmelidir.

C) Müslümanlar Allah'a (cc) inanmalı ve güvenmelidir.

D) İbadetler Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için yapılmalıdır.

25. İftar saati yaklaştıkça evlerde tatlı bir telaş görülür. Fırından yeni çıkmış susamlı pide kokusu odalara yayılırken rahmet ve bereket her yanı kuşatır. Komşular, akrabalar aynı sofranın etrafında buluşur. Dilden kalbe uzanan Kur'an sesi insanın içini ısıtırken iftar sofrasının huzur ve mutluluğu bu ısınmaya eşlik eder. Sofradaki hurma, su ve sıcacık çorba nimetlere şükretmeyi hatırlatır. Ezan sesi Allah'a (cc) yönelen dualarla bütünleşir.

Bu metinden

I. Ramazan ayı, insanlar arasındaki birlik ve beraberlik duygularını güçlendirir.

II. Ramazan ayında herkesin iftar yemeği vermesi gerekir.

III. Oruç, Allah'ın (cc) verdiği nimetlerin kıymetinin anlaşılmasını sağlar.

sonuçlarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve III D) II ve III

26.

Farz Oruçlar	Vacip Oruç	Sünnet Oruçlar
Ramazan orucu Kefaret orucu	Muharrem orucu	Adak orucu Şevval orucu

Tablolarda verilen bilgilerin doğru olabilmesi için oruç çeşitlerinden hangi ikisinin yeri değiştirilmelidir?

A) Adak orucu - Muharrem orucu

B) Kefaret orucu - Şevval orucu

C) Ramazan orucu - Adak orucu

D) Muharrem orucu - Şevval orucu

"2. Ünite Ek Değerlendirme Soruları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

2. ÜNİTE SONNOTLAR

1 bk. Zariyat suresi 56. ayet.
2 bk. Sinanoğlu, "İbadet", 19/233.
3 bk. Yitik, "Oruç", 33/414.
4 bk. "oruç", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 290.
5 Bakara suresi 183. ayet.
6 bk. Kadir suresi 3. ayet.
7 bk. Buhari, "İman", 24.
8 bk. Müslim,"Salâtü'l-Müsâfirîn", 266.
9 Tirmizi, "Fedâilü'l-Kur'ân", 15.
10 bk. "sahur", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 320.
11 Buhari, "Savm", 20.
12 bk. Karagöz - Altuntaş, *Oruç İlmihali,* 42.
13 bk. "imsakiye", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 168.
14 bk. "iftar", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 159.
15 Tirmizi, "Savm", 82.
16 bk. Karagöz - Altuntaş, *Oruç İlmihali,* 142.
17 bk. Erkal, "Zekât", 1/506-507.
18 bk. "fitre", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 99.
19 Nisa suresi 103. ayet.
20 bk. "teravih namazı", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 361.
21 Buhari, "Salâtü't-Teravih", 1.
22 bk. Yazıcı, *Temel Dinî Bilgiler*, 141-142.
23 bk. Yazıcı, *Temel Dinî Bilgiler*, 141-142.
24 bk. Yazıcı, *Temel Dinî Bilgiler*, 138-140.
25 bk. Karagöz - Altuntaş, *Namaz İlmihali*, 149-150.
26 Buhari, "Savm", 8.
27 Bakara suresi 185. ayet.
28 bk. Karagöz - Altuntaş, *Oruç İlmihali,* 75-76.
29 bk. Karagöz - Altuntaş, *Oruç İlmihali,* 79, 81.
30 bk. Karagöz - Altuntaş, *Oruç İlmihali,* 81.
31 bk. Dönmez, "Oruç", 33/421.
32 bk. Karagöz - Altuntaş, *Oruç İlmihali,* 83-85.
33 bk. Dönmez, "Oruç", 33/421.
34 Tirmizi, "Deavât", 86.
35 bk. Bayraktar, "Oruç ve Sağlık", 14-15.
36 Taberani, *Mu'cemu'l-Evsat*, 8/174.
37 bk. Şener, "İftar", 21/518.
38 bk. İbni Mace, "Sıyâm", 48.
39 bk. Şener, "İftar", 21/518.

AHLAKİ DAVRANIŞLAR

3. Ünite

Anahtar Kavramlar

- adap
- dürüstlük
- gazi
- merhamet
- şehit
- vatan

Ünite Dosyası

İçerik Çerçevesi

3.1. DOĞRU SÖZLÜ OLMAK
3.2. MERHAMETLİ OLMAK
3.3. ADAP VE NEZAKET KURALLARINA UYMAK
3.4. VATANIMIZI SEVMEK
3.5. BİR DUA ÖĞRENİYORUM: KUNUT DUALARI

Ünite Sunusu

Bu ünitede sizlerden

- doğru sözlü olmayı kendi hayatınıza yansıtabilmeniz,
- merhamet kavramını ayırt edebilmeniz,
- adap ve nezaket kurallarını özetleyebilmeniz,
- vatanını sevmenin önemi hakkında çıkarım yapabilmeniz,
- Kunut dualarını ve bu duaların anlamlarını okuyarak yorumlayabilmeniz

beklenmektedir.

Üniteye Başlarken

Toplum, yan yana gelen insanların oluşturduğu kalabalığı değil; ortak değerler ve hedefler etrafında birleşen bir bütünü ifade eder. Sosyal yaşamda aileden okula, arkadaşlıktan akrabalığa kadar farklı gruplar vardır. İnsanlar bu gruplar içerisinde evlat, öğrenci, takım arkadaşı gibi farklı roller üstlenirler. Sahip olunan roller, insanlara birtakım haklar verdiği gibi bu hakları nezaketle kullanma, çevreye merhametle yaklaşma ve vatan sevgisiyle hareket etme sorumluluğu da yükler.

Adap ve nezaket kuralları ile toplumu bir arada tutan merhamet ve vatan sevgisinin gerektirdiği ahlaki sorumluluklar arasında nasıl bir ilişki olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3.1. DOĞRU SÖZLÜ OLMAK

Konuya Başlarken

Birlikte yaşamak için gereken ahlaki davranışların neler olabileceğini arkadaşlarınızla tartışınız.

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

Endonezyalıların İslam'la bu kadar erken tanışmasının sebebinin Müslüman bir kumaş tüccarının dürüstlüğü olduğu söylenir. Tüccar bir gün iş yerine geç gelir ve çırağının, metresi beş akçe olan kumaşı on akçeden sattığını öğrenir. Bunun üzerine tüccar, çırağına yaptığının doğru olmadığını söyler ve müşteriyi bulmasını ister. Çırak müşteriyi bulur ve dükkâna davet eder. Tüccar müşteriye durumu açıklar, fazladan alınan beş akçeyi uzatır ve kendisinden helallik ister. Çok geçmeden bu olay kralın kulağına kadar gider. Tüccarı davet eden kral ona bu dürüstlüğünü neye borçlu olduğunu sorar. Tüccar, dininin emirleri gereği bunları yaptığını söyler. Bu olaydan etkilenen kral kısa bir süre sonra Müslüman olmaya karar verir. Halkı da yavaş yavaş onu takip eder.

bk. Abdulkerim Tanrıkulu, *Lisan-ı Hal ile Davet*, 432-433 (Kısaltılmıştır.)

- Müşterinin yaşadığı durumu siz yaşasaydınız tüccarın dürüstlüğü karşısında ne hissederdiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Doğru sözlü olmak insanlarla ilişkilerinizde size neler kazandırabilir? Cevaplarınızı defterinize listeleyiniz.

Ahlak sözlükte huylar, mizaçlar, karakterler, tabiatlar anlamına gelir. İnsanın, iyi veya kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan manevi özellikleri ve iradesiyle ortaya koyduğu davranışların bütününe ahlak denir.[1] Ahlak, insanın iradesini hangi yönde kullanacağına dair yaptığı bilinçli bir seçimdir. İyi ahlak bireyle toplumun huzur ve mutluluğuna katkı sağlarken kötü ahlak bu huzurun bozulmasına yol açar. Toplumun huzur ve mutluluğu bireylerin kendi iradeleriyle iyi olanı seçip uygulamasına bağlıdır. İnsanın kendisine, ailesine, çevresine ve topluma faydalı olması ancak güzel ahlaki davranışların varlığıyla mümkündür. Bu davranışlar sayesinde insanın diğer insanlarla ilişkisi düzene kavuşur.

Kur'an-ı Kerim'de övülen ve tavsiye edilen birçok ahlaki davranış vardır. Bunlardan biri doğruluktur. Doğruluk; söz, davranış ve niyet bakımından dürüstlük ve iyilikten yana olmak şeklinde ifade edilir.[2] İnsan ilişkilerinde önemli bir yeri olan bu değer; güven, adalet ve samimiyet gibi erdemleri kapsar. Bireyin güven kazanmasını sağlayan en belirgin özelliklerden biri doğru sözlü olmasıdır. Verdiği sözde

Görsel 3.1
Dostluklar güven üzerine kurulur.

duran, emaneti koruyan ve insanları aldatmayan bireyler toplum içinde değer kazanır. Dostlukların kurulmasında ve devam ettirilmesinde de doğru sözlü olmanın önemli bir yeri vardır.

İyi bir dost hangi özellikleri taşımalıdır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Doğruluktan uzaklaşmak bireysel ve toplumsal sorunlara yol açar. Bu sorunların başında kişinin yalancılıkla anılması gelir. "*Hz. Peygamber bir defasında bir annenin çocuğunu çağırıp 'Gel sana bir şey vereceğim.' dediğini işitince kadına, 'Ona ne verecektin?' diye sormuş. 'Kuru hurma.' Cevabını alınca şöyle buyurmuştur: 'Dikkatli ol ona bir şey vermemiş olsaydın, bu senin için bir yalan olarak yazılacaktı.'* "[3] buyurarak bu hususa dikkat çekmiştir. Yalan, insanların birbirlerine düşmanlık beslemelerine ve sosyal barışın bozulmasına sebep olduğu için bütün toplumlarda kötü bir davranış olarak kabul edilir. İnsanlar söyledikleri bir yalanı gizlemek için başka bir yalana başvururlar. Bu durum zamanla insan ilişkilerinin zarar görmesine sebep olur. Doğru sözlü insan güven verirken yalan söyleyen güven zedeler. Bu nedenle doğru sözlü olmak güven ortamının oluşması için gereklidir.

1. Etkinlik

15 dk.

Adı	Doğru Sözlü Olmamın Önemi
Amaç	Doğru sözlü olmanın önemini kendisinden ve çevresinden hareketle gözden geçirebilme

Yönerge

- Kendi yaşantınızdan ve çevrenizden hareketle aşağıdaki durumlarda ortaya çıkabilecek sonuçları yazarak tabloyu doldurunuz.

Birey	Doğru Sözlü Olduğunda	Doğru Sözlü Olmadığında
Aile içinde		
Arkadaşlık ilişkilerinde		
Sosyal medyada		

- Yazdıklarınızı öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.

Değerlendirme

Tabloya yazdığınız sonuçları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız ve öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.

Kur'an-ı Kerim'de doğrulukla ilgili pek çok ayet bulunmaktadır. İnsanların doğru sözlü olmaları konusunda uyarıldıkları bu ayetlerden birinde "**Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin ve günahlarınızı bağışlasın…**"[4] buyrulmaktadır. İslam, yalan söyleyerek şahitlik yapmayı ve başkalarını aldatmayı da yasaklar. Yalancı şahitlikle ilgili bir ayette "**Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun...**"[5] buyrulur. Bu ayette kişinin ayrım yapmadan herkese karşı dürüst ve adil olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Doğruluk, peygamberlerin temel özelliklerinden biridir. Her konuda olduğu gibi ahlaki değerlerin uygulanmasında da bize en güzel örnek olan Hz. Peygamber'in hayatında dürüstlüğün vazgeçilmez bir yeri vardır. O, hayatı boyunca dürüstlüğü ilke edinmiş ve peygamber olmadan önce de "el-emin" lakabıyla anılmıştır. Şakayla bile asla yalan söylememiştir. Hz. Peygamber doğruluktan ayrılmamış, Müslümanları da bu hususta uyarmıştır. Bir sözünde "*Seni şüphelendireni bırak, şüphelendirmeyene bak. Çünkü doğruluk kalbin (tereddütsüz biçimde) huzura ermesidir. Yalan ise şüpheden ibarettir.*"[6] buyurmuştur. Yalanla doğruyu ayıran şeylerden birinin kalpteki şüphe ve huzursuzluk olduğunu belirtmiştir. Hz. Muhammed (sav) doğru söz ve yalanı karşılaştırdığı bir diğer sözünde "*Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür… Yalan söz söylemekten kaçının. Çünkü yalan kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür...*"[7] buyurmuştur.

Bilgi Görseli 3.1
Doğru sözlü olanların ödülü cennettir.

2. Etkinlik

25 dk.

Adı	İlkem Doğruluktur
Amaç	Doğru sözlü olmanın bireysel ve toplumsal önemine dair çıkarımda bulunabilme

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde dört grup oluşturunuz.
- Her grup için bir sözcü seçiniz.
- "Doğru Sözlü Olmanın Bireye Kazandırdıkları" ve "Doğru Sözlü Olmanın Topluma Kazandırdıkları" başlıklı iki kâğıt hazırlayınız.
- Karekodla verilen "112 Acil Çağrı Haberi" adlı videoyu izleyiniz.
- Videodan hareketle doğru sözlü olmanın bireysel ve toplumsal faydalarını grup arkadaşlarınızla tartışınız. Grup olarak konuyla ilgili belirlediğiniz ortak düşüncelerinizi kağıtlara yazınız.
- Grubunuzun yazdığı notları sınıf arkadaşlarınıza sununuz. (Bu görevi grup sözcüleri yerine getirir.)

112 Acil Çağrı Haberi

Değerlendirme

Doğru sözlü olmanın birey ve toplum açısından önemini anlatan bir özdeyiş yazınız.

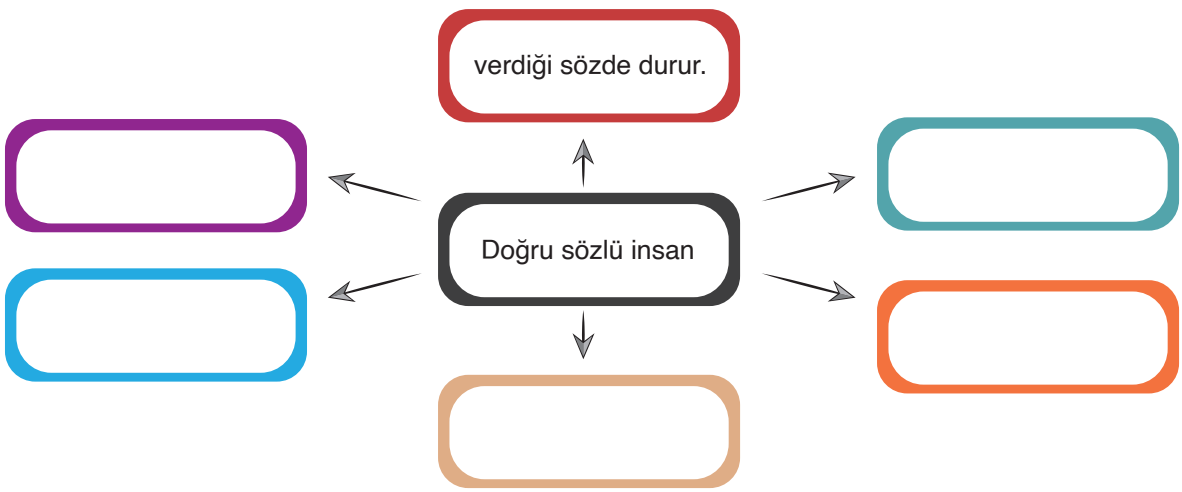
Çıkış Kartı

Doğru sözlü olmak hem bireyin hem de toplumun huzuru için önemli bir özelliktir. Bu özelliği taşıyan insanlar vicdanen rahat olduklarından çevresindekiler için de güven sağlar. Dürüst insanlardan oluşan bir toplum daha güvenli, güçlü ve sağlıklı olur. Doğruluk gibi önemli bir özelliğin yitirilmesi ise toplumda güvensizlik ortamı oluşturarak insanları tedirgin eder. **"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir."**[8] ayetleri de yalan söylemenin olumsuz sonuçlarıyla ilgili Müslümanlar için uyarı niteliğindedir.

"Doğru Sözlü Olmanın İslam'daki Yeri ve Hayatımızdaki Önemi" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Dolduralım

Doğru sözlü insan hangi özelliklere sahip olmalıdır? Şemadaki boş bırakılan alanlara yazınız.

Yazalım

"Bir konuda seni tasdik ettiği (sana inandığı) hâlde kardeşine yalan söylemen ne kadar büyük bir ihanettir!"

(Ebu Davud, "Edeb", 71)

Bu hadisten hareketle doğru sözlü olmak ile dostluk arasındaki ilişkiyi günlük hayattan örnekler vererek boş bırakılan alana yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Kıssadan Hisse
Amaç	Doğru sözlü olmanın önemiyle ilgili ulaştığı çıkarımları değerlendirebilme

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Metinden hareketle "Düşün-Eşleş-Paylaş" görevlerini yerine getiriniz.

HZ. ŞUAYB KISSASI

Hz. Şuayb, ticaretle uğraşan Medyen halkına peygamber olarak gönderilmiştir. Medyenliler Allah'a (cc) ortak koşarak putlara tapıyor, hile yaparak ölçü ve tartıda adaletsizlik ediyordu. İnsanlardan bir şey alırken tam ölçü, onlara bir şey satarken de eksik ölçü kullanarak ticarette hile yapıyorlardı. Yol keserek oradan geçenlerin mallarına el koyuyorlardı. Allah (cc), bütün bu kötülüklerin yaygın olduğu Medyen bölgesine Hz. Şuayb'ı peygamber olarak gönderdi. Hz. Şuayb, Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine iman etmeleri, ölçü ve tartıyı eksiksiz yapmaları, insanların haklarını yememeleri için halkını uyardı.[9] Kavmi onu öldürmekle tehdit etmesine rağmen o, mücadelesinden vazgeçmedi.[10] Medyen halkı, Hz. Şuayb'ı yalanladıkları ve onun mesajlarını reddettikleri için azaba uğradı.

(bk. M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, 1/328)

Düşün

Kıssadan hareketle sizce dürüst bir insanın taşıması gereken özellikler neledir? İki tane örnek yazınız.

1. .....
2. .....

Eşleş

Sıra arkadaşınızla eşleşiniz. Yazdığınız cevapları, eşleştiğiniz arkadaşınızla paylaşınız. Ulaştığınız ortak sonuçları iki cümle ile yazınız.

1. .....
2. .....

Paylaş

Ulaştığınız ortak sonuçları sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Etkinlik sırasında düşüncelerimi dürüstçe ifade ettim.			
Arkadaşımı dikkatle ve saygıyla dinledim.			
Doğru sözlü olmanın neden önemli olduğunu daha iyi anladım.			
Bu etkinlik kendi davranışlarımı gözden geçirmemi sağladı.			

Kontrol Noktası

Aşağıdaki tabloda verilen soruların cevaplarını altlarındaki boşluklara yazınız.

Doğru sözlü olmak neden önemlidir?	Doğru sözlü bir insan nasıl davranır? İki örnek veriniz.	Hz. Şuayb, kavmini hangi konularda uyarmıştır?

3.2. MERHAMETLİ OLMAK

Konuya Başlarken

Aşağıda boş bırakılan alanlara merhametle ilişkili olduğunu düşündüğünüz kelimeleri yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Merhamet; bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü ve acıma anlamına gelir.[11] Merhametle hareket eden kişi acı ve sıkıntılar karşısında duyarsız kalmaz, bu acı ve sıkıntıları ortadan kaldırmak için çaba gösterir.

4. Etkinlik

20 dk.

Adı	Merhamet Deyince
Amaç	Metinlerde yer alan merhamet ve merhametle ilişkili kavramları tespit edebilme

Yönerge

- Tabloda merhametle ilgili olarak verilen ayet, hadis ve örnek olayı okuyunuz.
- Okuduğunuz ayet, hadis ve örnek olayda yer alan merhametle ilişkili kavramları tespit ederek boş bırakılan alana yazınız.

"Kim bir kötülük yapar yahut kendine zulmeder, sonra da Allah'tan bağışlama dilerse Allah'ı çok bağışlayıcı ve çok merhamet edici bulur."

(Nisa suresi 110. ayet)

"Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer."

(Müslim, "Birr", 66)

Osmanlı medeniyeti tarih boyunca hayvanlara gösterdiği merhamet ve duyarlılığı mimari eserlerine de yansıtmıştır. Özellikle cami, türbe, külliye, mescit, han ve çeşme gibi yapılarda barınmaları için yapılan kuş evlerinin yanı sıra su ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla taş işçiliğinin incelikle buluştuğu kuş sebilleri de inşa edildi. "Osmanlı'nın merhamet mimarisi" olarak tanımlanan yapıların her biri, dönemin doğaya ve hayvana bakış açısını belgeleyen kültürel miras ögeleri olarak kabul ediliyor.

(Genel ağdan alınmıştır.)

.....

.....

.....

.....

.....

- Tespit ettiğiniz kavramları öğretmeniniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Bulduğunuz kavramlarla merhamet kavramının birlikte kullanıldığı anlamlı üç cümle yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1

2

3

Merhametin ortaya çıkmasında vicdan ve şefkatin önemli bir yeri vardır. Vicdan, iyiyi kötüden ayırt etmeye yardımcı olan ahlaki bir duygu; şefkat ise bir canlının acısını görüp ona sevgi ve anlayışla yaklaşmaktır.[12] Vicdanlı ve şefkatli insanlar canlılara merhametle yaklaşırlar. Merhamet denilince akla gelen bir diğer kavram sevgidir. Çünkü insana, hayvanlara ve doğaya merhamet etmek ancak onları sevmekle mümkündür *(Görsel 3.2)*.

Görsel 3.2
Merhamet, bütün varlıklara sevgiyle yaklaşıldığında anlam kazanır.

Yaratılanlara şefkatle bakmak merhametli olmanın gereğidir *(Görsel 3.3)*. Merhametli kişi karşısındakini bir can olarak kabul eder, ona saygı duyar ve onu anlamaya çalışır. Bu durum, insanların empati yapma becerilerini geliştirerek kaba ve kırıcı davranışlardan uzak durmalarını sağlar. Başkalarının iyiliğini önemseyen insan, şefkat ve merhametiyle insanlara örnek olur. Merhametli insanlar için kullanılan "Karıncayı bile incitmez." ifadesi bu durumu açıklar. İnsanı insan yapan temel değerlerden biri olan merhamet; kin, kibir, kıskançlık ve nefret gibi olumsuz duyguların da önüne geçer. Merhametli insanlar yaşamın her alanında sorunların çözümü için gayret göstererek dayanışma ve paylaşmanın artmasına da katkıda bulunur.

Görsel 3.3
Merhamet, kainattaki tüm varlıklar için önemli ve vazgeçilmez bir değerdir.

Merhamet, İslam'da övülen ve tavsiye edilen ahlaki davranışlardandır *(Görsel 3.4)*. Merhametli olmak Kur'an-ı Kerim'de sıkça ele alınmakta ve müminlerin başlıca nitelikleri arasında sayılmaktadır. Bu kavram Kur'an'da genellikle "rahmet" kelimesi ile ifade edilmektedir. Allah'ın (cc) rahmetini ifade eden isimlerin başta gelenleri "Rahman" ve "Rahîm" isimleridir[13] *(Görsel 3.5)*. Allah'ın (cc) Rahman ismi, dünyadaki bütün varlıklara O'nun merhamet etmesini ifade eder. Dünya üzerindeki bütün canlılar, Allah'ın (cc) rahmeti sayesinde varlıklarını sürdürebilmektedir. Allah'ın (cc) tüm yarattıklarına rızık vermesi ve onları koruması O'nun merhametinin hayata yansımalarıdır. Rahîm ismi ise Allah'ın (cc) ahirette sadece inananlara merhamet etmesini ve onları bağışlayacak olmasını ifade eder.

Görsel 3.4: Merhamet, kainattaki tüm canlılara karşı gösterilmesi gereken insani bir davranıştır.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) rahmetini ifade eden pek çok ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerin birinde "**Ayetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: Selam size! Rabb'iniz kendine merhamet etmeyi yazdı. Gerçek şu ki sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da ardından tövbe edip kendisini düzeltirse bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.**"[14] buyrularak Yüce Allah'ın rahmetine vurgu yapılmaktadır. Allah'ın (cc) sayısız nimeti yaratması da rahmetinin yansımasıdır. Bu gerçek, bir ayette şöyle ifade edilir: "**Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız başa çıkamazsınız. Allah gerçekten bağışlayıcıdır, merhametlidir.**"[15]

"Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet olarak gönderilmesi" ifadesi hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bismillâhirraḥmânirraḥîm

Görsel 3.5
Besmelede Allah'ın (cc) Rahman ve Rahîm isimlerine vurgu yapılmaktadır.

Allah (cc) peygamber göndererek insanlara rahmetini göstermiştir. Son peygamber Hz. Muhammed'in (sav) merhameti Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir: "**Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.**"[16] Hayatını Kur'an-ı Kerim'in ahlak anlayışı üzerine kuran Hz. Peygamber; ümmetinin derdiyle dertlenmiş, sevinciyle sevinmiştir. Yüce Allah bu durumu "**Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.**"[17] ayetiyle bildirmektedir. Onun şefkati, Müslümanları kucakladığı ve onlara örnek olduğu gibi müşrikleri de kucaklamakta ve onlara da örnek olmaktadır.[18] Peygamberliği sürecince müşriklerin hakaretlerine, sözlü ve fiili şiddetine maruz kaldığı hâlde sabretmiş "*Allah'ım, onların neslinden kıyamete kadar yalnızca Allah'a ibadet edip ona şirk koşmayan birilerinin çıkacağını ümit ediyorum.*"[19] buyurarak onlara olan merhametini dile getirmiştir.

"Merhametin İslam'daki Yeri" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

5. Etkinlik

20 dk.

Adı	İslam'da Merhamet
Amaç	Merhametli olmanın İslam ahlakındaki yeri ve önemini araştırabilme

Ön Hazırlık

- Merhametli olmanın İslam ahlakındaki yeri ve önemi hakkında Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi gibi güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız.

Yönerge

- Araştırma sonucunda ulaştığınız bilgileri kullanarak bir ağ günlüğü (blog yazısı) yazınız.

- Yazdığınız ağ günlüğünü arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Konuyla ilgili bilgi edineceğim kaynaklara ulaştım.			
Gerekli araştırmaları yaparak doğru bilgileri buldum.			
Edindiğim bilgileri kullanarak blog yazısı yazdım.			
Çalışmamı zamanında tamamladım.			

6. Etkinlik

20 dk.

Adı	Merhameti Yaşamak
Amaç	Merhametle ilgili davranış örneklerini bireysel ve toplumsal açıdan sınıflandırabilme

Ön Hazırlık

- Gazete, dergi ve genel ağdan merhametli davranmakla ilgili örnek bir olay araştırarak defterinize yazınız.

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde beş gruba ayrılınız.
- Gruplar için birer sözcü seçiniz.
- Bulduğunuz örnek olayı grup arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Paylaşılan örnek olayları grupça inceleyiniz.
- Örnek olaylarda merhametin bireysel ve toplumsal etkileriyle ilgili dikkatinizi çeken hususları raporlaştırınız.
- Oluşturduğunuz raporları grup sözcüsü aracılığıyla sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Aşağıdaki çıkış kartını üzerinde yazan ifadelere göre doldurunuz.

3 *Merhametli bir insanda bulunması gereken üç özelliği yazınız.*

1. .....
2. .....
3. .....

2 *Merhametli olmanın kişiye sağladığı iki faydayı yazınız.*

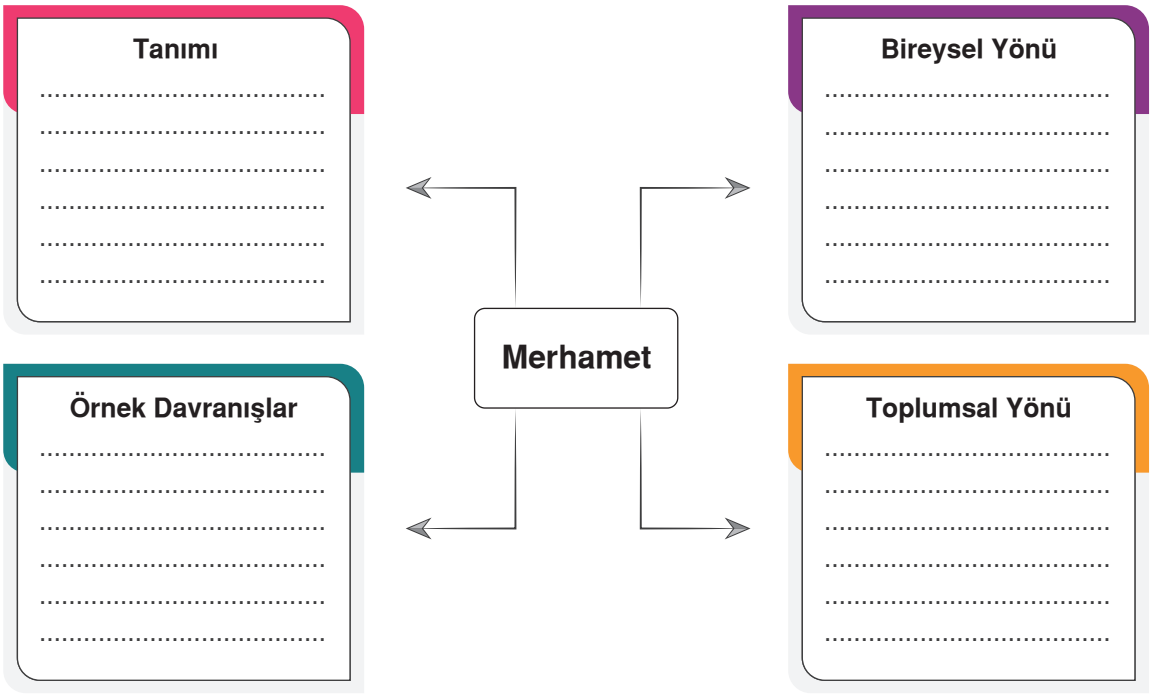
1. .....
2. .....

1 *Merhametli olmanın topluma sağladığı bir faydayı yazınız.*

1. .....

Kontrol Noktası

Merhamet değeri ile ilgili verilen diyagramı doldurunuz.

3.3. ADAP VE NEZAKET KURALLARINA UYMAK

Konuya Başlarken

Nezaket, insanı yormayan bununla birlikte diğer insanları mutlu eden ince davranışlardır. Yapılan bir iyiliğe teşekkür etmek, insanlara güler yüzle yaklaşmak, okul koridorunda yanlışlıkla çarptığın arkadaşından özür dilemek, arkadaşlarımıza selam vererek sohbete başlamak gibi davranışlar nezaket sahibi olmanın sonuçlarıdır.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

Toplumsal yaşamda nezaket kurallarına niçin ihtiyaç duyulur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsan toplumsal bir varlıktır. Toplumsal yaşamın düzen içinde devam edebilmesi, insanların toplumla olan ilişkilerinde uyacakları birtakım kuralların varlığına bağlıdır. İnsanlar arasındaki ilişkileri düzenleyerek yaşamı kolaylaştıran bu kurallar, adap ve nezaket kuralları olarak adlandırılır. Selamlaşmak, söz kesmemek, teşekkür etmek, özel hayata saygı duymak gibi pek çok adap ve nezaket kuralı vardır. Bu kurallara uymak sorumluluk sahibi bir birey olmanın gereğidir.

Adap, edep kelimesinin çoğuludur. Edep; bir toplumda örf, âdet, kural hâlini almış iyi ve güzel davranışlar demektir.[20] Nazik kelimesinden türetilen nezaket kelimesi ise insanlara kibar ve saygılı davranmak anlamına gelir.[21] Nazik insanlar, etrafındaki insanlara saygıyla yaklaşır ve onlarla konuşurken kullandığı kelimeleri özenle seçer. İnsanların kalbini kırmamaya dikkat ettiği için her zaman ölçülü hareket eder. Toplumda nezaket kurallarına uyan insanların sayısı arttıkça sevgi ve saygı da artar, huzur ortamı oluşur.

Görsel 3.6
Toplu taşıma araçlarına binerken sıraya girmek adap ve nezaket kurallarındandır.

Toplumsal hayatın her alanında uyulması gereken adap ve nezaket kuralları vardır *(Görsel 3.6)*. Yapılan bir iyiliğe karşı teşekkür etmek, birisiyle karşılaşınca selam vermek, karşımızdaki kişinin sözünü kesmeden dinlemek, gerektiğinde özür dilemeyi bilmek bunlardan bazılarıdır.

7. Etkinlik

20 dk.

Adı	Adap ve Nezaket Kurallarını Biliyorum
Amaç	Adap ve nezaket kurallarını çözümleyebilme

Yönerge

- Verilen metni okuyunuz.
- Metinde boş bırakılan alana bildiğiniz adap ve nezaket kurallarını yazarak metni tamamlayınız.
- Tamamladığınız metni arkadaşlarınızla paylaşınız.

Nezaket dediğimiz şey davranışlarımızdaki ayrıntılardır. Örneğin uyandığımızda ailemize "Hayırlı sabahlar!", servise bindiğimizde arkadaşlarımıza "Merhaba" veya "Selamünaleyküm" demek gibi… Bu ifadeler; sevginin, inceliğin, tatlı dilin ve anlayışın kelimelere dökülmüş hâlidir. Nezaket, hayatı güzelleştirir. Nazik davranışlar sayesinde insanlar mutlu olur. Birbirlerine nezaketle yaklaşan kişiler tartıştıkları konularda bile çözüm üretmeye çalışır. Nazik insanlar söz ve davranışlarının sonucunu düşünerek hareket eder. Adap ve nezaketi bir yaşam biçimi hâline getirebilmek için yapılabilecek pek çok davranış vardır.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

Bu davranışlardan bazıları şunlardır:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme

Toplumda adap ve nezaket kurallarına uymak neden önemlidir? Cevaplarınızı aşağıda boş bırakılan alanlara yazarak arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

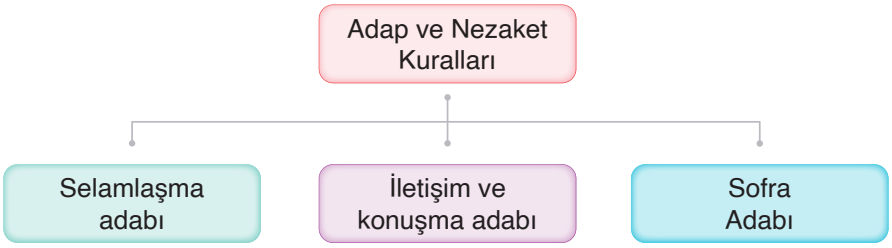
.....

İslam, hayatın her alanında ölçülü ve dengeli olmayı tavsiye eder. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'de hayatımızın her alanında uyulması gereken adap ve nezaket kurallarına yer verilir. Konuyla ilgili ayetlerden birinde insanlar şöyle uyarılır: "**Ey iman edenler! Bir topluluk diğer bir toplulukla alay etmesin, zira onlar kendilerinden daha iyi olabilirler. Kadınlar da başka kadınlarla alay etmesinler çünkü alay edilenler edenlerden daha iyi olabilirler. Biriniz diğerinizi aşağılamayın, birbirinize kötü ad takmayın…**"[22]

Nazik bir insan olan Hz. Peygamber, sözlerinin çoğunda güzel ahlakı "iyi huylu ve nazik olma, insanlarla hoş geçinme" anlamında kullanmıştır.[23] O, adap ve nezaket kurallarına uyarak Müslümanlara örnek olmuştur.[24]

Çocukluğu Hz. Peygamber'in yanında geçen Enes bin Malik onun nezaketini şöyle anlatır: "*… On sene Peygamber'in yanındaydım, bana bir kerecik olsun 'Öf!' demedi. Yaptığım bir şey hakkında 'Bunu neden yaptın?' veya yapmadığım bir iş hakkında da 'Böyle yapsaydın olmaz mıydı?' demedi.*"[25]

Hz. Muhammed (sav) adap ve nezaket kurallarından bazılarını şöyle sıralamıştır: "*Müminin mümin üzerinde altı hakkı vardır: Hastalandığında onu ziyaret eder, öldüğünde cenazesinde bulunur, kendisini davet ettiğinde icabet eder, onunla karşılaştığında selam verir, aksırdığında ona hayır duada bulunur, yanında ve gıyabında onun için samimi davranır.*"[26]

Bilgi Görseli 3.2
Adap ve nezaket kurallarından bazıları

Selamlaşma Adabı

Selam Müslümanların birbirlerine iyi niyet, saygı ve sevgi dileklerini bildirmek üzere söyledikleri "Allah (cc) sana sağlık, afiyet, esenlik, barış, güven, huzur, sevgi versin." anlamındaki dua cümlesidir.[27] Selamlaşmada asıl amaç karşılıklı güzel dileklerde bulunmaktır. Müslümanlar arasında ortak dil olan selam, huzurun ve beraberliğin sağlanmasına önemli katkıda bulunur. Birçok selamlaşma ifadesi vardır. Bunlar arasında, "Selam senin üzerine olsun." anlamına gelen "Selamünaleyküm." Müslümanlar arasında kullanılan ortak bir sözdür.

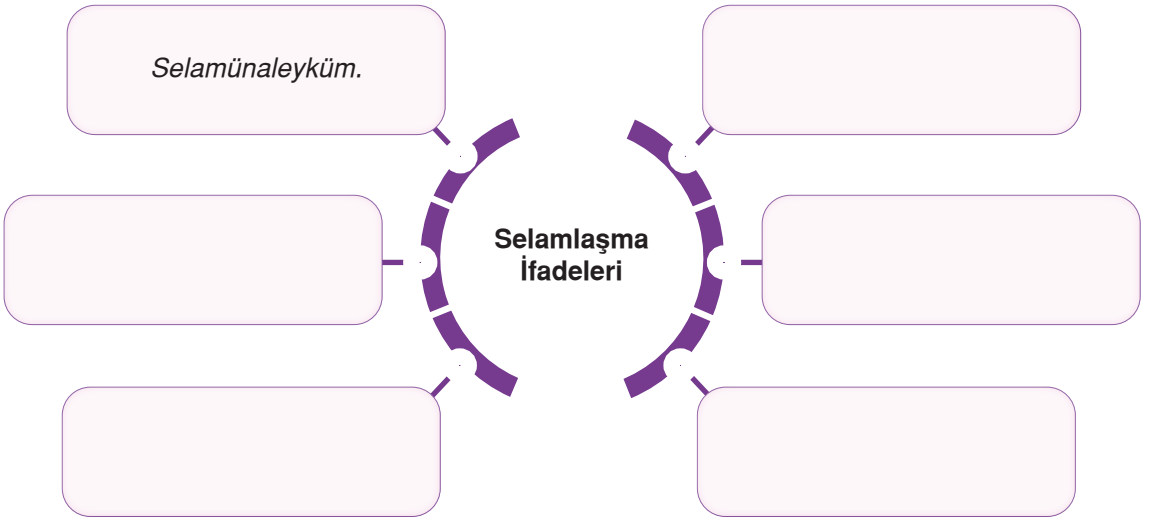
İslam ve selam kelimeleri aynı kökten gelmektedir.

Görsel 3.7
Selamlaşmak karşılıklı iyi dilekte bulunmaktır.

Dolduralım

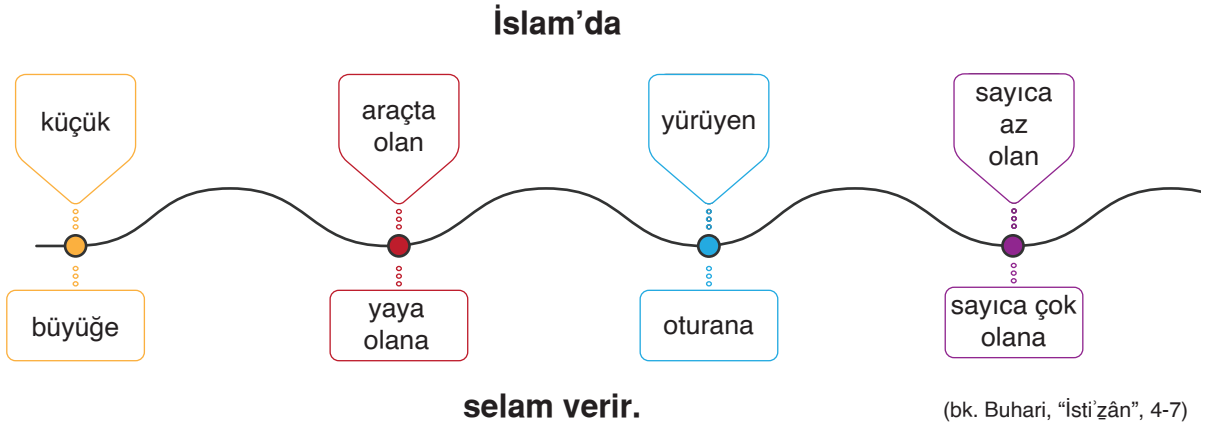
Aşağıdaki şemayı örnekteki gibi selamlaşma ifadeleri yazarak doldurunuz.

İslam'da selamlaşmaya büyük önem verilir. Kur'an-ı Kerim'de selamlaşma adabı "**Size bir selam verildiği zaman ya daha güzeliyle veya dengi ile karşılık verin...**"[28] ifadeleriyle açıklanır. Selam vermeden ve izin almadan başka birinin evine girilmemesi gerektiğini belirten bir diğer ayette "**Ey iman edenler! Kendinizi tanıtıp izin almadan ve içinde oturanlara selam vermeden kendi evlerinizden başka evlere girmeyin…**"[29] buyrulur.

Hz. Muhammed (sav), selamı teşvik etmek istediği için yolda karşılaştığı çocuklarla selamlaşmaya özen gösterirdi.[30] İnsanlar arasında barışın ve huzurun yayılmasında selamın önemini anlattığı bir sözünde "*İman etmedikçe cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de iman etmiş olmazsınız. Size, yaptığınız takdirde birbirinizi seveceğiniz bir iş göstereyim mi? Aranızda selamı yayın.*"[31] buyurmaktadır.

Bilgi Görseli 3.3
İslam'da selamlaşma adabı

(bk. Buhari, "İsti'zân", 4-7)

İletişim ve Konuşma Adabı

Görsel 3.8: İletişim; duygu, düşünce veya bilgilerin çeşitli yollarla başkalarına aktarılmasıdır.

İnsanları diğer canlılardan ayıran konuşma yetisi iletişimin temel unsurlarındandır. İnsanlar konuşarak duygu, düşünce, sevinç ve üzüntülerini paylaşır. Böylece başta aile olmak üzere çevresindekilerle etkileşimde bulunur *(Görsel 3.8)*. Bu iletişimin sağlıklı kurulabilmesi için de dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Bunlara "iletişim ve konuşma adabı" denilmektedir.

İletişim ve konuşma adabına uygun davranmanın en önemli kuralı doğru sözlü olmaktır. Konuşurken yalandan uzak durmak ve dürüstlüğü ilke edinmek karşıdaki kişinin güvenini kazanmayı sağlar. Bu hususta Kur'an-ı Kerim'de "**Ey iman edenler! Allah'a itaatsizlikten sakının ve doğru söz söyleyin ki Allah sizin işlerinizi düzeltsin, günahlarınızı bağışlasın…**"[32] buyrulur. Hz. Peygamber, doğruluğundan emin olunmayan bilgiyi paylaşmamak gerektiğini "*Duyduğu her şeyi söylemesi, kişiye günah olarak yeter.*"[33] sözüyle ifade eder.

Konuşmada açık ve anlaşılır ifadeler kullanmak iletişim adabının önemli kurallarındandır. Hz. Muhammed (sav) her konuda olduğu gibi bu konuda da örnek olmuştur. Onun iletişim şekli bir hadiste şöyle anlatılmaktadır: "*Resulullah'ın konuşması her dinleyenin rahatlıkla anlayabileceği şekilde açıktı.*"[34]

Konuşurken kırıcı ifadeler kullanmamak ve bağırarak konuşmamak iletişimde dikkat edilmesi gereken hususlardandır. İslam'da insanlar güzel bir şekilde konuşmaya teşvik edilir. Bu konu ile ilgili bir ayette "**… İnsanlara güzel söz söyleyiniz!..**"[35] buyrulmaktadır. Konuşma esnasında ses tonunun yükseltilmemesi hususunda insanların uyarıldığı bir diğer ayette şöyle buyrulmaktadır: "**Yürüyüşünde ölçülü ol, sesini yükseltme...**"[36] Hz. Muhammed (sav) de kaba davranmayı eleştirdiği bir sözünde "*Ey Âişe, yumuşak davran! Çünkü nezaket nerede bulunursa onu güzelleştirir, nereden çıkarılıp alınırsa o da çirkinleşir.*"[37] buyurmuştur.

Teknolojinin hızla gelişmesiyle yeni iletişim yolları ortaya çıkmıştır *(Görsel 3.9)*. Bunlardan en yaygın olanı internet ve sosyal medyadır. Gündelik hayatın ayrılmaz parçası hâline gelen bu iletişim araçları doğru kullanıldığında hayatı kolaylaştırmaktadır. Çünkü internet ve sosyal medya, uzaktaki kişilerle iletişim kurma ve geniş kitlelere kısa sürede ulaşma imkânı sağlamaktadır.

Görsel 3.9
Teknolojinin sağladığı imkânlar iletişim yollarını çeşitlendirmiştir.

Sosyal medya, sağladığı imkânların yanı sıra doğru kullanılmadığı takdirde riskler taşımaktadır. Bu nedenle sosyal medyanın kullanılmasında bazı hususlara dikkat edilmelidir.

Bilgi Görseli 3.4
Sosyal medyayı kullanırken dikkat edilmesi gereken bazı adap ve nezaket kuralları

- Türkçeyi doğru kullanmaya özen gösterilmelidir.
- Paylaşılması gereken bilgilerin doğruluğu kontrol edilmelidir.
- İletişim ve kimlik bilgileri herkese açık şekilde paylaşılmamalıdır.
- Özel bilgiler herkesle paylaşılmamalı, mahremiyetin korunmasına özen gösterilmelidir.
- Yüz yüze iletişimde yapılamayacak davranışlar sosyal medyada da sergilenmemeli, kaba ve kırıcı sözlerden kaçınılmalıdır.

Sofra Adabı

Yeme içme tüm canlılar için bir ihtiyaçtır. İnsanın bu ihtiyaçlarını karşılarken bazı hususlara dikkat etmesi kendisi ve çevresi açısından önemlidir. Yeme içme sırasında uyulması gereken bu nezaket kurallarına "sofra adabı" denir.

Yemek yerken dikkat ettiğiniz kuralları defterinize yazınız.

Sofra adabı İslam'da önem verilen bir konudur. Hem ayet hem de hadislerde bu konuda uyarılar yer almaktadır *(Görsel 3.10)*. Bunlardan akla ilk geleni, yemeğe besmeleyle başlamaktır. Allah'ın Resulü bir hadisinde "*Biriniz yemek yiyeceği zaman 'Bismillâh' desin. Eğer yemeğin başında besmele çekmeyi unutursa 'Bismillâhi fî evvelihî ve âhirihî' (Başında da sonunda da Allah'ın adıyla) desin.*"[38] buyurarak bu hususa dikkat çekmiştir.

Görsel 3.10
İsraftan kaçınma konusunda Araf suresinin 31. ayetinde "… Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez." buyurulmuştur.

Hz. Muhammed'in (sav), sofra adabıyla ilgili önem verdiği konulardan biri temizliktir *(Görsel 3.11)*. El temizliğinin önemini anlattığı bir sözünde "*Yemekten önce ve sonra ellerinizi yıkayınız. Yemekten önce ve sonra elleri yıkamak yemeği bereketlendirir.*"[39] buyurarak bizleri uyarmıştır. Dikkat edilmesi gereken hususlardan bir diğeri de sağ elle ve kendi önünden yemektir. Hz. Peygamber'in bu konudaki hassasiyetine dikkat çeken Ömer bin Ebu Seleme şöyle anlatmaktadır: "*Resulullah'ın terbiyesinde bir çocuktum. Yemekte elim, tabağın her tarafında dolaşıyordu. Resulullah bana ikazda bulundu: 'Evlat! Besmele çek, sağ elinle ye, önünden ye!' Bundan sonra hep böyle yedim.*"[40]

İslam'da rızkın helal yollardan kazanılması ve verdiği nimetlerden dolayı Allah'a (cc) şükredilmesi de sofra adabı kapsamında değerlendirilmiştir. Bu durumu ifade eden bir ayette şöyle buyrulur: "**Allah'ın size verdiği helal ve güzel rızıktan yiyip için ve eğer yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'nun nimetine de şükredin.**"[41] Verdiği bütün nimetlerden dolayı Allah'a (cc) şükretme bilinciyle hareket eden Hz. Peygamber de yemeğin sonunda "*Beni doyuran, gücüm ve kudretim olmadığı hâlde bana rızık veren Allah'a hamdolsun...*"[42] diyerek dua etmiştir.

"Adap ve Nezaket Kurallarını Uyguluyoruz" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Görsel 3.11
Ellerin temizliği, hastalıklardan korunmada çok önemlidir.

Sofra adabıyla ilgili bazı kurallar

- İsraftan kaçınmak
- Yemeği oturarak yemek
- Yemeği yapana teşekkür etmek
- Aşırı yemek yemekten kaçınmak
- Ağzımızda yiyecek varken konuşmamak
- Yemekle ilgili olumsuz şeyler söylememek
- Sofradaki herkesle beraber yemeğe başlamak
- Yemek yerken acele etmemek ve ağız şapırdatmamak
- Tabağımıza yiyebileceğimiz kadar yemek almak ve yemeği bitirmek

"Adap ve Nezaket Kuralları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

8. Etkinlik

15 dk.

Adı	Adap ve Nezaket Kurallarını Sınıflandırıyorum
Amaç	Adap ve nezaket kurallarını sınıflandırabilme

Yönerge

- Adap ve nezaket kurallarıyla ilgili aşağıda verilen örnekleri okuyunuz.
- Örneklerin hangi adap ve nezaket kuralıyla ilgili olduğunu tespit ediniz.
- Tespit ettiğiniz cümlelerin başındaki harfleri ilgili olduğu kutuya yazınız.

a	Konuşurken kaba, kırıcı ifadeler kullanmamak	f	Yemekten önce elleri yıkamak
b	Yemeğe sofradakilerle birlikte başlamak	g	Türkçeyi doğru kullanmaya özen göstermek
c	Yemeğe besmele ile başlamak	ğ	Yemek yerken ağzı şapırdatmamak
ç	Toplum içinde fısıldaşarak konuşmamak	h	Yolda karşılaşılan kişiye "Merhaba" demek
d	Yemeğin sonunda Allah'a (cc) şükretmek	ı	Selam veren kişiye karşılık vermek
e	İsraftan kaçınmak	i	Doğruluğundan emin olunan bilgileri paylaşmak

Selamlaşma Adabı	İletişim ve Konuşma Adabı	Sofra Adabı

Değerlendirme

Yukarıdaki tabloda yer alan kurallar dışında günlük hayatta uyguladığınız adap ve nezaket kurallarının neler olduğunu boş bırakılan alana yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. Etkinlik

25 dk.

Adı	Adap ve Nezaket Kurallarını Yorumluyorum
Amaç	Adap ve nezaket kurallarını yorumlayabilme

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde üç gruba ayrılınız.
- Selamlaşma, iletişim ve konuşma, sofra adabı konularından birini seçiniz.
- Seçtiğiniz konuyla ilgili grup arkadaşlarınızla birlikte bir senaryo oluşturunuz.
- Oluşturduğunuz senaryoyu grup üyeleriyle canlandırınız. (Her bir senaryonun canlandırılması için beş dakika ayırınız.)

Değerlendirme

Bu etkinliğin toplumsal hayatta adap ve nezaket kurallarının önemiyle ilgili size ne düşündürdüğünü boş bırakılan alana yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Kontrol Noktası

Adap ve nezaket kurallarına uymak neden gereklidir? Cevabınızı boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.4. VATANIMIZI SEVMEK

Konuya Başlarken

Bir toprak parçasını vatan hâline getiren unsurlar neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

10. Etkinlik 20 dk.

Adı	Vatan Sevgisi
Amaç	Vatanını sevmenin önemi hakkında mevcut bilgisi dâhilinde varsayımda bulunabilme

Yönerge

- İstiklal Marşı'ndan ve Bayrak şiirinden alınan aşağıdaki dörtlükleri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

İSTİKLAL MARŞI

(...)
Bastığın yerleri "toprak" diyerek geçme, tanı,
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı,
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.
(...)

Mehmet Akif ERSOY

BAYRAK

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü,
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım!
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.
(...)

Arif Nihat ASYA

- Bu dörtlükler hangi değerlerle ilgili olabilir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
- Bu dörtlüklerde sizlerden beklenen sorumlulukların neler olduğunu açıklayınız.
- Mehmet Akif Ersoy ve Arif Nihat Asya bu mısraları hangi koşullarda yazmış olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Verilen dörtlüklerden hareketle defterinize vatanı sevmenin önemini anlatan bir şiir yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Belli bir topluluğun ve milletin hâkim güç olarak yaşadığı, sınırları belli toprak parçasına **vatan** denir.[43] Aynı topraklarda yaşayan; aralarında din, dil, tarih, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğuna ise millet denir.[44] Bayrak; bir milletin veya belli bir topluluğun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş kumaştır.[45] Ay yıldızlı bayrağımız milletimizin bağımsızlığının ve toprak bütünlüğünün sembolüdür. Vatan, milleti geçmişiyle birleştirir ve geleceğe bağlar. Aynı vatanda yaşayanlar sadece ortak bir coğrafyayı paylaşmazlar. Din, dil, tarih, gelenek gibi değerleri de paylaşırlar. Bağımsız bir vatana ve o vatan üzerinde özgürce dalgalanan bir bayrağa sahip olanlar dilini özgürce konuşabilir, ibadetlerini serbestçe yapabilirler. Yine bu sayede insanlar, örf ve adetlerini yaşatabilir ve gelecek kuşaklara aktarabilirler.

Vatanını korumak ve düşmana karşı canla başla mücadele etmek İslam'ın emirlerindendir. Bu emri yerine getirme bilinciyle hareket eden Müslümanlar, şehitlik ve gazilikle müjdelenmiştir. Allah (cc) yolunda veya O'nun kutsal kabul ettiği din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için savaşırken canını feda eden müminlere **şehit** denir.[46] Hz. Muhammed (sav) şehitliğin önemini anlattığı bir sözünde "*Cennete giren hiçbir kimse, yeryüzündeki her şey kendisinin olsa dahi dünyaya geri dönmeyi arzu etmez. Sadece şehit, gördüğü ileri derecedeki itibar ve ikram sebebiyle tekrar dünyaya dönmeyi ve on defa şehit olmayı ister.*"[47] buyurmaktadır. Vatanımız şehitlerin hatıraları ile doludur. Vatan savunması için savaşa katılan ve savaştan sağ dönen kişiye ise **gazi** denilmektedir.[48] Gaziler ve şehitler vatan sevgisini canları pahasına ortaya koyan kahramanlardır.

11. Etkinlik

20 dk.

Adı	Vatanseverlik
Amaç	Vatan sevgisiyle ilişkili kavramları listeleyebilme Vatan sevgisiyle ilişkili kavramları birbirleriyle ilişkisi açısından karşılaştırabilme

Yönerge

- Aşağıda yer alan kelime ilişkilendirme testinin birinci bölümünde boş bırakılan alanlara vatanseverlikle ilgili olduğunu düşündüğünüz kelimeleri listeleyiniz.
- İkinci bölümde boş bırakılan alanlara tespit ettiğiniz kelimelerle vatanseverlik kavramının birlikte kullanıldığı anlamlı birer cümle yazınız.

1. Bölüm

Vatanseverlik .....
Vatanseverlik .....
Vatanseverlik .....
Vatanseverlik .....
Vatanseverlik .....

2. Bölüm

1. Cümle .....
2. Cümle .....
3. Cümle .....
4. Cümle .....
5. Cümle .....

Değerlendirme

Bulduğunuz kavramları kullanarak defterinize vatan sevgisinin önemini anlatan bir metin yazınız. Yazdığınız metni arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Vatan Sevgisinin Önemi" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Tarihimiz, vatanı için gözünü kırpmadan canını verenlerin kahramanlıklarıyla doludur *(Görsel 3.12)*. Vatan için verilen mücadeleye en güzel örneklerden biri Çanakkale Savaşı'dır. Üzerinden yıllar geçmesine rağmen bu kurtuluş mücadelesi hâlâ coşkuyla anılmakta ve hakkında kitaplar yazılmaktadır. Egemenliğin, bağımsızlığın ve yurt bütünlüğünün korunması için bütün imkânların seferber edildiği Kurtuluş Savaşı, vatan savunmasının bir diğer güzel örneğidir. Bağımsız bir vatanda yaşamanın ve gerektiğinde vatan toprağını savunmanın örneklerinden birini de KKTC'nin kuruluşunda görürüz. Rumların baskı ve katliamlarına maruz kalan Kıbrıs Türklerini içinde bulundukları zor durumdan kurtarmak ve Ada'da barışı sağlamak amacıyla Türkiye tarafından 14 Ağustos 1974'te Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleştirildi. Kıbrıs Türk halkının güvenliğinin sağlandığı bu harekât sırasında Türk ordusu 498, Kıbrıs Türkleri ise 1672 şehit vermiştir.[49]

Görsel 3.12
Türkiye'nin Girne'de yaptırdığı şehitlikten bir görünüm

12. Etkinlik

20 dk.

Adı	Mehmetçik'e Mektup
Amaç	Vatan sevgisinin önemi hakkında önermeler sunabilme Vatan sevgisinin önemi hakkında önermelerle ilgili değerlendirmede bulunabilme

Yönerge

- Karekodla verilen "Çanakkale Savaşı'nda Mehmetçiğin Gönderdiği Mektuplar" adlı videoyu izleyiniz.
- İzlediğiniz videodan hareketle vatanı sevmenin önemini kavrayan bir kişinin göstereceği davranışlara örnek vererek arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Vatan uğruna canını feda eden askerlerimize bir mektup yazınız. Mektubunuzu arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çanakkale'den Gelen Mektuplar

Mehmetçik'e Mektup

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Vatanseverliğin önemini fark ettim.			
Vatansever bir kişide bulunması gereken özellikleri listeleyebilirim.			
Ülkemin bağımsızlığı için mücadele edenlere saygı duymam gerektiğini fark ettim.			
Vatanın bütünlüğünü korumak için çaba göstermenin gerektiğini fark ettim.			
Türk tarihindeki vatan uğruna mücadelelere örnekler verebilirim.			

Vatan topraklarının saldırılara karşı güçlü bir şekilde korunabilmesi, millî birlik ve beraberliğin sağlanması ile mümkündür. 15 Temmuz 2016'da meydana gelen darbe girişiminin kısa sürede bastırılması, bunun önemini bir kez daha göstermiştir. Darbecilere karşı büyük bir cesaretle sokaklara çıkan vatandaşlar sayesinde bu hain girişim önlenmiştir *(Görsel 3.13)*.

Görsel 3.13: 15 Temmuz, Demokrasi ve Millî Birlik Günü olarak kutlanmaktadır.

Okuyalım

Görsel 3.14: Şehit Astsubay Ömer Halisdemir

Ömer Halisdemir, 15 Temmuz 2016'da meydana gelen darbe girişimini önlemek için çekinmeden canını feda etmiş ve Özel Kuvvetler Komutanlığına girmeye çalışan darbecilere engel olmuştur *(Görsel 3.14)*. Darbeciler tarafından şehit edilen Ömer Halisdemir, gösterdiği büyük kahramanlıkla 15 Temmuz darbe girişiminin sembol isimlerinden olmuştur.

Ömer Halisdemir'in gösterdiği kahramanlığı vatanseverlik açısından değerlendiriniz. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 3.15: Yerli ve millî imkânlarla geliştirilen savaş uçağı "Kaan"

Tarihi, vatan savunmasının örnekleriyle dolu olan bu topraklara karşı herkesin görev ve sorumlulukları vardır. Bu görevlerin başında vatanımızı korumak ve geliştirmek için çaba göstermek gelir. Bu inançla daima çok çalışmalı, sorumluluklarımızı en güzel şekilde yerine getirmeliyiz. Tehlikeli bir durumda nasıl ki herkes üzerine düşeni yapıyorsa barış zamanında da aynı bilinçle hareket etmeliyiz.

Vatanı ileriye götürme ilkesinden hareketle ortaya çıkan, yerli firmaların millî imkânlarla geliştirdiği projeler sayesinde savunma sanayimiz hızla güçlenmektedir. Hepimizi gururlandıran bu projeler vatan savunmasına katkıda bulunmaktadır *(Görsel 3.15)*. İnsansız hava araçlarından roketlere ve uydu sistemlerine kadar pek çok alanda geliştirilen millî projeler ülkemizin gücüne güç katmaktadır.

Paylaşalım

Savunma sanayisinde yerli firmaların millî imkânlarla geliştirdiği projeleri, genel ağdan araştırınız ve ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kontrol Noktası

Mehmet Akif Ersoy'un "Sahipsiz olan vatanın batması haktır. Sen sahip çıkarsan bu vatan batmayacaktır." sözünden hareketle vatanımıza sahip çıkmak için neler yapılabileceğini boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.5. BİR DUA ÖĞRENİYORUM: KUNUT DUALARI

Konuya Başlarken

Kunut duaları hakkında neler biliyorsunuz? Sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Dua, insan hayatında önemli bir yere sahiptir. İnsanların günlük hayatlarında farklı durumlar için okudukları dualar vardır. Bu dualardan biri de Kunut dualarıdır. Sözlükte "itaat etmek, ibadet etmek ve ayakta durmak" şeklinde tanımlanan kunut, terim olarak ise namazda Allah'a (cc) sığınmak ve dua etmek anlamlarına gelir.[50] Ayrıca zor durumlarda, salgın hastalık zamanlarında ve doğal afetlerde de Allah'a (cc) sığınmak için Kunut dualarının okunduğu rivayet edilmiştir.[51] Bu dualar okunarak Allah'tan (cc) yardım ve bağışlanma dilenir. Kunut duaları, yatsı namazının ardından kılınan vitir namazının son rekâtında okunur.

Kunut Duası 1

Allâhümme innâ nestaînüke
Ve nestağfirüke
Ve nestehdîk
Ve nü'minü bike / Ve netûbü ileyk
Ve netevekkelü aleyk
Ve nüsnî aleykelḫayra küllehû neşküruke
velâ nekfüruk
Ve naḫleu ve netrukü meyyefcüruk

اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَ نَسْتَغْفِرُكَ وَ نَسْتَهْدِيكَ
وَ نُؤْمِنُ بِكَ وَ نَتُوبُ اِلَيْكَ وَ نَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ
وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ وَ لاَ نَكْفُرُكَ
وَ نَخْلَعُ وَ نَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ

Allah'ım! Senden yardım isteriz, günahlarımızı bağışlamanı isteriz, razı olduğun şeylere hidayet etmeni isteriz. Sana inanırız, sana tövbe ederiz. Sana güveniriz. Bize verdiğin bütün nimetleri bilerek seni hayır ile överiz. Sana şükrederiz. Hiçbir nimetini inkâr etmez ve onları başkasından bilmeyiz. Nimetlerini inkâr eden ve sana karşı geleni terk ederiz.

Kunut Duası 2

Allâhümme iyyâkena'büdü
Velekenüsallî
Venescüdü / Veileyke nes'â
Venaḫfidü / Nercû raḥmeteke
Venaḫşâ azâbeke
İnne azâbeke bilküffâri mülhiḳ

اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّي وَ نَسْجُدُ
وَ اِلَيْكَ نَسعٰى وَ نَحْفِدُ
نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَ نَخْشٰى عَذَابَكَ
اِنَّ عَذَابَكَ بِالْكُفَّارِ مُلْحِقٌ

Allah'ım! Biz yalnız sana kulluk ederiz. Namazı yalnız senin için kılarız, ancak sana secde ederiz. Yalnız sana koşar ve sana yaklaştıracak şeyleri kazanmaya çalışırız. İbadetlerini sevinçle yaparız. Rahmetinin devamını ve çoğalmasını dileriz. Azabından korkarız, şüphesiz senin azabın kâfirlere ve inançsızlara ulaşır.[52]

13. Etkinlik

25 dk.

Adı	Kunut Dualarını Dinleme ve Okuma
Amaç	Kunut dualarını ve bu duaların anlamlarını okuyabilme

Yönerge

- Kunut duaları e-içeriğinden duaların okunuşunu ve anlamını dinleyiniz.
- Öğretmeninizin rehberliğinde Kunut duaları ve bu duaların anlamlarını grupça sesli tekrar ediniz.
- Duaları doğru telaffuz etmek için Kunut duaları e-içeriğinden telaffuz çalışmasını kullanınız.

Kunut Duası 1

Kunut Duası 2

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Kunut dualarının okunuşunu ve anlamını dikkatli bir şekilde dinledim.			
Kunut dualarını ve bu duaların anlamını arkadaşlarımla sesli tekrar ettim.			
Duaların telaffuzundaki hatalarımı öğretmenimin rehberliğinde düzelttim.			
Kunut dualarını ve bu duaların anlamını hatasız okudum.			

14. Etkinlik

15 dk.

Adı	Kunut Dualarını Biliyorum
Amaç	Kunut dualarının anlamlarını kendi hayatı için anlamlı hâle getirebilme Kunut dualarının anlamlarını değiştirmeyecek şekilde özetleyebilme

Yönerge

- Bu duaları hayatına yansıtmak isteyen birinin nasıl davranması gerektiğini arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Kunut dualarının anlamlarını boş bırakılan alanlara yazınız.

Kunut Duası 1

.....

.....

Kunut Duası 2

.....

.....

Değerlendirme

Kunut dualarının anlamlarından çıkardığınız mesajları örnek cümleden yararlanarak boş bırakılan alana yazınız ve arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sadece Allah'tan (cc) yardım dilemeliyiz.

.....

.....

Kontrol Noktası

1) Kunut dualarının anlamlarıyla ilgili olan ifadelerin önündeki kutuyu işaretleyiniz.

a. ☐ Sana inanırız, sana tövbe ederiz.
b. ☐ Bize verdiğin bütün nimetleri bilerek seni hayır ile överiz.
c. ☐ De ki: Sabahın Rabb'ine sığınırım.
ç. ☐ Namazı yalnız senin için kılarız, ancak sana secde ederiz.
d. ☐ Selam, rahmet ve bütün güzellikler Allah içindir.
e. ☐ Yalnız sana koşar ve sana yaklaştıracak şeyleri kazanmaya çalışırız.
f. ☐ O'nun hiçbir dengi yoktur.

2) Kunut duaları hangi durumlarda okunur? Boş bırakılan alana yazınız.

.....

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiklerinizi aşağıdaki alana kısaca not ediniz.

.....

.....

.....

.....

Performans Görevi

Amaç	Doğru söz, merhamet, adap ve nezaketin önemini ifade edebilme
Görev	Doğru söz, merhamet, adap ve nezaketin önemiyle ilgili afiş hazırlama
Ürün	Afiş
Puanlama	Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu
Süre	Hazırlık: 2 hafta Sunu: 2 ders saati

Yönerge

- Doğru söz, merhamet, adap ve nezaket konularından birini seçiniz.

- Seçtiğiniz konuyla ilgili gazete, dergi ve genel ağdan bilgi toplayınız.
- Elde ettiğiniz bilgilerle sınıfta bir afiş hazırlayınız.
- Hazırladığınız afişi sınıf panosunda sergileyiniz.

Değerlendirme

Çalışmanız dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirilecektir. Görev sonrasında kendinizi değerlendirmek için öz değerlendirme formunu doldurunuz. Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu kitabın sonunda yer almaktadır.

3. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. ***Aşağıdaki ifadelere karşılık gelen kelime/kelime gruplarını ilgili alanlara yazarak tabloyu doldurunuz.***

VATANSEVERLİK

a) .....
Vatan savunması için savaşa katılan ve sağ dönenlere verilen isimdir.

b) .....
Bir milletin veya belli bir topluluğun simgesi olarak kullanılan, renk ve biçimle özelleştirilmiş kumaştır.

c) .....
Aralarında dil ve tarih birliği olan insan topluluğudur.

ç) Allah (cc) yolunda savaşırken canını feda eden müminlere verilen isimdir.
.....

d) Belli bir topluluğun ve milletin hâkim güç olarak yaşadığı, sınırları belli toprak parçasıdır.
.....

e) 15 Temmuz'da kutlanan önemli gündür.
.....

Aşağıda karışık olarak verilen 2-11. ifadelerin Kunut dualarından hangisine ait olduğunu işaretleyiniz.

	Dua İfadeleri	Kunut 1	Kunut 2
2.	Ve naḫleu ve netrukü meyyefcüruk		
3.	Nercû raḥmeteke Venaḫşâ aẕâbeke		
4.	Allâhümme iyyâkena'büdü		
5.	Ve nü'minü bike Ve netûbü ileyk Ve netevekkelü aleyk		
6.	İnne aẕâbeke bilküffâri mülḥiḳ		
7.	Veileyke nes'â Venaḥfidü		
8.	Ve nüsnî aleykelḫayra küllehû neşküruke velâ nekfüruk		
9.	Velekenüsallî Venescüdü		
10.	Allâhümme innâ nestaînüke		
11.	Ve nestağfirüke Ve nestehdîk		

Aşağıdaki anlam çözümleme tablosunda bazı ayetler yer almaktadır. 12-16. sorularda verilen ayetleri ilişkili olduğu ahlaki davranışla eşleştiriniz. Eşleştirme yaparken (√) işaretini kullanınız.

		Doğru sözlü olmak	Merhametli olmak	Selamlaşma adabına uymak	Sofra adabına uymak	Vatanı sevmek
		a	b	c	ç	d
12.	"Kim bir kötülük yapar veya nefsine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse Allah'ı çok bağışlayıcı ve esirgeyici bulacaktır." (Nisa suresi 110. ayet)					
13.	"Size bir selam verildiğinde ya daha güzeli ile veya dengi ile karşılık verin…" (Nisa suresi 86. ayet)					
14.	"Allah yolunda öldürülenler için 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler fakat siz bilemezsiniz." (Bakara suresi 154. ayet)					
15.	"Rabbimiz Allah'tır deyip de dosdoğru çizgide yaşayanlar, işte onların üzerine melekler şu müjde ile inerler: Korkmayın, kederlenmeyin, size vaad olunan cennetle sevinin." (Fussilet suresi 30. ayet)					
16.	"Allah'ın size verdiği helal ve güzel rızıktan yiyip için ve eğer yalnız Allah'a kulluk ediyorsanız O'nun nimetine de şükredin." (Nahl suresi 114. ayet)					

Aşağıdaki 17-21. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

17. Günlük hayatta doğru sözlü olmanın insana ve topluma sağlayabileceği faydalara örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

18. Merhametin insan ilişkilerindeki önemini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

19. Kunut dualarının içerdiği mesajlardan üç tanesini yazınız.

1. .....

2. .....

3. .....

20. Toplumsal yaşamda adap ve nezaket kurallarına uymanın önemini açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

21. Mustafa Kemal Atatürk'ün "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir." sözünden hareketle bağımsızlığımızı korumak için üzerimize düşen görevlerin neler olduğunu açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Aşağıdaki 22-27. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

22. "Yine onlar ki emanetlerine ve verdikleri sözlere riâyet ederler. Onlar ki namazlarını kılmaya devam ederler. İşte bunlar vâris olanların ta kendileridir. Onlar Firdevs cennetlerine vâris olurlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır."

(Müminun suresi 8-11. ayetler)

Bu ayetlerden aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılamaz?

A) Müminler verdikleri sözde dururlar.

B) Müminler emanetleri korumaya özen gösterirler.

C) Cennete girenler sonsuza kadar orada kalacaktır.

D) Müminlerin cennete girmesi için namazlarını titizlikle kılmaları yeterlidir.

23. "Gazzelilerin hazır gıda, tıbbi malzemeler ve temizlik maddelerine ihtiyacı artarak devam ediyor. Kızılay, bu zorlu koşullarda insani yardım çalışmalarını sürdürüyor. Sahadaki Kızılay personelleri bölge halkının ihtiyaçlarının karşılanmasında var gücüyle çalışmaya devam ediyor."

Kızılay'ın yürüttüğü bu faaliyete destek olmak isteyen bir öğrencide hangi ahlaki davranışın geliştiği söylenebilir?

A) Doğru sözlü olmak

B) Vatan sevgisi

C) Merhamet

D) Nezaket

24. İnsanın diğer insanlarla uyum içinde yaşamasını sağlayan kurallar, adap ve nezaket kuralları olarak ifade edilir. Ailede, okulda, sokakta kısacası hayatın her alanında uyulması gereken bu kurallar toplumsal yaşamı düzenler. Selamlaşmak, güler yüzlü olmak, hasta ziyaretini kısa tutmak, konuşurken ses tonunu yükseltmemek, büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermek ve şefkatle yaklaşmak bu kurallardan bazılarıdır. Adap ve nezaket kurallarına uyan insanlar çevreleriyle uyum içinde yaşarlar. Böylece toplumda saygı kültürünün yerleşmesine de katkıda bulunmuş olurlar.

Bu metinden

I. Adap ve nezaket kuralları toplumda huzurun sağlanmasına katkıda bulunur.

II. Toplumsal yaşamın her alanında uyulması gereken adap ve nezaket kuralları vardır.

III. Toplumda saygı ortamının oluşmasında adap ve nezaket kuralları etkilidir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I, II ve III

25. I. İsraftan kaçınmak

II. Yemeği hızlı yemek

III. Yemeği oturarak yemek

IV. Yemeğe besmele ile başlamak

V. Ağızda lokma varken konuşmak

Bu ifadelerden hangileri sofra adabına uygun davranışlardır?

A) I, II ve III B) I, III ve IV C) II, III ve V D) III, IV ve V

26. Vatanı sevmenin en büyük göstergesi sorumluk bilinciyle hareket etmektir.

Aşağıdaki öğrencilerden hangisinin davranışı bu bilinçle hareket etmeye en güzel örnektir?

A) Elif, ailesiyle tatildeyken gördüğü tarihî eserlerin fotoğraflarını sosyal medyada paylaşarak takipçi sayısını arttırmak istiyor.

B) Can, okulda öğrendiği bilgileri kullanarak ülkenin doğal kaynaklarının korunması için bir proje geliştiriyor.

C) Merve, harçlığından biriktirdiği parayla yabancı markaların ürünlerini satın alarak onlara destek veriyor.

D) Ali, arkadaşlarına kendi yaşadığı şehirle ilgili olumlu bilgiler veriyor ve diğer şehirlerin güzelliklerini görmezden geliyor.

27. Aşağıdaki ifadelerden hangisi Kunut dualarından çıkarılabilecek mesajlardan değildir?

A) İnsan istediği her şeyi kendi çabasıyla elde edebilir.

B) Zorluklar karşısında yalnızca Allah'a (cc) sığınılmalıdır.

C) Yalnız Allah'tan (cc) bağışlanma ve yardım dilemek gerekir.

D) Allah'ın (cc) verdiği bütün nimetlerin farkında olmak gerekir.

"3. Ünite Ek Değerlendirme Soruları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

3. ÜNİTE SONNOTLAR

1 bk. “ahlak”, *Dinî Terimler Sözlüğü,* 9.
2 bk. Yaşaroğlu, “Doğruluk”, 1/335.
3 Ebu Davud ,“Edeb”, 80.
4 Ahzab suresi 70-71. ayetler.
5 Nisa suresi 135. ayet.
6 Tirmizi, “Kıyamet”, 60.
7 Müslim, “Birr”, 105.
8 Saff suresi 2-3. ayetler.
9 bk. Hud suresi 84. ayet.
10 bk. Hud suresi 91. ayet.
11 bk. *Güncel Türkçe Sözlük*, “merhamet”.
12 bk. “vicdan”, *Dinî Terimler Sözlüğü*, 385.
13 bk. Çağrıcı, “Merhamet”, 29/184.
14 Enam suresi 54. ayet.
15 Nahl suresi 18. ayet.
16 Enbiya suresi 107. ayet.
17 Tevbe suresi 128. ayet.
18 bk. Çetin, “Hz. Peygamber (sav)’in Hayatında Bir İlke Olarak ‘Şefkat’ ”, 251-269.
19 Müslim, “Birr”, 87.
20 bk. Çağrıcı, “Edep”, 10/413.
21 bk. *Güncel Türkçe Sözlük*, “nezaket”.
22 Hucurat suresi 11. ayet.
23 bk. Yaşar, “Adab-ı Muaşeret”, 35.
24 bk. Al-i İmran suresi 159. ayet.
25 Buhari, “Vesâyâ”, 26.
26 Tirmizi, “Edeb”, 1.
27 bk. “selam”, *Dinî Terimler Sözlüğü,* 327.
28 Nisa suresi 86. ayet.
29 Nur suresi 27. ayet.
30 Ebu Davud, “Edeb”, 46, 135, 136.
31 Müslim, “İman”, 22, 93.
32 Ahzab suresi 70-71. ayet.
33 Ebu Davud, “Edeb”, 80.
34 Ebu Davud, “Edeb”, 18, 21.
35 Bakara suresi 83. ayet.
36 Lokman suresi 19. ayet.
37 Ebu Davud, “Cihâd”, 1.
38 bk. Tirmizi, “Et’ime”, 47.
39 Tirmizi, “Et’ime”, 38, 39.
40 Buhari, “Et’ime”, 1, 2.
41 Nahl suresi 114. ayet.
42 Ebu Davut, “Libas”,1.
43 bk. “vatan”, *Dinî Terimler Sözlüğü,* 380.
44 bk. “millet”, *Dinî Terimler Sözlüğü,* 239.
45 bk. *Güncel Türkçe Sözlük*, “bayrak”.
46 bk. “şehit”, *Dinî Terimler Sözlüğü,* 338.
47 Buhari, “Cihad”, 21.
48 bk. “gazi”, *Dinî Terimler Sözlüğü,* 106.
49 bk. Genel ağdan alınmıştır.
50 bk. Koçak, “Kunut”, 26/380.
51 bk. “Kunut”, *Dinî Terimler Sözlüğü,* 209.
52 bk. DİB, “Dualar”, 156-157.

PEYGAMBERLİĞİNDEN ÖNCE HZ. MUHAMMED

4. Ünite

Anahtar Kavramlar

- Cahiliye Dönemi
- emin
- Kâbe
- Hilfülfudul

Ünite Dosyası

İçerik Çerçevesi

4.1. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) DOĞDUĞU ÇEVRE
4.2. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) AİLESİ VE ÇOCUKLUĞU
4.3. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) GENÇLİK YILLARI
4.4. BİR SURE ÖĞRENİYORUM: FİL SURESİ

Ünite Sunusu

Bu ünitede sizlerden

- Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevreyi tarihsel bağlamda değerlendirebilmeniz,
- Hz. Muhammed'in (sav) çocukluk yılları hakkında verilen bilgileri yorumlayabilmeniz,
- Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yılları hakkında verilen bilgileri yapılandırabilmeniz,
- Fil suresini ve bu surenin anlamını okuyarak yorumlayabilmeniz

beklenmektedir.

Üniteye Başlarken

"Andolsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."

(Ahzab suresi 21. ayet)

Hz. Muhammed'in (sav)

- hayatını öğrenmeye neden önem verilmiş olabilir?
- insanlara örnek olduğu konular neler olabilir?
- ahlakını örnek almak sizlere neler kazandırabilir?

düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

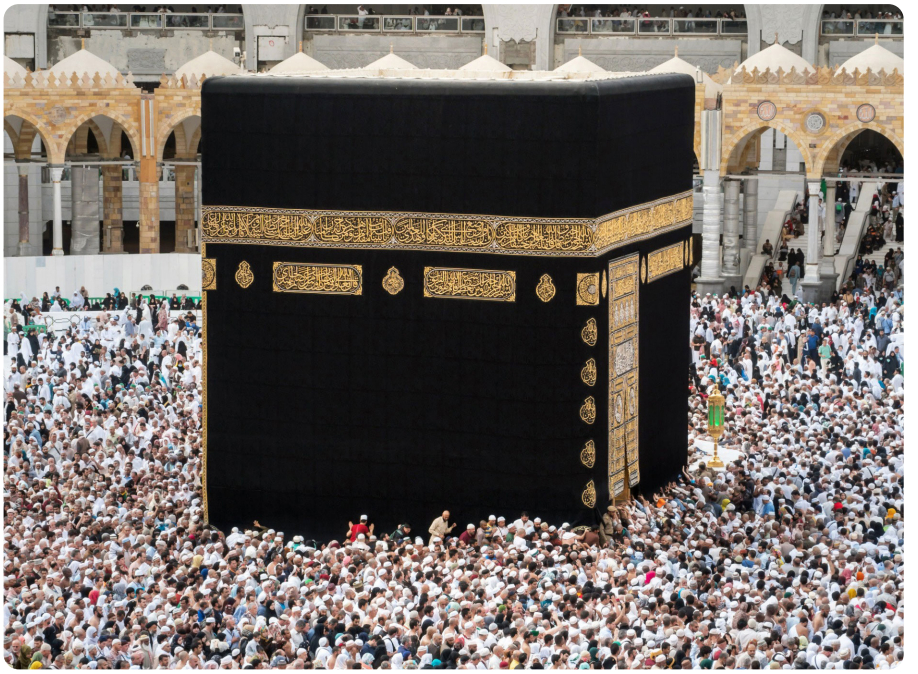
4.1. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) DOĞDUĞU ÇEVRE

Konuya Başlarken

1. Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olmadan önceki hayatı hakkında neler biliyorsunuz?
2. Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu zaman ve mekâna gidebilseydiniz orada neler görürdünüz?

"Hz. Peygamber'in Doğduğu Çevre" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Hz. Muhammed'in (sav) hayatını anlamak için onun doğduğu çevreyi ve o dönemin şartlarını bilmek gerekir. Hz. Peygamber, Arap Yarımadası'nın Hicaz bölgesinde bulunan Mekke'de doğmuştur.[1] Mekke, geçmişten günümüze kadar önemini koruyan bir şehirdir. Kur'an-ı Kerim'e göre yeryüzündeki ilk mabet olan **Kâbe**, Mekke'de bulunmaktadır[2] *(Görsel 4.1)*.

Görsel 4.1
Kâbe'nin günümüzden bir görünümü

Kâbe'nin Hz. Âdem tarafından yapıldığı, Nuh Tufanı'nda yıkıldığı rivayet edilir. Daha sonra aynı temeller üzerine Hz. İbrahim ile oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden inşa edilmiştir. Çeşitli sebeplerle yıpranan mabet Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarında onarılmıştır.[3] Hz. Peygamber'in yaşadığı dönemde dinî, ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan çok değerli olan Kâbe, önemini her dönemde korumuştur.

"Şüphesiz, insanlar için kurulan ilk ibadet evi; elbette Mekke'de, âlemlere rahmet ve hidayet kaynağı olarak kurulan Kâbe'dir."
(Al-i İmran suresi 96. ayet)

Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu dönemde putlara tapma, soyla övünme, adaletsizlik, kibir, zayıfları ezme gibi olumsuz davranışlar yaygın olduğu için bu zamana **Cahiliye Dönemi** denmiştir.[4] Cahiliye kavramı, "**Hani inkâr edenler kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. ...**"[5] ayetinde geçtiği gibi Arapların İslamiyet'ten önceki inanç ve davranışları için kullanılmıştır.[6]

Mekke'de Dinî Hayat

Mekke'de yaşayan insanlar arasında farklı inanışlar vardı. Putperestlik bu inanışlar içinde en yaygın olanıydı. Kur'an-ı Kerim putperestliği şirk, Allah'a (cc) ortak koşanları da müşrik olarak nitelendirmiştir.

Cahiliye Dönemi'nde Hz. İbrahim'in tevhit anlayışını benimseyen, Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanan, hanif ismiyle anılan insanlar vardı.[7] O dönemde Mekke'deki dinî hayatta putperestlik ve hanifliğin yanı sıra az da olsa Hristiyanlık da görülmekteydi.[8]

put	Kendisine tapılmak, ibadet edilmek için taş, ağaç, toprak gibi şeylerden yapılmış olan nesnelere verilen isimdir.
putperest	Allah'a (cc) duyulan saygı ve sevgiyi Yüce Allah ile birlikte başka varlıklara da gösterenlerdir.
şirk	Allah'tan (cc) başka ilah olduğuna inanmak ve ona tapmaktır.

Bilgi Görseli 4.1: Put, putperest ve şirk kavramları[9]

Mekke'de Ekonomik Hayat

Mekke sıcak ve kurak bir iklime sahipti. Toprak yapısı da verimsiz olduğundan tarıma elverişli değildi *(Görsel 4.2)*. Mekke halkı tahıl ihtiyacını tarıma daha elverişli toprakları olan Taif şehrinden karşılıyordu.[10] Bu durum Mekkelilerin geçim kaynaklarını etkiliyordu. İnsanlar tarıma değil ticaret, hayvancılık ve el sanatlarına yönelmişti. Kâbe'nin kutsal bir mekân kabul edilerek birçok insan tarafından ziyaret edilmesi Mekke'de ticaretin gelişmesine katkıda bulunmuştu.

Bedeviler	Hadariler
✓ Hayvancılık	✓ El sanatları
✓ Ticaret	✓ Ticaret

Bilgi Görseli 4.2: Bedevi ve hadarilerin geçim kaynakları

Mekke'de insanlar yaşam tarzlarına göre iki gruba ayrılıyordu: göçebeler ve yerleşik hayat yaşayanlar. Göçebe yaşayan insanlara bedevi, yerleşik yaşayanlara hadari denirdi. Bedeviler, ticaret ve hayvancılıkla hadariler de ticaret ve el sanatları ile geçimlerini sağlıyordu.[11]

Görsel 4.2
Mekke tarıma elverişsiz bir toprak yapısına sahiptir.

Mekke'de Siyasi Hayat

Mekke halkı, İslamiyet'ten önce kabileler hâlinde yaşıyordu. Kabile "aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı bulunan büyük insan topluluğu" demektir.[12] Mekke'de her kabile diğerlerinden ayrı bir devlet gibiydi. Kabileler arasında düzenli bir siyasi birlik ve hukuk sisteminin olmayışı anlaşmazlıklara sebep oluyordu. Her kabile ayrı bir reis tarafından yönetilirdi. Soyluluk, zenginlik gibi sebeplerle kabile başkanı olan kişilere kabile reisi denilirdi. Kabile reislerinin

Sosyal bilgiler dersinde öğrendiğiniz "Konum Bilgisi" konusundan hareketle dünya haritasından Arabistan Yarımadası'nı bularak harita üzerinde Mekke ve Medine şehirlerini inceleyiniz.

mutlak otoriteleri yoktu. Bu sebeple kabile reisleri hüküm vermez sadece hakemlik yaparlardı.[13] Kabileyle ilgili önemli konular aile büyüklerinden oluşan meclislerde tartışılırdı.

Mekke'de Sosyal Hayat

Kâbe, farklı bölgelerde yaşayan insanlar tarafından kutsal bir mekân kabul edildiği için sıklıkla ziyaret edilirdi. Bu durum Mekke'nin ticari ve sosyal faaliyetler bakımından zengin bir şehir olmasını sağlamıştı. Yılın belli zamanlarında Mekke'de panayırlar kurulurdu. Arap Yarımadası'nın değişik yerlerinden farklı kabilelere mensup insanlar ve Mekke halkı bu panayırlarda çeşitli sosyal etkinliklere katılırlardı. Şiir yarışmaları da bu etkinliklerden biriydi. Cahiliye Dönemi'nde şiir ve hitabet sanatına çok önem verilirdi. Sözlü kültür oldukça yaygındı. Bununla birlikte az sayıda da olsa okuryazar vardı.[14]

Cahiliye Dönemi'nde Mekkeliler hürler ve köleler şeklinde ayrılıyordu. Kölelik yaygın bir uygulamaydı. Köleler pazarlarda alınıp satılırdı. Genellikle kölelerin hak ve hukukuna dikkat edilmez, kadınlara ve kız çocuklarına değer verilmezdi. İçki, kumar, hırsızlık, yağmacılık gibi kötülükler de yaygındı.[15]

Cahiliye Dönemi'nde Mekke'nin ekonomik, sosyal ve siyasi yapısı, toplumsal bozulmayı derinleştiren birçok unsuru barındırıyordu. Mekke, ticaretin merkezi olmasına rağmen bu ekonomik refah adil bir şekilde paylaşılmıyordu. Güçlü ve zengin kabileler, servetlerini artırırken fakirler ve köleler insanlık dışı muamelelere maruz kalıyordu. Kabilecilik de toplumsal çöküşü hızlandırıyor, adalet yerine soy üstünlüğüyle serveti ön plana çıkarıyordu. Bu anlayış, Mekke toplumunda ahlaki yapının bozulmasına yol açıyordu.[16]

Görsel 4.3
Veda Hutbesi'nin gerçekleştiği mekân olarak bilinen Arafat Dağı'nın günümüzden bir görünümü

Hz. Peygamber'in, Veda Hutbesi'nde Müslümanlara Cahiliye Dönemi'nin hangi âdetlerinden uzak durmalarını vasiyet ettiğini araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Cahiliye Dönemi sadece tarihî bir zaman dilimini değil bir zihniyeti temsil etmektedir. Hz. Muhammed (sav) de Cahiliye Dönemi'ne geçmişte yaşanmış bir dönem olarak bakmamıştır. Bu dönemin tekrar yaşanabileceğini hatırlatarak Müslümanlara uyarılarda bulunmuştur.[17] Özellikle Veda Hutbesi'nde Müslümanlara Cahiliye Dönemi'nin olumsuz âdetlerinden uzak durmalarını buyurmuştur *(Görsel 4.3)*.

1. Etkinlik

20 dk.

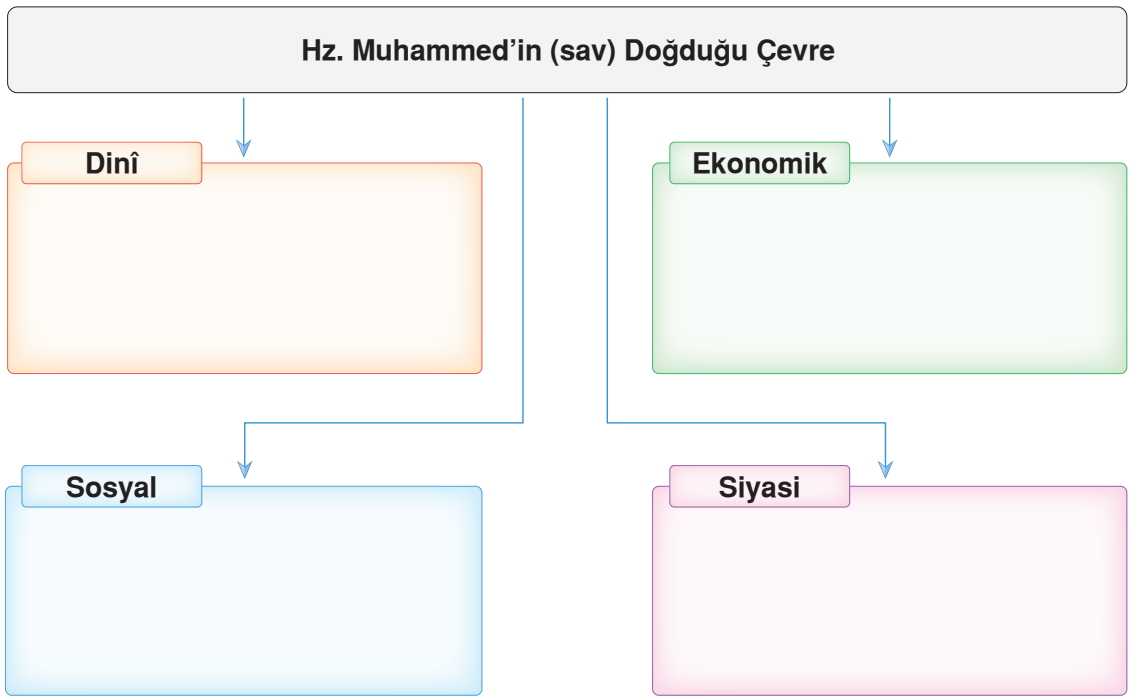
Adı	Hz. Muhammed'in (sav) Doğduğu Çevreyi Tanıyorum
Amaç	Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevre hakkındaki bilgileri temel kaynaklardan hareketle analiz edebilme Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevrenin koşullarını fark edebilme

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Metinden hareketle Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevreyle ilgili fark ettiğiniz bilgileri boş bırakılan kutulardan uygun olanlara yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu zaman dilimi, Arap Yarımadası'nda hâkim olan ve Cahiliye Dönemi olarak nitelendirilen karanlık bir evreyi temsil etmektedir. Cahiliye "cehl" kökünden türemiş ve başta "bilgisizlik" anlamı olmak üzere yanlış inançlar ve kötü davranışlar gibi unsurları kapsamaktadır. Arap toplumu o dönemde çoğunlukla göçebe bir yaşam tarzına sahipti. Mekke halkı geçimini ticaret, hayvancılık ve el sanatlarından sağlıyordu. Puta tapmak, kabilecilik, savaşlar, kan davaları, kin ve şiddet dolu âdetler yaygındı. Güçlüler zayıfları ezer, akrabalık bağları hiçe sayılırdı. Adaletsizlik, asaletle övünmek gibi anlayışlar gelenek hâline gelmişti. Bu zihniyet, Kur'an-ı Kerim'de kınanmıştır.[18] Hz. Peygamber de hadislerinde Müslümanları, Cahiliye Dönemi adetlerine geri dönmemeleri konusunda uyarmıştır.[19]

(bk. Fayda, "Câhiliye", 7/17-19)

Değerlendirme

Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevre konusuyla ilgili aşağıda verilen tabloyu doldurunuz.

	Önceden Bildiklerim
	Merak Ettiklerim

2. Etkinlik

20 dk.

Adı	Geçmişten Günümüze
Amaç	Hz. Peygamber'in doğduğu çevrenin koşullarını günümüz koşullarıyla karşılaştırabilme Hz. Peygamber'in doğduğu çevreyi dönemin koşulları içinde açıklayabilme

Yönerge

- Eşit sayıda kişilerden oluşan iki gruba ayrılınız. Her grup için bir sözcü seçiniz.
- Grup olarak Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevrenin (Cahiliye Dönemi) koşulları ile günümüzdeki koşullarının benzerliklerini belirleyiniz.
- Grup olarak Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevrenin (Cahiliye Dönemi) koşulları ile günümüzdeki koşullarının farklılıklarını belirleyiniz.
- Ulaştığınız sonuçları grup sözcüsü aracılığıyla diğer grupla paylaşınız.
- Elde etttiğiniz bilgileri kullanarak örnekteki gibi bir tablo hazırlayıp sınıf panosunda sergileyiniz.

Benzerlikleri	Hz. Muhammed'in (sav) Doğduğu Çevre ve Günümüz	Farklılıkları

Değerlendirme

Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevredeki yanlış davranışlar neden cahiliye olarak adlandırılmaktadır? Dönemin şartlarını düşünerek fikirlerinizi boş bırakılan alana yazıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

.....

.....

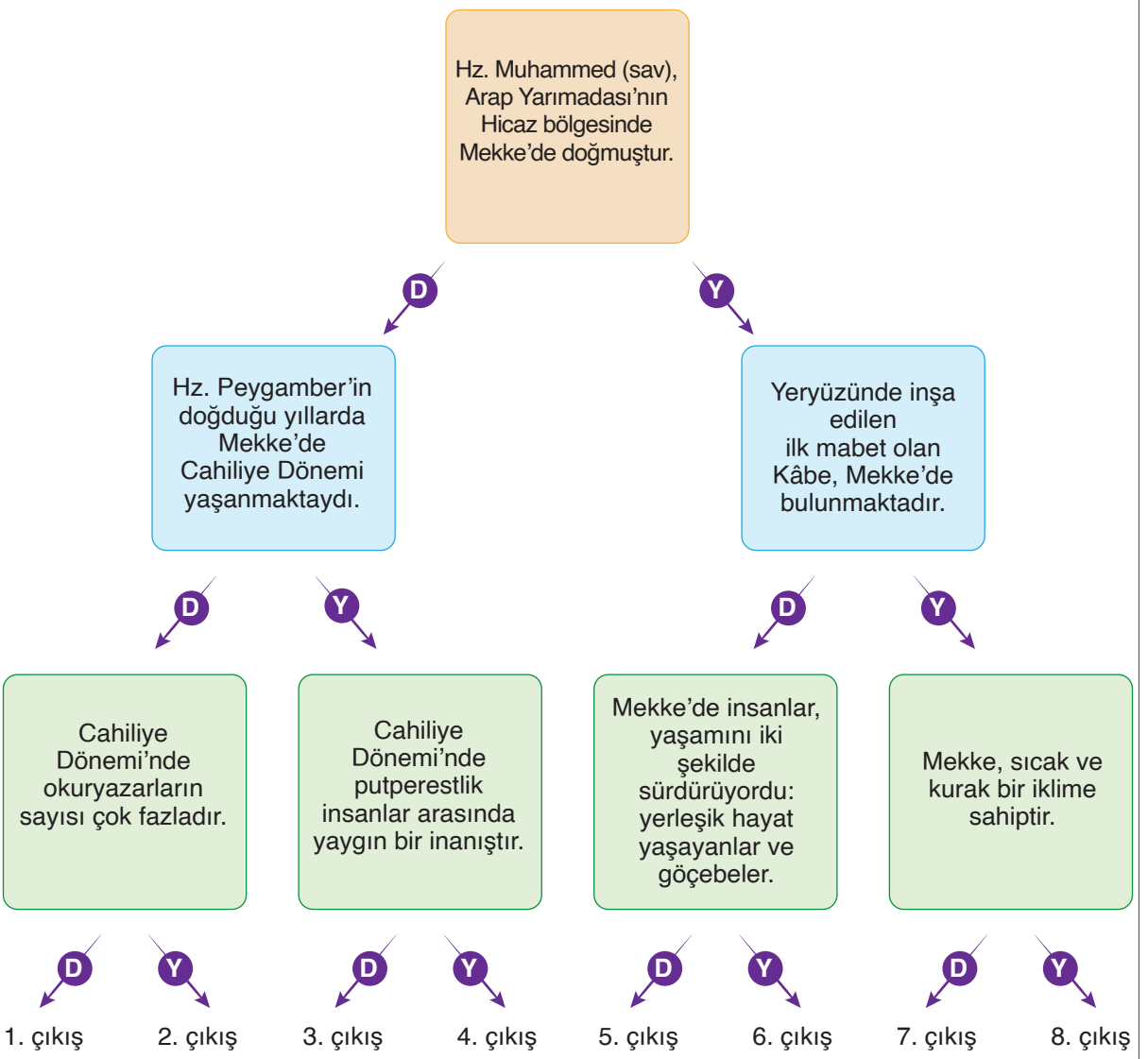
.....

.....

.....

Kontrol Noktası

Aşağıdaki cümlelerin doğruluğunu "D" ve yanlışlığını "Y" belirleyerek yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.

"Hz. Muhammed'in (sav) Doğduğu Çevre ile İlgili Kavramlar" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

4.2. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) AİLESİ VE ÇOCUKLUĞU

Konuya Başlarken

Hz. Muhammed'in (sav) doğumu, sütanneye verilmesi ve aile büyükleriyle ilgili merak ettiğiniz soruları aşağıda boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Hz. Muhammed'in (sav) Çocukluk Yılları
Amaç	Hz. Muhammed'in (sav) çocukluk yıllarında yaşadıklarını inceleyebilme

Ön Hazırlık

Hz. Muhammed'in (sav) hayatını anlatan güvenilir kaynaklardan onun çocukluk yıllarını araştırınız.

Kullandığım Kaynaklar

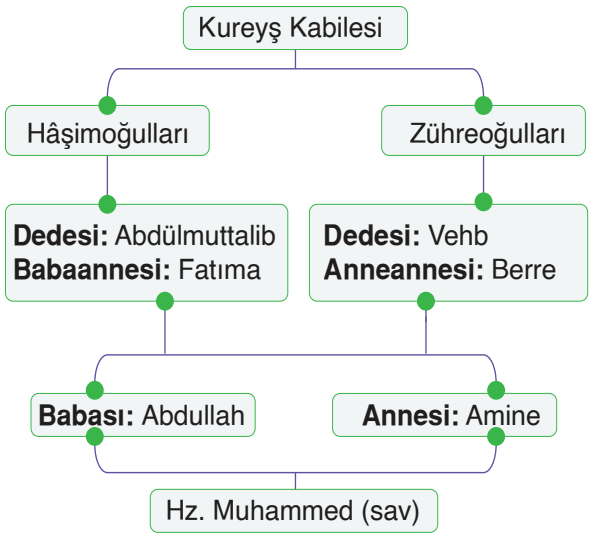
Bulduğum Bilgiler

Yönerge

- Hz. Muhammed'in (sav) çocukluk yıllarına dair araştırma yaparken yararlandığınız kaynakları arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Yararlandığınız kaynakların güvenilirliğini ve ulaştığınız bilgilerin doğruluğunu öğretmeninizin rehberliğinde değerlendiriniz.

Değerlendirme

Hz. Muhammed'in (sav) çocukluk yıllarıyla ilgili bir bilgi görseli hazırlayınız.

Bilgi Görseli 4.3: Hz. Muhammed'in (sav) soyağacı

Hz. Muhammed'in (sav) hayatını anlamak için yakınlarını ve ailesini iyi tanımak gerekir. Soyu, Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İsmail'e dayanan bu aile Mekke'nin önde gelen ailelerindendir. Dedesi Abdülmuttalib, Kureyş kabilesinin reisidir.[20] Babası Abdullah, Abdülmuttalib'in en küçük oğludur. Annesi Amine, Vehb'in kızıdır. Babası Kureyş kabilesinin Hâşimoğulları, annesi de aynı kabilenin Zühreoğulları kolundandır.

Hz. Muhammed'in (sav) babası Abdullah geçimini ticaretle sağlardı. Amine ile evlendikten sonra ticaret için çıktığı Şam yolculuğu dönüşünde hastalandı. Hz. Peygamber'in doğumundan önce Medine'de vefat etti ve oraya defnedildi.[21]

Hz. Peygamber hicri takvime göre Rebiyülevvel ayının on ikinci gününde, miladi takvime göre 20 Nisan 571 tarihinde Mekke'de dünyaya geldi *(Görsel 4.4)*. Annesi Amine, Abdülmuttalib'e torununun dünyaya geldiğini müjdeledi. Abdülmuttalib bu haberden duyduğu sevinçle bir davet düzenledi ve torununa "Muhammed" adını verdiğini duyurdu.[22]

Hz. Peygamber'in en çok bilinen ismi Muhammed'dir. Muhammed "övgüye değer, bütün güzellikleri ve iyilikleri kendinde toplayan kişi" anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'in bir diğer ismi de Ahmed'dir. Bu isim "Allah'ı (cc) herkesten daha iyi ve daha çok öven, herkesten daha çok övülen" demektir. Hz. Peygamber'in bilinen adlarından biri de "seçilmiş" anlamına gelen Mustafa'dır.[23]

Görsel 4.4
Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu ev süreç içerisinde değişimlere uğrayarak günümüzde kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Hz. Muhammed'in (sav) ilk sütannesi Süveybe'dir ve ona çok kısa bir süre sütanneliği yapmıştır. Süveybe Hz. Peygamber'in amcası Ebu Leheb'in yardımcısıdır.
(bk. Öztürk, "Süveybe", 38/183)

Mekkeli aileler yeni doğan bebeklerini, bölgenin sağlıklı havasında büyümeleri ve Arapçayı akıcı bir şekilde konuşmaları için sütanneye verirlerdi. Hz. Muhammed (sav) doğduktan sonra kısa bir süre annesi ile kaldı. Annesi daha sonra Mekke'deki geleneğe uyarak ona bir sütanne bulmaya karar verdi. Hz. Peygamber'in sütannesi Mekke çevresindeki kabilelerden gelen sütanne adayları içinden Halime oldu.[24]

Eşleştirelim

Hz. Peygamber'in isimleriyle bu isimlerin anlamlarını eşleştiriniz.

1 Muhammed	Övgüye değer bütün güzellikleri kendinde toplayan kişi
2 Ahmed	Allah'ın (cc) kulu
3 Mustafa	Allah'ı (cc) herkesten daha iyi ve daha çok öven, herkesten daha çok övülen kişi
	Seçilmiş kişi

Halime'nin yaşadığı Sadoğulları yurdu ve çevresinde o sene büyük bir kuraklık vardı. Hz. Muhammed'in (sav) gelmesiyle Halime'nin evine bereket geldi. Sütanne geleneğinde çocuklar genellikle iki yaşına kadar sütannelerinde kalırdı. Ancak Hz. Peygamber, Mekke'de veba salgını olduğu için dört yaşına kadar sütannesinin yanında kaldı.[25] Annesi Amine de onu sürekli ziyaret etti. Süt kardeşleri Şeyma, Abdullah ve Üneyse ile beraber huzurlu bir ortamda büyüdü.[26] Hz. Peygamber çocukluğunun ilk yıllarını geçirdiği bu aileyi ömrü boyunca unutmamış, sıkıntılı zamanlarında onların yanında olmuştur.[27]

Görsel 4.5
Medine'deki hurma bahçelerinin günümüzden bir görünümü

Hz. Muhammed (sav) seçkin, asil ve ahlaklı bir insan olan annesi ile dört yaşından altı yaşına kadar beraber yaşadı. Hz. Peygamber, altı yaşındayken annesi ve onun yardımcısı Ümmü Eymen ile Medine'ye gitti *(Görsel 4.5)*. Bu ziyaretlerinin amacı Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın kabrini ve Medine'deki akrabalarını ziyaret etmekti. Hz. Peygamber bir ay süren bu ziyareti sırasında arkadaşları ile çeşitli oyunlar oynadı ve yüzmeyi öğrendi. Mekke'ye dönüş yolunda rahatsızlanan annesi, Ebva köyünde vefat etti ve oraya defnedildi. Hz. Peygamber, çok sevdiği annesini de kaybedince hem yetim hem de öksüz kaldı. Hz. Muhammed (sav), kalbinde çok önemli bir yere sahip olan annesini her zaman hayırla andı.[28]

"Hz. Peygamber'in Çocukluk Yılları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Dedesinin, Hz. Muhammed'i (sav) niçin Ebu Talib'e emanet etmiş olabileceği hakkındaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ümmü Eymen, annesi vefat eden Hz. Muhammed'i (sav) dedesi Abdülmuttalib'e teslim etti. Abdülmuttalib, iyi kalpli bir insandı ve torununu çok severdi. Gittiği toplantılara onu da götürerek ona fikrini sorar, o olmadan sofraya oturmazdı. Hz. Peygamber'e büyük bir şefkat gösteren Abdülmuttalib, torununa iki sene kadar bakabildi. O, Hz. Muhammed (sav) sekiz yaşındayken vefat etti. Vefat etmeden önce torununu, oğlu Ebu Talib'e emanet etti. Hz. Peygamber, dedesine derin bir sevgi beslediği için onun vefatına çok üzüldü.[29]

"Hz. Peygamber'in Çocukluk Yılları Zaman Çizelgesi" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Hz. Muhammed (sav), dedesi vefat edince amcası Ebu Talip'in yanında yaşamaya başladı. Amcası ve Fatıma yengesi, Hz. Peygamber'e anne ve babasının eksikliğini hissettirmemeye çalıştılar. Onu kendi çocuklarından ayırt etmediler.

Ebu Talib, ticaret için gittiği bazı seyahatlere Hz. Muhammed'i (sav) de götürürdü. Hz. Peygamber, amcasına yardımcı olmak amacıyla katıldığı bu seyahatlerde ticareti öğrendi.[30] Ayrıca ona destek olmak için çobanlık da yaptı.[31]

Hz. Muhammed (sav) yirmi beş yaşına kadar Ebu Talib'in yanında kaldı. Ebu Talib ve yengesi Fatıma'dan gördüğü iyiliği hiçbir zaman unutmadı. O, amcası ve yengesine her zaman saygılı davrandı. Yengesini "annemden sonra annem" diyerek hayırla andı.[32]

Bilgi Görseli 4.4
Hz. Muhammed'in (sav) aile büyüklerinin yanında kaldığı süreler

Hz. Peygamber'in hayatında önemli bir rol oynayan ve ona yakınlık gösteren diğer amcaları Zübeyr, Hz. Hamza ve Hz. Abbas'tır.[33] Hz. Muhammed (sav) her zaman kendisinin yanında olan bu amcalarını çok sevmiş ve onlara saygı göstermiştir.

Aile büyüklerinize sevgi ve saygınızı nasıl gösteriyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hz. Muhammed (sav), çocukluk yıllarında da çevresine karşı saygılı, çalışkan ve yardımsever olarak tanınmıştır. Ailesine saygılı davranmış, adap ve nezaket kurallarına dikkat etmiştir. Küçük yaşlardan itibaren ailesine destek olmak için çobanlık yapmıştır. Dürüstlüğü ve güvenilirliğiyle dikkat çeken Hz. Muhammed (sav), arkadaşlarıyla oyun oynarken bile haksızlık yapmamış herkesin hakkını gözetmiştir.

4. Etkinlik

15 dk.

Adı	Hz. Muhammed'in (sav) Çocukluk Yılları
Amaç	Hz. Muhammed'in (sav) çocukluk yıllarında yaşadıklarını kendi ifadeleriyle, doğru ve bilgiyi değiştirmeyecek şekilde yeniden ifade edebilme

Yönerge

- Aşağıda Hz. Muhammed'in (sav) bazı özellikleri verilmiştir. Hz. Muhammed'in (sav) çocukluk yıllarından bu özelliklerine ilişkin örnekleri ilgili alana yazınız.

Hz. Muhammed (sav) çevresine karşı saygılıdır.

Hz. Muhammed (sav) çalışkandır.

Hz. Muhammed (sav) yardımseverdir.

Değerlendirme

Hz. Muhammed (sav) gibi saygılı, çalışkan ve yardımsever olmak için neler yapılabilir? Cevabınızı aşağıdaki boş bırakılan alanlara yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

"Hz. Muhammed'in (sav) Aile Büyükleri" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Kontrol Noktası

Hz. Muhammed'in (sav) ailesi ve çocukluk yıllarıyla ilgili öğrendiğiniz bilgilerden hangilerinin sizi daha çok etkilediğini sebepleriyle birlikte öğrenme günlüğüne yazınız.

Öğrenme Günlüğü

4.3. HZ. MUHAMMED'İN (SAV) GENÇLİK YILLARI

Konuya Başlarken

Güvenilir bir insanda bulunması gereken özellikler neler olabilir? Aşağıda verilen boşluklara yazınız.

Peygamber olmadan önce de herkesin sevdiği, saydığı ve güvendiği bir insan olan Hz. Muhammed (sav), içinde bulunduğu toplumun kötülüklerinden uzak yaşamıştır. Onun ahlakının güzelliği insanların dikkatini çekmiş, doğruluk ve güvenilirlikte örnek gösterilmiştir.[34] Çevresindeki herkes onun merhametini, dürüstlüğünü, iffetini ve iş ahlakını görüp ona güvenmiştir. İnsanlar ihtiyaç duyduklarında mallarını Hz. Peygamber'e emanet etmiştir. Bu özelliklerinden dolayı Mekke halkı ona güvenilir insan anlamına gelen "**el-emin**" lakabını vermiştir. Onu "Muhammedülemin" diye çağırmıştır.[35]

Cahiliye Dönemi'nde Mekke'deki insanların can ve mal güvenliği yoktu. Güçlüler zayıfları ve kimsesizleri eziyor, özellikle Mekke'ye ticaret için gelenlerin mallarını haksızlık yaparak ellerinden alıyorlardı. Yemenli bir tüccarın Mekke'de satmak için getirdiği mallarına da bu şekilde el konmuştu. Tüccar, Mekke'nin bazı ileri gelenlerine gidip bu zorbalığı anlattı. Onlar yardım etmeyince çaresiz kalıp ne yapacağını ve nereye başvuracağını bilemedi. Son çare olarak Mekke'de yüksek bir yere çıkıp mağduriyetini dile getiren bir şiir okuyup Mekkelilerden yardım istedi.[36] Yemenli tüccarın yaşadığı bu olay üzerine Hz. Peygamber'in amcası Zübeyr Kureyş'in ileri gelenlerini çağırdı. Bu çağrı ile toplananlar, Mekke'de yerli veya yabancı insanların mağdur edilmesine müsaade etmeyeceklerine dair yemin ettiler. Bu şekilde **Hilfülfudul** kurulmuş oldu. Hilfülfudul'ün üyeleri ilk iş olarak Yemenli tüccarın malını geri aldı. Daha sonra Mekke'de güvenliği sağlamaya yönelik çalışmalar yaptı.

Hz. Muhammed (sav) yirmili yaşlardayken amcasıyla birlikte Hilfülfudul'e katıldı. Topluluktaki üyelerle birlikte haksızlığa uğrayan insanlara yardım etti.[37] Hz. Peygamber haksızlıklar karşısında her zaman adaletten yana oldu. Bu sebeple Hz. Muhammed (sav), peygamberliğinden sonra da böyle bir topluluğa her zaman memnuniyetle katılacağını ifade etmiştir.[38]

"Hz. Peygamber'in Gençlik Yılları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

Hilfülfudul

"Erdemli ve faziletli insanların sözleşmesi" anlamına gelmektedir.

(bk. "Hilfulfudul", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 139)

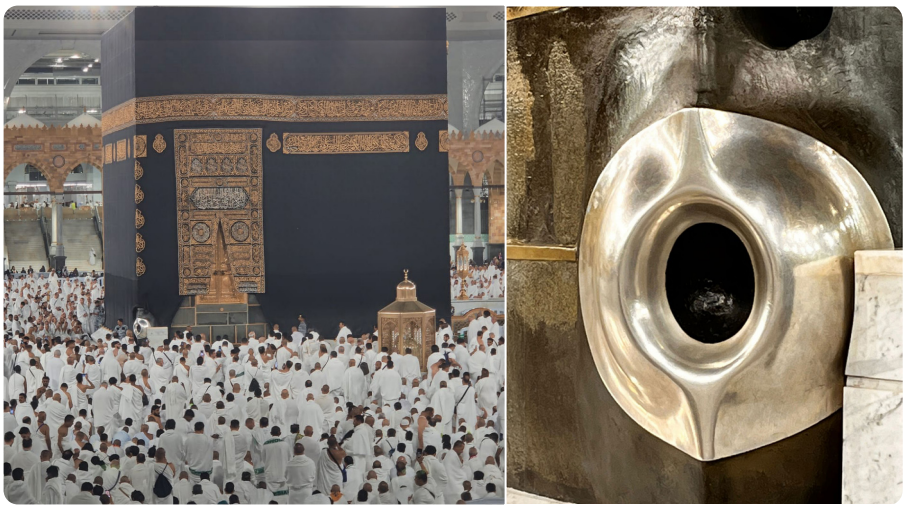
Hacerülesved

Hacerülesved, Arapçada "siyah taş" anlamına gelmektedir. Kâbe'nin güneydoğu köşesine tavafın başlangıç noktasını belirlemek amacıyla yerleştirilen taştır.

(bk. Öğüt, "Hacerülesved", 14/433)

Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarında yağmur ve sel sularıyla tahrip olan Kâbe'nin kapsamlı bir şekilde onarılması gerekmişti. Mekkeli kabileler bu süreçte birlikte çalıştı ama iş Hacerülesved'i yerine yerleştirmeye gelince tüm kabileler bu şerefli görevin kendilerine verilmesini istedi *(Görsel 4.6)*. Bu durum kabileler arasında anlaşmazlıklara sebep olacakken Kureyş'in en yaşlı üyesi, Kâbe'nin yakınından geçen ilk kişinin hakem kabul edilmesini teklif etti. Bu kişi Hz. Muhammed (sav) oldu. Kureyşliler onu görünce "İşte doğru adam (el-emin). Kabul ettik, işte Muhammed geldi." diyerek sevindi.[39] Hz. Peygamber de her kabileden bir temsilci seçti. Sonra Hacerülesved'i bir örtü üzerine koyarak temsilcilere taşıttı.[40] Daha sonra taşı alıp yerine yerleştirdi. Anlaşmazlığın bu şekilde çözülmesi herkesi memnun etti. Bu olay, Hz. Peygamber'in sadece insanlar arasındaki anlaşmazlıkları adaletle çözmesini ve zekâsını değil aynı zamanda Mekkelilerin ona olan güvenini de göstermektedir.

Görsel 4.6
Hacerülesved, Kâbe'nin güneydoğu köşesindedir.

Hz. Muhammed'in (sav) Evliliği ve Çocukları

Hz. Hatice üstün iffeti sebebiyle İslamiyet'ten önce "Tahire" lakabı ile anılmıştır.

(bk. Kandemir, "Hatice", 16/465)

Hz. Hatice Mekke'de üstün ahlakı ile tanınan ve ticaretle uğraşan zengin bir kadındı. Hz. Muhammed'in (sav) güvenilir ve adil bir kişi olduğunu duyduğunda ona ticaret kervanını Suriye'ye götürmesini teklif etti. Hz. Peygamber bu teklifi kabul ederek kervanı Hz. Hatice'nin yardımcısı Meysere ile Suriye'ye götürdü.[41] Hz. Peygamber yaklaşık üç ay sonra beklenilenden fazla bir kazançla döndü. Meysere, Hz. Hatice'ye yolculuk esnasında gözlemlediği Hz. Peygamber'in güzel ahlakından bahsetti. O dönem, ticarette dürüst bir insan bulmak zordu. Hz. Hatice, Hz. Peygamber'in dürüstlük ve gayretine hayran oldu. İkisinin ticari ilişkileri bir müddet devam etti. Kısa bir süre sonra da evlendiler. Evlilikleriyle mutlu ve örnek bir aile kurulmuş oldu. Hz. Hatice ile Hz. Peygamber birbirlerine derin bir saygı ve sevgi ile bağlıydı. Hz. Hatice, Hz. Muhammed'in (sav) en büyük destekçisi oldu. Hz. Peygamber de Hz. Hatice'nin vefatından sonra onu hep hayırla andı.[42]

künye

Arap toplumlarında kişiler için kullanılan ve genelde "ebû" kelimesi ile yapılan tanıtıcı ibare.

(bk. Bozkurt, "Künye", 26/558)

Hz. Muhammed'in (sav) Hz. Hatice ile evliliğinden dört kız ve iki erkek çocuğu oldu. Çocuklarından ilki Kasım'dı. O dönemde babalar, ilk çocuğun ismiyle künye aldığından Hz. Peygamber'in künyesi de "Kasım'ın babası" anlamına gelen Ebülkasım oldu. Kasım, iki yaşına gelince vefat etti. Daha sonra Zeyneb, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fatıma ve Abdullah doğdu. Hz. Fatıma hariç diğer bütün çocukları Hz. Peygamber hayattayken vefat etti.[43]

5. Etkinlik

20 dk.

Adı	Hz. Muhammed'in (sav) Ahlaki Özellikleri
Amaç	Hz. Peygamber'in gençlik yıllarında yaşadıklarından hareketle çıkarımda bulunabilme Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarına dair öğrendikleri üzerine düşüncelerini ifade edebilme

Yönerge

- Öğrendiğiniz bilgilerden hareketle Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarındaki ahlaki özelliklerini belirleyiniz.
- Belirlediğiniz ahlaki özellikleri anlatan bir metin yazınız.
- Metninizi sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

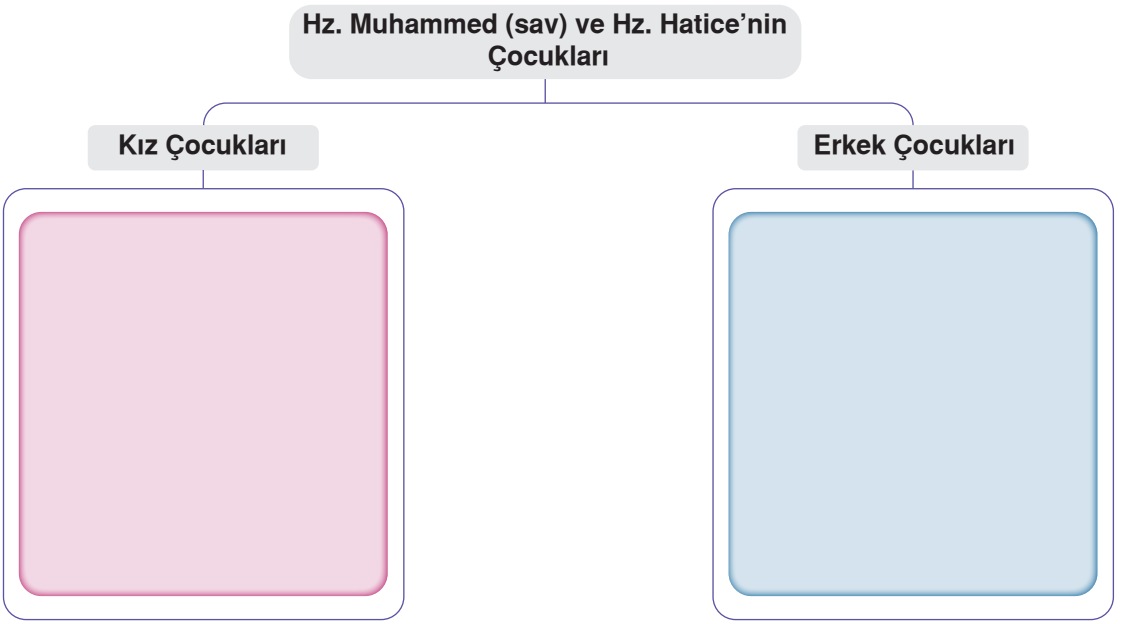
Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarındaki ahlaki özelliklerini belirledim.			
Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarındaki ahlaki özelliklerini anlatan bir metin yazdım.			
Verilen sürede metnimi tamamladım.			
Metnimi arkadaşlarıma sundum.			

Yazalım

Hz. Muhammed (sav) ve Hz. Hatice'nin çocuklarının isimlerini verilen boşluklara yazınız.

Hz. Muhammed (sav) çocukları arasında ayrım yapmazdı. Eşine ve çocuklarına karşı içten davranır, aile fertlerinin sevinçleri ile sevinir, üzüntüleri ile üzülürdü. Onlarla olan ilişkisi sevgi, saygı ve nezakete dayanırdı.[44]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Hz. Hatice ve Hz. Peygamber'in evliliğiyle aile yaşamındaki hangi ilkeler örnek alınabilir? Yandaki satırlara yazınız.

Kontrol Noktası

Aşağıdaki çıkış kartını Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarına dair öğrendiklerinizden hareketle doldurunuz.

Çıkış Kartı

1 **Önceden Bildiklerim**

2 **Şimdi Öğrendiklerim**

3 **Daha Fazla Araştırmak İstediklerim**

"Hz. Muhammed'in (sav) Gençlik Yılları Boşluk Doldurma" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

"Hz. Muhammed'in (sav) Gençlik Yılları Zaman Çizelgesi" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

4.4. BİR SURE ÖĞRENİYORUM: FİL SURESİ

Konuya Başlarken

Fil suresi hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Fil suresi, fillerle donatılmış ordusuyla Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe'nin helak edilişinden bahsettiği için bu adı almıştır. Surede fil ashabının başına gelenlerden ders çıkarmak gerektiği vurgulanır.[45] Bu sure, namazlarda Fatiha suresinden sonra okunabilecek kısa surelerden biridir.

Fil Suresi

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحَابِ الْفِيلِ ۟ ١ اَلَمْ يَجْعَلْ

كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۙ ٢ وَاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيلَ ۙ ٣ تَرْمِيهِمْ

بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ۙ ٤ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَاْكُولٍ ٥

Bismillâhirraḥmânirraḥîm

1. Elem terâ keyfe feale rabbüke biesḥâbilfîl
2. Elem yec'al keydehüm fîtadlîl
3. Ve ersele aleyhim tayran ebâbîl
4. Termîhim biḥicâratim min siccîl
5. Fecealehüm keasfim me'kûl

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla

1. Rabb'inin, fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?
2. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?
3. Üzerlerine sürü sürü kuşlar gönderdi.
4. Balçıktan pişirilmiş taşlar (taşlaşmış çamur) atan,
5. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi.[46]

6. Etkinlik

30 dk.

Adı	Fil Vakası
Amaç	Fil suresinin anlamını yorumlayabilme

Yönerge

- Aşağıdaki metni okuyunuz.
- Metnin sonunda verilen soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Fil Vakası

Habeş Krallığı'na bağlı olan Yemen Valisi Ebrehe, Mekke'nin gelişen ticari faaliyetlerine engel olmak ve Sana şehrini hem dinî hem ticari bir merkez hâline getirmek istiyordu. Bu sebeple Sana şehrinde gösterişli bir kilise inşa etti. İnsanları Kâbe yerine bu kiliseyi tavaf etmeye zorladı. İnsanlar Kâbe'yi ziyaret etmeye devam ediyordu. Bu duruma sinirlenen Ebrehe, Kâbe'yi yıkmaya karar verdi.

Ebrehe, içinde fillerin de olduğu büyük bir ordu ile yola çıktı. Mekke yakınlarında karargâhını kurdu. Ebrehe'nin askerleri, Mekkelilerin sürülerini yağmaladı. Yağmalanan sürüler içerisinde Abdülmuttalib'in develeri de vardı. Abdülmuttalib, Ebrehe'nin karargâhına gelip develerini istedi. Ebrehe, Abdülmuttalib'e "Kâbe'nin yıkılmamasını istemek yerine sadece develerini mi istiyorsun?" dedi. Abdülmuttalib de Ebrehe'ye "Ben develerin sahibiyim, Kâbe'yi kendi sahibi koruyacaktır." dedi.

Harita 4.1: Kâbe'yi yıkmak amacıyla Mekke'ye gelen Ebrehe'nin izlediği yol

Develerini alarak Mekke'ye dönen Abdülmuttalib, Kâbe'ye gitti ve orayı koruması için Allah'a (cc) dua etti. Sonra da Mekke halkından şehrin dışına çıkmalarını, dağlara ve vadilere çekilmelerini istedi. Ertesi gün Ebrehe, ordusuna hücum emri verdi. Fakat askerin önünde bulunan filler, Mekke'ye doğru hareket ettirilmek istendiğinde yerinden kımıldamadı. Sürü sürü kuşların gökyüzünden üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırmasıyla Ebrehe'nin askerleri darmadağın oldu. Büyük bir yenilgiye uğrayan Ebrehe, kalan askerleriyle birlikte Yemen'e dönmek zorunda kaldı ve kısa zaman sonra öldü. Bu olaya "Fil Vakası", olayın geçtiği yıla da "Fil Yılı" denir. Kur'an-ı Kerim'de Fil suresinde anlatılan bu olay, Hz. Muhammed'in (sav) doğumundan bir süre önce gerçekleşmiştir.

bk. Fayda, "Fil Vak'ası", 13/70-71 (Kısaltılmıştır.)

1. Yemen Valisi Ebrehe neden Sana şehrinde bir ibadet yeri inşa etmiştir?
2. Ebrehe, Kâbe'yi neden yıkmak istemiştir?
3. Ebrehe'nin Kâbe'ye saldırısına Abdülmuttalib'in tepkisi ne olmuştur?
4. Fil Vakası'ndaki hangi olaylar Fil suresinde geçmektedir?
5. Sizce Fil suresi Müslümanlara ne gibi mesajlar vermektedir?

Değerlendirme

Fil Vakası'nı anlatan temsilî bir resim çizerek sınıf panosunda sergileyiniz.

7. Etkinlik

15 dk.

Adı	Fil Suresini Dinleme ve Okuma
Amaç	Fil suresini ve bu surenin anlamını okuyabilme

Yönerge

- Fil suresi e-içeriğinden surenin okunuşunu ve anlamını dinleyiniz.
- Öğretmeninizin rehberliğinde Fil suresini ve bu surenin anlamını grupça sesli tekrar ediniz.
- Sureyi doğru telaffuz etmek için Fil suresi e-içeriğinden telaffuz çalışmasını kullanınız.

Fil Suresi

Değerlendirme

Aşağıdaki öz değerlendirme formunu kullanarak bu etkinlikteki çalışmanızı değerlendiriniz.

Değerlendirilecek Tutum ve Davranışlar	Evet	Kısmen	Hayır
Fil suresinin okunuşunu ve anlamını dikkatli bir şekilde dinledim.			
Fil suresini ve bu surenin anlamını arkadaşlarımla sesli tekrar ettim.			
Surenin telaffuzundaki hatalarımı öğretmenimin rehberliğinde düzelttim.			
Fil suresini ve bu surenin anlamını hatasız okudum.			

8. Etkinlik

20 dk.

Adı	Fil Suresi
Amaç	Fil suresinin anlamını kendi hayatı için anlamlı hâle getirebilme Fil suresinin anlamını değiştirmeyecek şekilde özetleyebilme

Yönerge

- Fil suresinin anlamını okuyunuz.
- Bu surenin Müslüman'ın hayatındaki yeri ve önemiyle ilgili düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

Fil suresinin anlamından çıkarabileceğiniz iki mesajı boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

Kontrol Noktası

Aşağıdaki cümlelerde verilen bilgiler doğru ise (D), yanlış ise (Y) kutucuğunu işaretleyiniz.

Bilgi	Doğru	Yanlış
Fil suresinde "Fil Vakası" geçmektedir.		
Fil suresi adını Yemen Valisi Ebrehe'den almıştır.		
Fil ashabının yaşadıklarından ders almak gerekir.		
Fil Vakası, Hz. Muhammed (sav) doğduktan sonra gerçekleşmiştir.		

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiklerinizi aşağıdaki alana kısaca not ediniz.

.....

.....

.....

.....

Performans Görevi

Amaç	Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğinden önceki hayatı hakkında verilen bilgileri yapılandırabilme
Görev	Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevreyi, çocukluğunu ve gençliğini anlatan dergi hazırlama
Ürün	Dergi
Puanlama	Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu
Süre	Hazırlık: 2 hafta Sunu: 2 ders saati

Yönerge

- Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevre, çocukluğu ve gençliği hakkında araştırma yapınız.
- Ulaştığınız bilgileri kullanarak yazı, şiir, hikâye, röportaj gibi farklı türlerde metinler hazırlayınız.
- Hazırladığınız metinlere uygun görseller belirleyiniz.
- Kapak, kaynakça gibi öğelere yer vererek derginizi tasarlayınız.

Değerlendirme

Çalışmanız dereceli puanlama anahtarıyla değerlendirilecektir. Görev sonrasında kendinizi değerlendirmek için öz değerlendirme formunu doldurunuz. Dereceli puanlama anahtarı ve öz değerlendirme formu kitabın sonunda yer almaktadır.

4. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. ***Hz. Muhammed'in (sav) doğduğu çevreyle ilgili verilen kavramları uygun başlıkların karşısına yazınız. Yazdığınız kavramların tanımını yapınız.***

"bedevi, hadari, hanif, hitabet, Hristiyanlık, kabile, kabile reisi, kölelik, müşrik, panayır, put, putperest, şiir, şirk, tevhit, ticaret"

Dinî

Ekonomik

Siyasi

Sosyal

2. ***Hz. Muhammed'in (sav) yaş aralıklarının verildiği boşluklara çocukluk ve gençlik yıllarında yanında kaldığı kişileri yazınız.***

.....	.....	.....	.....
0-4 Yaş	4-6 Yaş	6-8 Yaş	8-25 Yaş

Aşağıdaki kutucuklarda Hz. Muhammed'in (sav) ailesi, çocukluğu ve gençliği ile ilgili ifadeler yer almaktadır. 3-12. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı harfi birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.

a	Abdullah	b	Abdülmuttalib	c	Amine	ç	el-emin	d	Fatıma	e	Hilfülfudul
f	Hz. Hatice ile evlenmesi	g	Kâbe hakemliği	ğ	Kasım	h	sütanneye verilmesi	ı	Vehb	i	Zeyneb

3. Hz. Muhammed'in (sav) aile büyükleri hangileridir?

4. Hz. Muhammed (sav), annesi vefat ettikten sonra hangi aile büyüğünün yanında kalmıştır?

5. Hz. Muhammed'in (sav) çocukları hangileridir?

6. Hz. Muhammed (sav) künye olarak hangi çocuğunun ismini almıştır?

7. Hangi çocuğu Hz. Muhammed'den (sav) sonra vefat etmiştir?

8. Hangi olay Hz. Muhammed'in (sav) çocukluk yıllarında gerçekleşmiştir?

9. Dürüst ve güvenilir olduğu için Hz. Muhammed'e (sav) hangi lakap verilmiştir?

10. Hz. Muhammed'in (sav) gençlik yıllarında gerçekleşen olaylar hangileridir?

11. Hz. Muhammed'in (sav) haksızlıklarla mücadele etmek amacıyla katıldığı topluluk hangisidir?

12. Hangisi Hz. Muhammed'in (sav) Hacerülesved'in taşınması sırasında çıkan anlaşmazlığı çözdüğü olaydır?

13. Aşağıda verilen Fil suresinin okunuşuna ait ifadelerin yanındaki kutuya anlamına ait harfi yazarak okunuşunu ve anlamınını eşleştiriniz.

☐ 1. Elem yec'al keydehüm fîtadlîl	a .Balçıktan pişirilmiş taşlar atan
☐ 2. Elem terâ keyfe feale rabbüke biesḥâbilfîl	b. De ki: "Sabahın Rabb'ine sığınırım."
☐ 3. Bismillâhirraḥmânirraḥîm	c. Üzerine sürü sürü kuşlar gönderdi.
☐ 4. Fecealehüm keasfim me'kûl	ç. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi.
☐ 5. Termîhim biḥicâratim min siccîl	d. Rabb'inin, fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?
☐ 6. Ve ersele aleyhim tayran ebâbîl	e. Rahman ve rahîm olan Allah'ın adıyla.
	f. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?

Aşağıdaki 14-19. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

14. Cahiliye Dönemi'nde Mekke'de hangi dinî inançlar vardı?

.....
.....
.....

15. Mekkelilerin geçim kaynağı olarak genellikle ticareti tercih etmelerinin sebepleri nelerdir?

.....
.....
.....

16. Cahiliye Dönemi'nde toplumda görülen yanlış davranışlar nelerdir?

.....
.....
.....

17. Hz. Muhammed (sav) gençlik yıllarında hangi davranışlarıyla insanlara örnek olmuştur?

.....
.....
.....

18. Hz. Muhammed (sav) gençlik yıllarında insanlar tarafından ahlakı ve dürüstlüğü ile tanındı. Özellikle ticaret hayatındaki dürüstlüğünden dolayı Hz. Hatice ticari işlerini ona yaptırdı. Bu vesileyle tanıştılar ve evlendiler. Hz. Peygamber evlendiğinde kırk beş yaşındaydı. Altı tane çocukları oldu. İlk çocuklarının ismi Abdullah'tı. O dönemde babalar ilk çocuklarının adını künye olarak alırdı. Dolayısıyla Hz. Muhammed (sav) künye olarak Ebülabdullah ismini aldı.

Metinde yanlış bilgi içeren cümlelerin altını çizerek bu cümlelerin doğrusunu aşağıya yazınız.

.....
.....
.....
.....

19. Fil suresinde anlatılan olayın ortaya çıkma sebebi nedir?

.....
.....
.....
.....

Aşağıdaki 20-24. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

20. Abdullah Öğretmen öğrencilerine "doğru-yanlış" oyununu oynatacaktır. Oyunun kuralları şöyledir:

- Tahtaya çıkan öğrenciye dersle ilgili beş soru sorulacaktır.
- Verilen her doğru cevap için "10" puan alınacak her bir yanlış cevap için "5" puan kaybedilecektir.
- Tahtaya çıkan Emin'in cevapları tabloda verilmiştir.

Abdullah Öğretmen'in Sorduğu Sorular	Emin'in Verdiği Cevaplar
Puta tapan insanlara hangi isim verilir?	putperest
Allah'a (cc) ortak koşma anlamına gelen kelime hangisidir?	müşrik
Allah'a (cc) ortak koşan kişilere hangi isim verilir?	şirk
Cahiliye Dönemi'nde tevhit inancına sahip olan ve Allah'ın (cc) varlığına, birliğine inanan insanlara ne denirdi?	hanif
Cahiliye Dönemi'nde Mekke'de putperestlik ve haniflikten başka hangi inanış vardı?	Hristiyanlık

Verdiği cevaplara göre oyunun sonunda Emin kaç puan almıştır?

A) 5 B) 10 C) 15 D) 20

21. Hz. Muhammed (sav) peygamber olduktan sonra da bu ittifaktan övgüyle bahsetmiş, tekrar çağrıldığı takdirde de tereddüt göstermeden Hilfülfudul'e katılacağını söylemiştir.

Hilfülfudul'le ilgili verilen metinden yola çıkılarak aşağıdakilerin hangisine ulaşılabilir?

A) Cahiliye Dönemi'nde Mekke güvenli bir şehir değildir.
B) Hz. Muhammed (sav) Hilfülfudul'e katılmaktan memnun olmuştur.
C) Mekkeliler Hz. Muhammed'e (sav) "el-emin" demişlerdir.
D) Hz. Muhammed (sav) ticarette dürüst ve güvenilir bir insandır.

22. • İnsanlar el sanatları, hayvancılık ve ticaretle uğraşırdı.
• Putperestlik, haniflik ve Hristiyanlık inancı vardı.
• Okuryazarların sayısı azdı.
• Şiire çok önem verilirdi.

Bu ifadelerde Cahiliye Dönemi ile ilgili

I. ekonomik
II. dinî
III. sosyal
IV. siyasi

özelliklerden hangilerine değinilmiştir?

A) I ve II B) III ve IV C) I, II ve III D) I, II, III ve IV

23. Hz. Muhammed'in (sav) soyu, hem kabilesi hem de ailesi açısından İslam kaynaklarında sıklıkla övülmüştür. O, Mekke'nin soylu kabilelerinden biri olan Kureyş'e mensup olup bu kabile içindeki Hâşimoğulları kolundan gelmektedir. Hâşimoğulları gerek Mekke toplumundaki itibarı gerekse yardımseverlik ve liderlik vasıflarıyla tanınmıştır. Hz. Muhammed'in (sav) büyük dedesi Haşim, Mekke'deki sosyal ve ticari düzenin kurulmasında önemli rol oynamış; dedesi Abdülmuttalib ise Mekke'nin saygın bir lideri olarak tanınmıştır.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

Bu metinden yola çıkarak Hz. Muhammed (sav) hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Kureyş'in Zühreoğulları kolundandır.
B) Saygın bir kabileden gelmektedir.
C) Kureyş Kabilesi'ne mensuptur.
D) Ailesi ticaretle uğraşmıştır.

24. I. Mekke sıcak bir iklime sahipti.
II. Hz. Muhammed'in (sav) ilk sütannesi Halime'ydi.
III. Sütanne geleneği ile çocuklar Arapçayı güzel ve doğru konuşmayı öğrenirdi.
IV. Hz. Muhammed (sav) dört yaşına kadar sütannesi Halime'nin yanında kalmıştı.
V. Mekkeliler, çevredeki köylerde yaşayan sütannelere çocuklarını bir süreliğine verirdi.

Verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

A) I, II ve III B) II, IV ve V C) I, III, IV ve V D) II, III, IV ve V

"4. Ünite Ek Değerlendirme Soruları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

4. ÜNİTE SONNOTLAR

1 bk. Yücel, *Peygamberimizin Hayatı*, 9.
2 bk. Al-i İmran suresi 96. ayet.
3 bk. "Kâbe", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 187.
4 bk. "Cahiliye Dönemi", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 44.
5 Fetih suresi 26. ayet.
6 bk. Fayda, "Câhiliye", 7/17.
7 bk. "hanif", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 121.
8 bk. Öztürk, "İslam Öncesi Arap Toplumunun Tanrı Tasavvuru ve Bu Tasavvurun İslam'ın Tanrı Tasavvuruna Etkisi Sorunu", 128-131.
9 bk. "put", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 295; "putperest", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 296; "şirk", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 342.
10 bk. Fakihi, *Ahbâru Mekke fî Kadîmi'd Dehr ve Hadîsih*, 240.
11 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadi Hayat", 89.
12 bk. Avcı - Şentürk, "Kabile", 24/30.
13 bk. Avcı - Şentürk, "Kabile", 24/30-31.
14 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadi Hayat", 88-94.
15 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadi Hayat", 88-94.
16 bk. Bölükbaşı, "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadi Hayat", 88-94.
17 bk. Fayda, "Câhiliye", 7/17-18.
18 bk. Al-i İmran suresi 154. ayet, Ahzab suresi 33. ayet, Fetiḥ suresi 26. ayet, Maide suresi 50. ayet.
19 bk. Buhari, "Îmân", 22; Müslim, "Cenâ'iz", 29.
20 bk. Sezikli, "Abdülmuttalib", 1/273.
21 bk. Topaloğlu, "Abdullah", 1/76.
22 bk. Fayda, "Muhammed", 30/407.
23 bk. Kandemir, "Muhammed (Şahsiyeti)", 30/421.
24 bk. Çubukcu, "Halîme", 15/338.
25 bk. İbn-i Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Siret'ün-Nebeviyye)*, 1/174.
26 bk. Öztürk, "Şeyma", 39/99.
27 bk. Çubukcu, "Halîme", 15/338.
28 bk. Topaloğlu, "Âmine", 3/63.
29 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi*, *Asr-ı Saadet*, 1/135.
30 bk. Fığlalı, "Ebû Tâlib", 10/237.
31 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi*, *Asr-ı Saadet*, 1/130.
32 bk. Aykaç, "Fâtıma bint Esed", 12/225.
33 bk. Küçükaşcı, "Zübeyr", 44/521.
34 bk. Derin, *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed*, 16-17.
35 bk. Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Siret'ün-Nebeviyye)*, 1/114.
36 bk. Hamidullah, "Hilfü'l-Fudûl", 18/32.
37 bk. Yücel, *Peygamberimizin Hayatı*, 34.
38 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi*, *Asr-ı Saadet*, 1/135.
39 bk. İbn-i Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Siret'ün-Nebeviyye)*, 1/122.
40 bk. Şibli, *Büyük İslâm Tarihi*, *Asr-ı Saadet*, 1/136.
41 bk. İbn-i Hişam, *Hz. Muhammed'in Hayatı (Es-Siret'ün-Nebeviyye)*, 1/116.
42 bk. Yücel, *Peygamberimizin Hayatı*, 36.
43 bk. Avcı - İdris, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 43-44.
44 bk. Avcı - İdris, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, 43.
45 bk. Çağrıcı, "Fîl Sûresi", 13/69.
46 Fil suresi 1-5. ayetler.

KÜLTÜRÜMÜZDEKİ DİNÎ MOTİFLER

5. Ünite

Anahtar Kavramlar

- ezan
- ilahi
- kültür
- mahya
- mevlit

Ünite Dosyası

İçerik Çerçevesi

5.1. GELENEĞİMİZDE DİNİN İZLERİ
5.2. EDEBİYATIMIZDA DİNİN İZLERİ
5.3. MUSİKİMİZDE DİNİN İZLERİ

Ünite Sunusu

Bu ünitede sizlerden

Geleneğimizde, edebiyatımızda ve musikimizde dinin izlerini özetleyebilmeniz **beklenmektedir.**

Üniteye Başlarken

Bir toplumun maddi ve manevi değerlerinin bütününe **kültür** adı verilir.[1] Kültürü oluşturan önemli unsurlardan biri olan dinin, başta mimari olmak üzere birçok alanda izlerini görmek mümkündür. Cami ve mescitler, gelip geçenlerin su içtiği çeşme ve sebiller 5. sınıfta öğrendiğiniz gibi İslam'ın mimarimiz üzerindeki somut örneklerindendir.

Din, kültürümüzde mimari dışında başka hangi alanları etkilemiş olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.1. GELENEĞİMİZDE DİNİN İZLERİ

Konuya Başlarken

1. Kültürü oluşturan kavramlar neler olabilir?
2. Düğün, bayram, asker uğurlama gibi geleneklerde dinin etkisi neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Din ve Gelenek İlişkisi

Örf ve âdetler, toplumun uzun sürede oluşturup benimsediği ve alışkanlık hâline getirdiği yazılı olmayan kurallardır.[2] Gelenek ve görenek kelimeleriyle de karşılanan bu kavramlar anlam yönünden birbirlerinin yerine kullanılmaktadır.[3] Örf ve âdetler, toplumların hayatında kabul görmüş ortak değerler olup bir toplumu başka toplumlardan ayıran özelliklere sahiptir.

Toplumun huzur içinde yaşamasına katkıda bulanan örf ve adetler aynı zamanda sosyal hayatın işleyişinde de önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla bunları bilmek ve uygulamak toplumsal bir görevdir.

Hu hu dedim bir Allah
Sen uykular ver Allah
Yavrum büyür inşallah
Herkes der maşallah

Hu hu hu Allah
Sen uykular ver Allah
Uyusun da büyüsün
maşallah
Tıpış tıpış yürüsün inşallah

(Mustafa Ruhi Şirin, *Ninni Bebeğim Ninni*, 32)

Din, insan hayatına yön veren temel unsurlardan biridir. Toplumların gelenek ve görenekleri gözlemlendiğinde içinde birçok dinî unsurun bulunduğu görülür. Dinî yaşantıya dayanan bu gelenekler sosyal hayatın birçok alanında insanların karşısına çıkar. Yeni doğmuş bebeklere isim verilirken sağ kulağa ezan, sol kulağa kamet okunması, asker uğurlarken tekbir getirilip dua edilmesi, gelinlerin çeyizine Kur'an-ı Kerim konması bu geleneklerden bazılarıdır.

Anneler "Hu hu hu Allah, sen uykular ver Allah." gibi dinî ögelerle bezenmiş ninnilerle bebeklerini uyutur, dualarla yatağına yatırır *(Görsel 5.1)*. Okul çağına gelmiş çocukları "Allah zihin açıklığı versin." diyerek evden uğurlar. Okula giden çocuk, arkadaşlarıyla selamlaşır. Günlük hayatında birçok dinî ifadeyi duyar ve kullanır.

Görsel 5.1
Bir bebek görüldüğünde "maşallah" demek kültürümüzdeki yaygın uygulamalardandır.

1. Etkinlik

25 dk.

Adı	Geleneğimizde Dinî Ögeler
Amaç	Geleneğimizde dinin izleriyle ilgili çözümleme yapabilme

Yönerge

- Aşağıdaki metni okuyarak metinde bulunan dinî ögelerin altını çiziniz.
- Altını çizdiğiniz dini öğelerin "Din, sadece bir inanç sistemi değil, yaşamın her alanına yayılan, insanları birbirine yakınlaştıran bir mayadır." ifadesini gerçekleştirmede nasıl katkı sağlayabileceğini arkadaşlarınızla paylaşınız.

Çalışmama ara verip dışarı çıktığımda ağır adımlarla kütüphaneye doğru yürüyen yaşlı bir amca gördüm. "Ondan daha iyi kim bilgi verebilir?" diye düşünerek yanına gidip selam verdim. Ayaküstü sohbetimizde mahalledeki insanların eskiden nasıl yaşadıkları hakkında çok şey öğrendim.

"Bayramlar, çocukken hep neşeyle geçerdi." dedi, gözleri uzaklara dalarak. "Ramazan Bayramı'nda her eve tatlılar gider, komşular, akrabalar bir araya gelir, bayram ruhu o kadar güzel yaşanırdı ki...

Bir de Kurban Bayramı var tabii. Hâli vakti yerinde olanlar kurbanını keser, etleri bir güzel paylaşırdı. Herkesin birbirine yardım elini uzattığı o dayanışma ruhu çok önemliydi." Bunları duyunca içimde bir huzur hissettim. Bayramlar, yardımlaşma, komşuluk... Bunlar hâlâ var, değil mi?

"Ve sonra kandil geceleri..." diye devam etti amca "O gecelerde camilerde mevlitler okunur, herkes dua ederdi. Regaip Kandili, Miraç Kandili, Mevlit Kandili… Her biri ayrı bir huzur getirirdi. Biz de çocukken kandil simidini beklerdik heyecanla. Ne güzel âdetler. Hey gidi hey!.. İslam, her zaman yardımlaşmayı, paylaşmayı, insan olmayı öğretti. Birinin darda kaldığını görmek, insanı huzursuz ederdi. Zekât, kurban, sadaka… Bunlar bizler için sadece bir ibadet değil aynı zamanda bir sorumluluktu. Dinî bayramlar, kandil geceleri, her biri bu sorumluluğu hatırlatan vakitlerdi. İnsanlar, birbirine destek olurdu. İslam bize toplum olmayı öğretti."

Amca bir an durdu, derin bir nefes aldı. Onun bu hâlinden inanç ve geleneklerin toplumda nasıl bu kadar yerleşmiş olduğunun farkına vardım. Bayramlar, Kadir geceleri, kandiller… Hepsi günlük yaşamın bir parçası sanki.

"Ve tabii" dedi amca, tatlı bir gülümsemeyle "Bir de bu güzellikleri yansıtan Yunus Emreler, Hacı Bektaş Veliler, Itriler var. Onlar, memleketin mürekkebiyle birçok değerli eser vererek geçti bu topraklardan."

O sırada, uzaklardan bir ney sesi duyuluyordu sanki. Bütün mahalle, o yumuşak sesle sarılmış gibiydi. Amca "Edebiyat, müzik, sanat İslam'ın etkisiyle şekillendi. Saz, ney, kudüm, def… Hangi kapıyı çalsan biri çıkar karşına." dedi. O an, her şeyin ne kadar birbirine bağlı olduğunu daha iyi anladım. Din, sadece bir inanç sistemi değil, yaşamın her alanına yayılan, insanları birbirine yakınlaştıran bir mayaydı. O gün, amcanın sözleriyle, geleneklerimizin hâlâ ne kadar önemli olduğunu ve toplumun ruhunu nasıl şekillendirdiğini bir kez daha fark ettim.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

Değerlendirme

Dinin geleneklerimiz üzerindeki etkilerine günlük hayatınızdan iki örnek veriniz. Bu örnekler arasındaki benzerlikleri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Görsel 5.2
Gül, kültürümüzde Hz. Peygamber'i ve ona duyulan sevgiyi işaret etmektedir. Önemli gün ve gecelerde gül suyu ve lokumu ikram edilmektedir.

Yaygın Geleneklerimiz

Geçmişten günümüze kadar gelen ve insanlar arasında güçlü bir bağ oluşturan geleneklerden bazıları yaygınlık kazanmıştır. Kız isteme, mevlit okutma, taziye ziyareti, isim koyma, asker uğurlama, düğün ve sünnet merasimi yaygın gelenekler arasındadır. Bölgeden bölgeye küçük farklılıklar olmakla birlikte bu gelenekler toplumun büyük bir kesimi tarafından benimsenmiştir.

Din, âdetlerin oluşmasında ve şekillenmesinde etkili olmuştur. Sevinçli veya üzüntülü günlerde bir araya gelerek düzenlenen mevlit programları bunun en güzel örneklerindendir. Doğumda, ölümde, sünnet törenlerinde, asker uğurlamada, kandil gecelerinde ve hac dönüşünde mevlit okutulur. Akrabalar, eş dost ve komşular mevlide davet edilir. Bu programlarda Kur'an-ı Kerim'den sureler ve Mevlid-i Şerif'ten[4] bölümler okunur, dua edilir, ilahiler söylenir. Mevlidin bitiminde gül suyu, akide şekeri, lokum ve küçük hediyeler dağıtılır *(Görsel 5.2)*.

Görsel 5.3
Aile büyükleri Hz. Peygamber'i örnek alarak evlenenlere dua ederler. Hz. Peygamber'in yeni evlenenlere "Allah sizler için bereket versin, O'nun bereketi üzerinizde olsun ve O, ikinizi hayır içerisinde bir araya getirsin." diyerek dua ettiği rivayet edilir.
(İbni Mace, "Nikâh", 23)

Düğünler mutlulukların paylaşıldığı özel zamanlardır. Kız isteme merasiminden gelin almaya kadar evlenme sürecinin birçok aşamasında dinin izleri açıkça görülür. Örneğin kız istenirken büyükler "Allah'ın emri, peygamberin kavliyle." diyerek söze başlar. Düğün ilanı olan bayrak asmada ve nikâh törenlerinde evlenecek çiftlerin mutluluğu için dua edilir. Onlara hediyeler verilir ve takılar takılır. Düğün sahipleri de davetlilere çeşitli ikramlarda bulunur. Bunu yaparken israftan ve dinin yasakladığı diğer davranışlardan uzak durularak manevi değerler gözetilir.

Dinin izleri, vatanseverlik duygusunun yansıdığı bazı geleneklerimizde görülmektedir. Asker uğurlama törenleri de bunlardan biridir. Askerlik yaşına ulaşmış gençlerin omzuna bayrak asılarak ellerine kına yakılır. Vatani görevini yerine getirmek amacıyla yola çıkacak tüm askerlere dua edilir. Şehitler rahmetle anılarak gazilere şifa dileğinde bulunulur.

Taziye ziyaretlerinde okuyabileceğiniz dua örneklerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kültürümüzde sevinçler kadar üzüntülerin paylaşılması da önemlidir. Taziye ziyaretleri üzüntülerin paylaşıldığı zamanlardandır. Teselli etme, rahatlatma anlamlarına gelen taziye, yakını vefat eden birine başsağlığı dileğinde bulunma, acılara karşı sabırlı ve dirençli olmayı tavsiye etme demektir. Hz. Muhammed (sav) "*Başına gelen bir musibetten dolayı, kardeşine taziyede bulunan bir mümine, Allah (cc) kıyamet günü çok değerli elbiseler giydirecektir.*" buyurarak taziyeyi teşvik etmiştir.[5] Bu ziyaretlerde bir araya gelen insanlar Kur'an-ı Kerim okur, cenaze yakınlarına taziyede bulunur ve dua eder. Ziyaretin anlamına uygun olarak ölüm ve yaşamla ilgili sohbet ederler.

Taziye geleneğimize göre cenazeevinde bir süre yemek pişmez. Akraba ve komşular cenazeevine yemek götürür. Cenaze yakınlarının ihtiyaçları karşılanır ve onların zor günlerinde yanlarında olunur. Aileye sabır dileklerinde bulunulur. Yakın çevrede bir cenaze varsa düğün ve sünnet merasimleri ertelenir, cenaze yakınlarının acısı paylaşılır.

Görsel 5.4
Dinî bayramlarda yapılan etkinlikler toplumda birlik beraberliği artırır.

Dinî bayramlarla önemli gün ve geceler, dinin gelenekler üzerindeki etkilerinin yoğun hissedildiği zaman dilimleridir *(Görsel 5.4)*. Yetimler ve kimsesizlerin görüp gözetildiği Ramazan ve Kurban Bayramları, insanlar arasındaki dostluk ve kardeşlik bağlarının güçlendiği önemli günlerdir. Bu günlerin yaklaşmasıyla evlerde tatlı bir telaş başlar. Bir yandan temizlik yapılırken diğer yandan çocukları sevindirmek için onlara küçük hediyeler ve ikramlıklar hazırlanır.

Arife veya bayram günlerinde ailece mezarlık ziyaretleri yapılarak vefat etmiş aile bireyleri ve tanıdıklar için dua edilir. Bayramlarda akraba ve komşu ziyaretleri yapılarak onlarla bayramlaşılır. Aile büyüklerinin elleri öpülür, hayır duaları alınır. Bayramlaşmak için gelen misafirlere çeşitli ikramlarda bulunulur *(Görsel 5.5)*. Sevgi, dostluk ve kardeşliğin pekiştiği bu günlerde dargınlar barıştırılır.

Görsel 5.5
Bayram ziyaretlerinde misafirlere bayram şekeri ikram edilir.

Bayramlar, ortak manevi değerlerle hareket edilen ve insanlar arasındaki iletişimin artmasını sağlayan özel günlerdir. Müslümanlar bayram günlerini aileleriyle ve sevdikleriyle birlikte geçirmeli, bayramı sadece bir tatil fırsatı olarak görmekten kaçınmalıdır.

Önemli Geceler

- Mevlit Kandili, rebiyülevvel ayının on ikinci gecesidir ve Hz. Peygamber'in bu gecede doğduğu kabul edilir.
- Regaip Kandili, recep ayının ilk perşembesini cumaya bağlayan gecesidir.
- Miraç Kandili, recep ayının yirmi yedinci gecesidir.
- Berat Kandili, şaban ayının on beşinci gecesidir.
- Kadir Gecesi, ramazan ayının yirmi yedinci gecesidir.

(bk. Bozkurt, "Kandil", 24/300-301)

Geleneğimizde "üç aylar" olarak bilinen recep, şaban ve ramazan manevi duyguların yoğun yaşandığı aylardır. Kur'an-ı Kerim'de bin aydan daha hayırlı olduğu bildirilen Kadir Gecesi de ramazanın içerisinde yer alır.[6] Dinin izlerini gözlemlediğimiz önemli zaman dilimlerinden olan kandil gecelerinin çoğu da bu ayların içinde yer alır. Bu geceler, Osmanlı padişahlarından II. Selim zamanında minarelerde kandiller yakılarak kutlandığı için "kandil gecesi" olarak adlandırılmıştır. Kültürümüzde Mevlit, Regaip, Miraç, Berat ve Kadir geceleri kandil gecesi olarak kutlanmaktadır.[7]

Görsel 5.6: Kandillerde kandil simidi yapılması ve dağıtılması yaygın bir gelenektir.

mevlithan

Mevlidi bestesine uygun musiki ile okuyan kimse.

("mevlithan", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 237)

Kandil gecelerinde camilerde Kur'an-ı Kerim okunur, günün anlam ve önemiyle ilgili sohbet edilir. Bu gecelerde mevlit programları düzenlenir. Bunlar radyo ve televizyon kanallarında da yayınlanır. Kandillerde yapılan dualara topluca "âmin" denir; tekbirlere, salavatlara eşlik edilir. Bu gecelerde kandil simidi dağıtmak da güzel geleneklerden biridir *(Görsel 5.6)*. Uzaktaki aile büyükleri telefonla aranarak onların kandili kutlanır ve duaları alınır. Eş dost ve akrabalara tebrik mesajları gönderilir. Bu dinî gün ve geceler, toplumda birlik ve beraberliğin güçlendirilmesine önemli katkıda bulunur.

Yazalım

Aşağıdaki alana sevdiğiniz bir yakınınıza göndermek üzere bayram mesajı yazınız.

Yardımlaşmaya İlişkin Geleneklerimiz

Görsel 5.7
Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore ettirilerek Çifte Minareli Medrese'de sergilenen sadaka taşı

İslam'da paylaşma ve yardımlaşmaya büyük önem verilir. Zekât, kurban, infak, sadaka gibi ibadetlerle yardımlaşma teşvik edilir. Kur'an-ı Kerim'in ayetleri ve Hz. Peygamber'in sünneti, yardımlaşmanın nasıl yapılması gerektiği konusunda Müslümanlara yol gösterir. Bununla ilgili bir ayette "**Sadakaları açık olarak verirseniz bu ne güzel! Eğer onu yoksullara verirken gizlerseniz bu sizin için daha da hayırlıdır ve bir kısım günahlarınızı örter. Allah yapmakta olduklarınızdan haberdardır.**"[8] buyrulmuştur. Bu ayetin mesajını ilke edinen atalarımızın uygulamalarından biri de Osmanlı Dönemi'nde yaygınlaşan sadaka taşı geleneğidir *(Görsel 5.7)*. Sadaka taşı genellikle cami vb. yerlerde ihtiyaç sahiplerinin alabilmeleri için para bırakılan özel yerdir.[9] Sadakayı alan ve verenin birbirini bilmediği bu gelenek, kimseyi incitmeden yapılabilecek yardımlaşmanın güzel örneklerinden biridir.

2. Etkinlik

20 dk.

Adı	Sadaka Taşı
Amaç	Geleneğimizde, edebiyatımızda ve musikimizde dinin izlerini özetleyebilme

Yönerge

- Karekodla verilen "Sadaka Taşı" videosunu izleyiniz.
- Videoda en çok dikkatinizi çeken davranış nedir? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Videodan yola çıkarak sadaka taşı geleneğini anlatınız.

Sadaka Taşı

Değerlendirme

Dayanışma, yardımlaşma ve fedakârlık konusunda sadaka taşının rolünü yazınız.

.....

.....

.....

.....

Görsel 5.8
Zimem defteri (temsilî)

İslam'ın paylaşma ve yardımlaşma konusunda gizliliğe verdiği önemi gösteren en güzel geleneklerden biri de zimem defteridir. Zimem, Arapçada "borçlar" anlamına gelir.[10] Geçmiş dönemlerde veresiye alışveriş yapan kişilerin borçlarının yazıldığı deftere "zimem defteri" denirdi *(Görsel 5.8)*. Alışveriş yapan ihtiyaç sahipleri belli bir süreliğine borçlanır, tüccar da alacağı parayı deftere not ederdi. Hâli vakti yerinde olan Müslümanlar zekât ve sadakalarını vermek üzere bakkalın yolunu tutardı. Bu hayırseverler borçlarını ödeyemeyen insanların hesaplarını kapatır ve kendi adlarının duyulmasını da istemezdi. Zimem defteri geleneği, günümüzde bazı yardım kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Sadaka taşı ve zimem defteri geleneklerinden hareketle yardımlaşmayla ilgili ne gibi sorumluluklar alabilirsiniz? Sosyal bilgiler dersinden yararlanarak tartışınız.

3. Etkinlik

20 dk.

Adı	Zimem Defteri
Amaç	Geleneğimizde, edebiyatımızda ve musikimizde dinin izlerini özetleyebilme

Yönerge

- Karekodla verilen "Zimem Defteri" videosunu izleyiniz.
- Videodan hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Zimem Defteri

1. Zimem defteri uygulamasını kısaca yazınız.

.....

.....

.....

2. Zimem defteri geleneğinin bireysel ve toplumsal yararlarını açıklayınız.

.....

.....

.....

Değerlendirme

Dayanışma, yardımlaşma ve fedakârlık konusunda zimem defterinin rolünü açıklayarak boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

Görsel 5.9
Kayseri'nin Gesi bölgesinde "güvercinlik" adı verilen kuş evlerinin geçmişi, Osmanlı Dönemi'ne kadar uzanmaktadır.

Dinin, kullanılmasına onay verdiği taşınan veya taşınmayan bir maldan yararlanma hakkını, Allah (cc) rızası için toplumun kullanımına verip bu malı satmayı veya bir başka şahsa mülkiyetini devretmeyi yasaklamaya, engellemeye vakıf denir.[11] İslam, Müslümanlardan ellerindeki nimetleri hiçbir karşılık beklemeden paylaşmalarını ister. Kur'an-ı Kerim'de müminlerin hayırlı işlerde yarışması tavsiye edilir.[12] Hz. Peygamber de "*İnsanların en hayırlısı, insanlara faydalı olandır; malın en hayırlısı, Allah yolunda harcanandır. Allah yolunda harcananın en hayırlısı ise insanların en çok ihtiyaç duyduğu şeyleri karşılayandır.*"[13] buyurarak yardımlaşmanın önemini vurgular. Bu doğrultuda Hz. Muhammed'in (sav) Medine ile Hayber arasında kalan Fedek'teki hurma bahçelerinin gelirinin bir kısmını toplum yararına kullandığı rivayet edilir.[14]

vakfiye
Bir vakfın kurucusu tarafından düzenlenen, vakfın işleyişiyle ilgili resmî belgedir. Bu belgeye "vakıfname" de denir.
(bk. Özgüdenli, "Vakfiye", 42/467)

İnsanların sahip oldukları malları vakfetmesi büyük bir fedakârlıktır. Ancak cömert kimseler böyle bir fedakârlıkta bulunabilir. Müslümanlar da Hz. Peygamber'in cömertliğini örnek alarak tarih boyunca birçok vakıf kurmuştur.

Dinî tavsiyelerle toplumun ihtiyaçlarından ortaya çıkan vakıflar önemli görevleri yerine getirmiştir. Vakıflar, Selçuklu ve Osmanlı Dönemi'nde yaygınlık kazanmıştır. Bu dönemde kurulan bazı vakıflar şu şekildedir: askerlere harçlık verme vakfı, köy okullarına kitap gönderme vakfı, gelinlik kızlara çeyiz dizme vakfı, öğrenciye mürekkep verme vakfı, güvercin evleri yapma vakfı, yetimleri pikniğe götürme vakfı, hastalara meyve dağıtma vakfı *(Görsel 5.9)*.[15]

Günümüzde toplum yararına faaliyetler yürüten çeşitli kurum, kuruluş, dernek ve vakıflar bulunmaktadır. Kızılay, Türkiye Diyanet Vakfı, Yeşilay, TİKA bunlara örnek olarak verilebilir *(Görsel 5.10)*. Herkesin imkânları ölçüsünde güvenilir vakıf ve yardım kuruluşlarının etkinliklerine katılması ve bunlara destek vermesi büyük önem taşımaktadır.

T.C.
VAKIFLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Görsel 5.10: Vakıflar Genel Müdürlüğü, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı bir kurumdur. Ülkemizdeki vakıflarla ilgili güncel bilgilere kurumun resmî genel ağ adresinden ulaşabilirsiniz.

4. Etkinlik

20 dk.

Adı	Hayalimdeki Vakıf
Amaç	Dinin geleneğimize etkisini yorumlayabilme

Yönerge

- Bir yardımlaşma ve dayanışma vakfı kurduğunuzu düşününüz.
- Kurduğunuz vakfın adı, amacı ve işleyişini verilen vakfiyeye yazınız.

VAKFİYE

Adı :
Amacı :
İşleyişi :

Değerlendirme

Kurduğunuz vakfın sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya ne gibi katkıları olabilir? Düşüncelerinizi boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

Görsel 5.11: Tarım ve Orman Bakanlığının "Geleceğe Nefes" projesi kapsamında yapılan fidan dikim etkinlikleri

Yardımlaşmayı ve dayanışmayı amaçlayan gelenekler yaşatılmalıdır. Kültürü bir sonraki nesle aktarmak için herkesin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerekir. Dinî değerlerden beslenen ve günümüzde unutulmaya yüz tutan örf ve âdetleri yaygınlaştırmak çok önemlidir.

Teknolojinin hâkim olduğu günümüzde iletişimde sosyal medya araçlarının kullanımı yaygındır. Bu araçların yanlış kullanımı insanlar arasındaki iletişimin zayıflamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle insanlarla yüz yüze iletişim kurmak daha değerli hâle gelmektedir. Köy şenlikleri, doğa gezileri, kermesler, ağaçlandırma faaliyetleri, sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri, düğün ve sünnet merasimleri yüz yüze iletişim kurmak için fırsat olarak görülmelidir. Böylece maddi ve manevi değerlere de sahip çıkılmalıdır *(Görsel 5.11)*.

Ramazan Ayı ve Oruçla İlgili Geleneklerimiz

Görsel 5.12: Hz. Peygamber'in Veysel Karani'ye gönderdiği Hırkayişerif

Görsel 5.13: Hz. Peygamber'in hırkasının muhafaza edildiği İstanbul'un Fatih ilçesinde yer alan Hırka-i Şerif Camii

Ramazan ayında toplumsal hayatın birçok alanında dinin izleri görülür. Bu ayda camiler temizlenerek güzel kokularla teravih namazına ve mukabeleye hazırlanır. İmkânı olanlar kadın-erkek, genç-yaşlı demeden Kur'an-ı Kerim'i dinlemek ve takip etmek için camilere gider. Hırka-i Şerif Camisi'nde Hz. Peygamber'in hırkası (hırkaişerif) Müslümanların ziyaretine açılır *(Görsel 5.12, 5.13)*. Ayrıca bu ayda iki minare arasına **mahya** adı verilen ışıklı yazılar asılır *(Görsel 5.14)*.

Görsel 5.14
Ramazana özgü bir gelenek olan mahyalarda genellikle dinî içerikli yazılar yer alır.

Ramazan ayında iftar çadırları kurulur. Toplumun her kesiminden insanlar bir araya gelerek iftar ederler. Evlerde de iftar davetleri verilir. Yemeğe gelenlere verilmek üzere hediyeler hazırlanır. Bu sayede toplumda sevgi, dostluk ve kardeşlik duyguları güçlendirilir. Çocukları oruca alıştırmak ve onlara ramazanı sevdirmek için geleneğimizde "tekne orucu" denilen bir uygulama vardır. Bu uygulamada çocuklar günün bir kısmında oruç tutarak ramazan coşkusuna katılırlar.

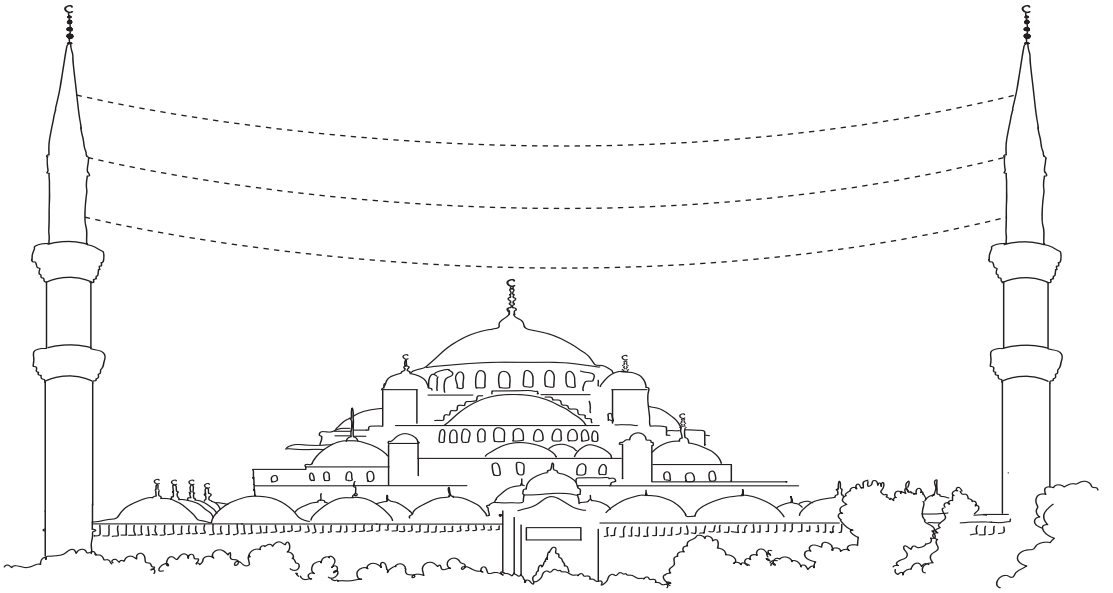
diş kirası

Osmanlı Devleti'nde saray ve konaklarda iftar yemeği verilmesi bir gelenektir. Bu iftarlarda misafirlere ve ihtiyaç sahiplerine yemekten sonra verilen para ve çeşitli hediyelere diş kirası adı verilir.

(bk. DİA, "Diş Kirası", 9/375)

Tasarlayalım

Aşağıdaki görseli renkli kalemlerle boyayınız. İki minare arasına kendi mahyanızı büyük harflerle yazınız.

Kültürümüzde muharrem ayının ve aşure gününün özel bir önemi vardır. Hicri bir ay olan muharremin onuncu gününe "Aşure Günü" adı verilir. Aşure kelimesi, Arapçadaki aşere (on) sayısından türemiştir. Bazı kaynaklarda Müslümanları ilgilendiren önemli olayların aşure gününde gerçekleştiği anlatılır.[16] Hz. Peygamber'in bu günü de içine alacak şekilde muharrem ayının 9, 10 ve 11. günlerinde oruç tuttuğu ve Müslümanlara da bu orucu tavsiye ettiği rivayet edilir.[17] Sünnet olan bu oruca "muharrem orucu" denir.[18]

Osmanlı Dönemi'nde genellikle saraylarda özel merasimlerle pişirilen ve dağıtılan tatlıya aşure adı verilir.[19] Aşure yapma ve dağıtma geleneği günümüzde de devam etmektedir. İnsanlar komşularına, bazı kurum ve kuruluşlar da halka aşure ikram eder *(Görsel 5.15)*. İnsanlar arasındaki bağları güçlendiren böyle güzel geleneklerin devam ettirilmesi önemli görevlerden biridir.

Görsel 5.15
Aşure; buğday, nohut vb. bakliyat ve kuru yemişlerin bir arada kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türüdür.

Hz. Muhammed (sav) ve Ehlibeyt Sevgisi

Kur'an-ı Kerim'de "en güzel örnek"[20] olarak nitelendirilen Hz. Peygamber'in, müminlerin gönlünde ayrı bir yeri vardır. Müslümanlar, Hz. Peygamber'in adı anıldığında salavat getirip, dua ederek ona olan sevgi ve bağlılıklarını gösterirler. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de "**Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.**"[21] buyrulmaktadır. Kur'an'ı okumak, anlamak ve onun mesajlarına uygun yaşamak da peygamber sevgisinin göstergelerindendir.

Ev halkı anlamına gelen Ehlibeyt, Hz. Muhammed'in (sav) aile fertleri için kullanılan bir kavramdır.[22] Hz. Peygamber'e gönülden bağlı olan toplumumuzda Ehlibeyt'in ayrı bir yeri vardır. Hz. Peygamber'in ve ailesinin isimlerinden olan Muhammed, Ahmed, Ayşe, Fatıma, Zeyneb, Hatice, Ali, Hasan, Hüseyin isimleri çevremizde yaygın olarak duyarız. Bu durum toplumumuzda Hz. Muhammed (sav) ve Ehlibeyt sevgisinin birleştirici rolüne örnek verilebilir. Hz. Peygamber'in ve aile bireylerinin isimlerini yaşatmak, dinin kültürümüz üzerindeki izlerine güzel bir örnektir.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'in ailesi için "Ehlibeyt" kavramı kullanılmıştır: "…Ey Peygamberin ev halkı! Allah, sizden ancak günah kirini gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor."

(bk. Ahzab suresi 33. ayet)

5. Etkinlik — 30 dk.

Adı	Geleneğimizde Dinin İzleri
Amaç	Dinin geleneğimize etkisini yorumlayabilme

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde dört gruba ayrılınız.
- "Geleneğimizde Dinin İzleri" görselinden her grup için farklı bir konu seçiniz.
- Seçtiğiniz konuyla ilgili bir senaryo yazınız.

- Yazdığınız senaryoya göre arkadaşlarınızla aranızda rol dağılımı yapınız.
- Grupça hazırladığınız drama çalışmalarını sınıfta arkadaşlarınıza sununuz.

Değerlendirme

Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Yaygın geleneklerimizde dinin izlerini açıklayınız.
2. Ramazan ayı ve oruçla ilgili geleneklerimizde dinin izlerini açıklayınız.
3. Yardımlaşma geleneklerimizde dinin izlerini açıklayınız.
4. Hz. Muhammed (sav) ve Ehlibeyt sevgisiyle ilgili geleneklerimizde dinin izlerini açıklayınız.

Kontrol Noktası

Geleneğimizde dinin izlerini yansıtan bir anınızı öğrenme günlüğüne yazınız.

Öğrenme Günlüğü

5.2. EDEBİYATIMIZDA DİNİN İZLERİ

Konuya Başlarken

Aşağıda İstiklal Marşımızın üç kıtası verilmiştir. Bu kıtalarda yer alan dinî ögeleri öğretmeninizin rehberliğinde belirleyerek tahtaya listeleyiniz.

(...)

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak, toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

(...)

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.
(...)

Mehmet Akif ERSOY

İnsanlar arasında iletişimi sağlayan en temel araç dildir. Bir toplum, kültür ve değerlerini kendi dili ile ifade eder. Bu birikimi bir sonraki nesle aktarmak ve kalıcı kılmak için de edebiyattan yararlanılır. Olay, duygu ve düşüncelerin sözlü ya da yazılı olarak ifade edilmesine edebiyat adı verilir. Duygu ve düşüncelerimizi etkileyen dinin edebiyata da yansımaları olmuştur. Edebî metinlerde ve halk deyişlerinde Allah (cc), peygamber, ahiret, cennet, cehennem, sevap, günah gibi birçok dinî kavram geçmektedir. Bu durum Türkçenin zenginleşmesine de katkıda bulunmuştur.

Görsel 5.16
Türk Tarih Kurumu dijital kütüphanesinde yer alan "Vesiletü'n-Necat" adlı eserin ilk sayfası
(Genel ağdan alınmıştır.)

Din, edebiyatta kullanılan kelimeleri ve kavramları etkilemekle birlikte yeni edebî türlerin de ortaya çıkmasını sağlamıştır. Tevhit, münacat, naat ve mevlit bunlardan bazılarıdır. Yüce Allah'ın varlığını ve birliğini anlatan eserlere "tevhit", Allah'a (cc) dua etmek amacıyla yazılan şiirlere "münacat" adı verilir.[23] Hz. Muhammed'in (sav) doğumunu ve hayatından bazı kesitleri anlatan eserlere ise **mevlit** denir. Bunlardan en bilineni Süleyman Çelebi'nin yazdığı "Vesiletü'n-Necat"tır *(Görsel 5.16)*.[24] Bu eserin bazı bölümlerinin önemli gün ve gecelerde okunması "mevlit" adıyla gelenekselleşmiştir.

Okuyalım

VESİLETÜ'N-NECAT

Merhabâ ey âli sultân merhabâ
Merhabâ ey kân-ı irfan merhabâ
Merhabâ ey sırr-ı fürkân merhabâ
Merhabâ ey nûru râhman merhabâ
Merhabâ ey cân-ı cânan merhabâ
Merhabâ ey derde dermân merhabâ
Merhabâ ey rahmeten lil-âlemîn

Süleyman ÇELEBİ

(Genel ağdan alınmıştır.)

Süleyman Çelebi (temsilî)

Görsel 5.17
Hacı Bektaş Veli'nin "Makalat", Hoca Ahmet Yesevi'nin "Divan-ı Hikmet", Yunus Emre'nin şiirlerinin toplandığı "Divan" ve Mevlana Celalettin Rumi'nin "Mesnevi" adlı eserleri, edebiyatımızın önemli kaynakları arasındadır.

Geçmişten günümüze edebiyatımızda dinin izlerinin görüldüğü birçok eser kaleme alınmıştır *(Görsel 5.17)*. Bu eserlerden bazıları naat türündedir. Hz. Peygamber'i ve onun özelliklerini öven şiirlere "naat" denilmektedir.[25] Naatın ilk örneklerini Yusuf Has Hacip, Hoca Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre gibi edebiyatımızda önemli izler bırakan şahsiyetler yazmıştır. Arif Nihat Asya'nın "Naat", Nurullah Genç'in "Yağmur", Cahit Zarifoğlu'nun "Kayıt", İsmet Özel'in "Naat" adlı eserleri yakın dönemde yazılan naatlar arasındadır.[26]

Okuyalım

NAAT

(...)
Yüreklerden taşsın
Yine, imanlar!
Itri, bestelesin Tekbir'ini;
Evliya okusun Kur'an'lar!
Ve Kur'an'ı göz nuruyla çoğaltsın
Kayışzade Osman'lar!

Naatını Galip yazsın,
Mevlid'ini Süleyman'lar!
Sütunları, kemerleri, kubbeleriyle
Geri gelsin Sinan'lar!
Çarpılsın, hakikat niyetine
Cenaze namazı kıldıranlar!

Gel, Ey Muhammed, bahardır.
Dudaklar ardında saklı
Aminlerimiz vardır!..
Hacdan döner gibi gel;
Mirac'dan iner gibi gel;
Bekliyoruz yıllardır!
(...)

Arif Nihat ASYA

(Genel ağdan alınmıştır.)

Yazalım

Hz. Peygamber'e olan sevginizi anlatan bir şiir yazınız. Yazdığınız şiiri sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

Görsel 5.18
Halk kütüphanelerinde din alanına ait kitaplar "Din" ya da "Dinî Kitaplar" bölümünde bulunur.

Dinî duygu ve düşüncelerle edebiyat alanında birçok eser kaleme alınmıştır. Bu eserlerden öykü, roman, deneme ve şiir türlerinde dinî motiflerin çokça yer aldığı görülmektedir. Böylece yazılan bu eserlerle edebiyatımız daha da zenginleşmiştir. Kütüphanelerde "Dinî Kitaplar" bölümü ve diğer bölümler incelendiğinde de dinin edebiyatımız üzerindeki etkileri açık bir şekilde görülmektedir *(Görsel 5.18)*.

6. Etkinlik 20 dk.

Adı	Kütüphanede Dinin İzlerini Arıyorum
Amaç	Edebiyatımızda dinin izleriyle ilgili çözümleme yapabilme

Yönerge

- Karekodla verilen Millî Kütüphane'nin kitap arama sayfasını öğretmenizin rehberliğinde açınız.
- Ünite anahtar kavramlarından "ezan, ilahi, mahya, mevlit, salavat" kelimelerinden birini seçerek açılan sayfada aratınız.
- Arama sonucunda ortaya çıkan eser sayılarını ve dikkatinizi çeken eserlerin adlarını not ediniz. Notlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Millî Kütüphane

Değerlendirme

Araştırmanızın sonuçlarına göre dinin edebiyatımızdaki izleri nelerdir? Çıkarımlarınızı yazınız.

.....

.....

.....

.....

Yazalım

Aşağıda verilen harflerle bir akrostiş yazarak bunu arkadaşlarınıza okuyunuz.

A .....

L .....

L .....

A .....

H .....

Okuyalım

Arayı arayı bulsam izini
İzinin tozuna sürsem yüzümü
Hak nasib eylese görsem yüzünü
Ya Muhammed canım arzular seni
Ali ile Hasan, Hüseyin anda
Sevdası gönüllerde muhabbet canda
Yarın mahşer hak divanında
Ya Muhammed canım arzular seni
Yunus meth eyledi seni dillerde
Dillerde dillerde hep gönüllerde
Arayı arayı gurbet ellerde
Ya Muhammed canım arzular seni

(Yunus Emre, *Yunus Emre Divanı'ndan Seçmeler*, 64)

Yunus Emre (temsilî)

Yazalım

Dinî ifadelerin yer aldığı iki bilmeceyi örnekteki gibi yazarak arkadaşlarınıza sorunuz.

Minarede ses
Ölümsüz nefes
Haydi
Namaza herkes

Ezan

....
....
....
....

.....

....
....
....
....

.....

Din, yazılı edebiyatımızı etkilediği gibi sözlü edebiyatımızı da etkilemiştir. Sözlü edebiyat ürünü olan atasözü, deyim, masal, destan, ağıt ve deyişlerde dinin izlerini görmek mümkündür. Toplumda yaygın olarak kullanılan bu sözlü ürünlerde inanç esaslarından ibadete, ahlaktan peygamber kıssalarına kadar pek çok dinî öge bulunmaktadır.[27]

Yazalım

Örnekteki gibi dinî ifadelerin yer aldığı atasözü ve deyimleri araştırarak boş alanlara yazınız.

	Atasözleri		Deyimler
	Allah dağına göre kar verir.	1	*cennete çevirmek*
	.....	2	.....
	.....	3	.....
	.....	4	.....

7. Etkinlik 20 dk.

Adı	Edebiyatımızda Dinin İzleri
Amaç	Dinin edebiyatımıza etkisini yorumlayabilme

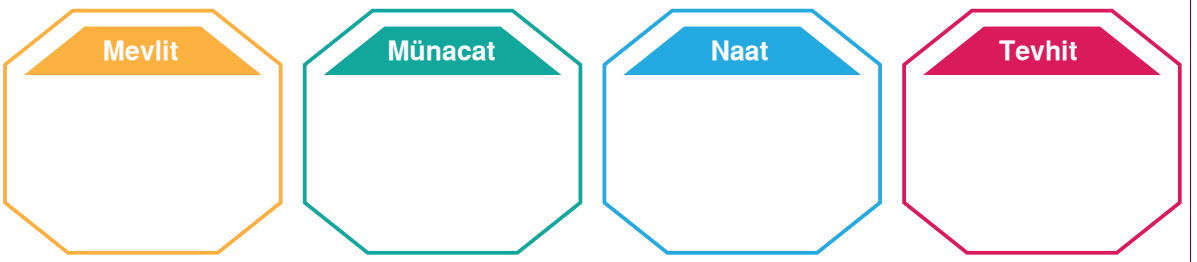
Ön Hazırlık

- Edebiyatımızda mevlit, münacat, naat ve tevhit türlerine ait örnekler bulunuz.

Yönerge

- Öğretmeninizin rehberliğinde dört gruba ayrılınız.
- Bulduğunuz mevlit, münacat, naat ve tevhit örneklerini grup arkadaşlarınızla paylaşınız.

- Paylaşımlarınızı sınıflandırarak bulduğunuz eserlerin isimlerini aşağıdaki kutulara yazınız.
- Aranızdan grup sözcüsü seçerek yaptığınız sınıflandırmayı sınıf arkadaşlarınızla paylaşınız.

Değerlendirme

- Hz. Muhammed'le (sav) ilgili yazılan şiirleri ..... kutusuna yazdım.
- Allah'a (cc) yakarış ve dua ifadeleri içeren eserleri ..... kutusuna yazdım.
- Hz. Peygamber'in doğumunu anlatan eserleri ..... kutusuna yazdım.
- Allah'ın (cc) varlığı ve birliğini anlatan eserleri ..... kutusuna yazdım.

Oynayalım

- Örnek olarak verilen "Bilin Bakalım" kartlarını inceleyiniz.
- Karekodla verilen "Bilin Bakalım Kartları"nı öğretmeninizin rehberliğinde paylaşınız.
- Aklınızda tuttuğunuz üç kelimeyi kullanmadan alttaki hedef kavramı arkadaşlarınıza anlatınız.

Bilin Bakalım Kartları

Kontrol Noktası

Aşağıda verilen kavramlar hakkında öğrendiklerinizi boş bırakılan alanlara yazınız.

Mevlit	.....
Münacat	.....
Naat	.....
Tevhit	.....

5.3. MUSİKİMİZDE DİNİN İZLERİ

Konuya Başlarken

1. Dinî ifadeler içeren musiki türlerinden hangilerini biliyorsunuz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.
2. Karekodla verilen "Ezan" videosunu izleyiniz.
3. Günlük hayatta ezanı duyduğunuzda neler hissettiğinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ezan

Musiki ya da günümüzdeki ismiyle müzik, kulağa hoş gelen sesler dizinidir.[28] Geçmişten günümüze müzik, insanların duygu ve düşüncelerini ifade etmesinde etkili bir araç olmuştur. Yazılan ve notalara dökülen eserler toplumun ortak duygularını harekete geçirir. Bu yönüyle musikinin birleştirici bir rolü vardır.

Musiki; insanları dinlendirir, rahatlatır ve eğlendirir. İslam'a göre insanların ölçülü şekilde eğlenmelerinde bir sakınca yoktur. İnsanları huzur ve mutluluğa götürmeyi amaçlayan İslam, bu amaçlara ulaşmak için musikiden yararlanır.

sala

Müslümanlara dinî açıdan önemli gün ve geceleri hatırlatmak, kılınacak cenaze namazını haber vermek amacıyla okunan duadır.

(bk. "sala", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 321)

Görsel 5.19: Itri (temsilî), İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Şair, hattat, bestekâr ve ses sanatçısı olan Buhurizade Mustafa Itri çok yönlü bir insandır.

Namaz Müslümanlar için en önemli ibadetlerden biridir. Namaza çağrı **ezan** ile yapılır. Ezanı ilk kez okuyan Bilal Habeşi'den beri bu çağrı günde beş vakit camilerden yükselir.[29] Kültürümüzde her vaktin ezanı farklı makamlarda okunur. Ayrıca camilerde sela, tekbir, kamet ve salavatlar da çeşitli makamlarda seslendirilir. Güzel sesle icra edilen bu eserler dinleyenlere huzur verir.

Musiki geleneğimizde çok önemli bestekârlar ve seslendirme sanatçıları yetişmiştir. Tekbir, klasik Türk musikisinin en önemli bestekârlarından biri olan Buhurizade Mustafa Itri Efendi[30] tarafından bestelenmiştir *(Görsel 5.19)*. Mevlitlerde, önemli gün ve gecelerde Itri'nin bestesiyle hep bir ağızdan tekbir okunur.

Ezan

Namaz vakitlerinin geldiğini Müslümanlara duyurmak için okunan ve sözleri Hz. Peygamber'in sünneti ile belirlenen namaza çağrı sözleridir.[31]

Kamet

Farz namazların hemen öncesinde "Hayye ale'l-felâh." ifadesinin ardına "Namaz başlamak üzeredir." anlamına gelen "Kad kâmeti's salâh." ifadesinin ezana eklenerek okunmasıdır.[32]

Salavat

Sözlükte "dua, tazim, rahmet" gibi anlamlara gelir. Hz. Peygamber'e "aleyhi's-salâtü ve's-selâm" veya "sallallahü aleyhi ve sellem" şeklinde dua etmeye "salavat getirme" denir. Salavat bestelenmiş hâliyle de çeşitli zaman ve mekânlarda okunabilir.[33]

İlahi

Dinî düşünce ve duyguları içeren, Allah'ı (cc) övme ve O'na dua etme amacıyla yazılıp bestelenen şiirlerdir.[34]

"Sevgili Peygamberim İlahisi" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

8. Etkinlik

40 dk.

Adı	Paylaşıyorum
Amaç	Musikimizde dinin izlerini özetleyebilme

Ön Hazırlık

- Güvenilir dijital kaynaklardan yararlanarak dinî musiki örnekleri bulunuz.

Yönerge

- Bulduğunuz dinî musiki örneklerini öğretmeninizin rehberliğinde arkadaşlarınızla dinleyiniz.
- Dinlediğiniz musiki örneklerini sınıflandırarak eserlerin isimlerini ve eserleri dinlerken hissettiklerinizi uygun kutucuklara yazınız.

Ezan

Kamet

Salavat

İlahi

Değerlendirme

Ezan, kamet, salavat ve ilahiyi birbirinden ayıran temel farklar nelerdir? Görüşlerinizi açıklayarak boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

Görsel 5.20: Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda farklı kategorilerde Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma yarışmaları düzenlenmektedir.

Kur'an-ı Kerim, çeşitli makamlarda okunabilen ve bu bağlamda musiki yönü olan kutsal bir kitaptır. Ülkemizde cami, okul ve kurslarda Kur'an-ı Kerim ve ezanı güzel okuma yarışmaları düzenlenmektedir *(Görsel 5.20)*. Güzel sesleriyle Kur'an-ı Kerim ve ezan okuyanlar toplumumuz tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Bu yarışmalar duygu dünyamızı zenginleştiren güzel ortamlar oluşturarak beraberliğin pekişmesine katkıda bulunmaktadır.

İslam, Türk sanat ve Türk halk müziğini de etkilemiştir. Özellikle bestelenmiş eserlerde çokça yer alan Allah (cc), Hak, Yaradan, cennet, kader gibi dinî ifadeler bunu kanıtlar niteliktedir.

Okuyalım

DİNLE SANA BİR SÖZÜM VAR

Dinle, sana bir sözüm var:
Kimseyi hor görme kardaş!
Kim nasıldır, Allah bilir
Kötüleyip yerme kardaş!

Tek hâkimdir; ulu gani
Bir yaratmış seni, beni
Veren alır, tatlı canı
Ötesini sorma kardaş!

Gönül bilmeyenler çoktur
Bilmeyende, gönül yoktur
Bilmiş ol ki, gönül Hak'tır
Sakın ol ha, kırma kardaş!
(...)

Neşet Ertaş

9. Etkinlik

40 dk.

Adı	Dinin İzleri Her Yerde
Amaç	Geleneğimizde, edebiyatımızda ve musikimizde dinin izlerini özetleyebilme

Yönerge

- Aşağıdaki günlüğü okuyarak metinde geçen dinî kavram ve ifadeleri işaretleyiniz.

Dün çok yoğun geçti. Annem umreden döndüğü için evimizde büyük bir mutluluk vardı. Komşu ve akrabalarımızı mevlide davet ettik. Evimiz, misafirlerle tıklım tıklım doldu. Ablam güzel sesiyle Kur'an-ı Kerim, mevlithan da Süleyman Çelebi'nin mevlidini okudu. Hep beraber dua ettik ve ardından annem umre hatıralarını anlattı. Misafirlerden biri bu hatıralardan etkilenerek ilahi söyledi. Misafirlere daha önceden hazırladığımız hurma ve zemzemi ikram ettik. Mevlidin sonunda konuklara annemin umreden getirdiği seccade, tespih, güzel kokulu esanslar ve çeşitli oyuncaklar hediye ettik.

(Komisyon tarafından yazılmıştır.)

- Tespit ettiğiniz dinî kavram ve ifadeleri tablodaki uygun alanlara sınıflandırınız.

Geleneğimizde Dinin İzleri	
Edebiyatımızda Dinin İzleri	
Musikimizde Dinin İzleri	

- Tabloya yazdıklarınızı öğretmeninizin rehberliğinde kontrol ediniz ve arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Geleneğimizde, edebiyatımızda ve musikimizde dinin önemini arkadaşlarınızla tartışınız.

Değerlendirme

Geleneğimizde, edebiyatımızda ve musikimizde dinin izleriyle ilgili öğrendiklerinizi özetleyerek yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Kontrol Noktası

Aşağıdaki kutucuklarda yer alan kavramları anlamlarına uygun olarak cümle içinde kullanınız.

Ezan

.....

.....

.....

Kamet

.....

.....

.....

İlahi

.....

.....

.....

Salavat

.....

.....

.....

Farklı Kaydet

Bu ünitede öğrendiklerinizi aşağıdaki alana kısaca not ediniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Performans Görevi

Amaç	Geleneğimizde dinin izlerini özetleyebilme
Görev	Geleneğimizde dinin izlerini yansıtan kısa video çekme
Araç	Kamera özelliği olan cihaz, kalem ve kâğıt
Ürün	Video
Puanlama	Dereceli puanlama anahtarı ve grup değerlendirme formu
Süre	Hazırlık: 2 hafta Sunu: 2 ders saati

Yönerge

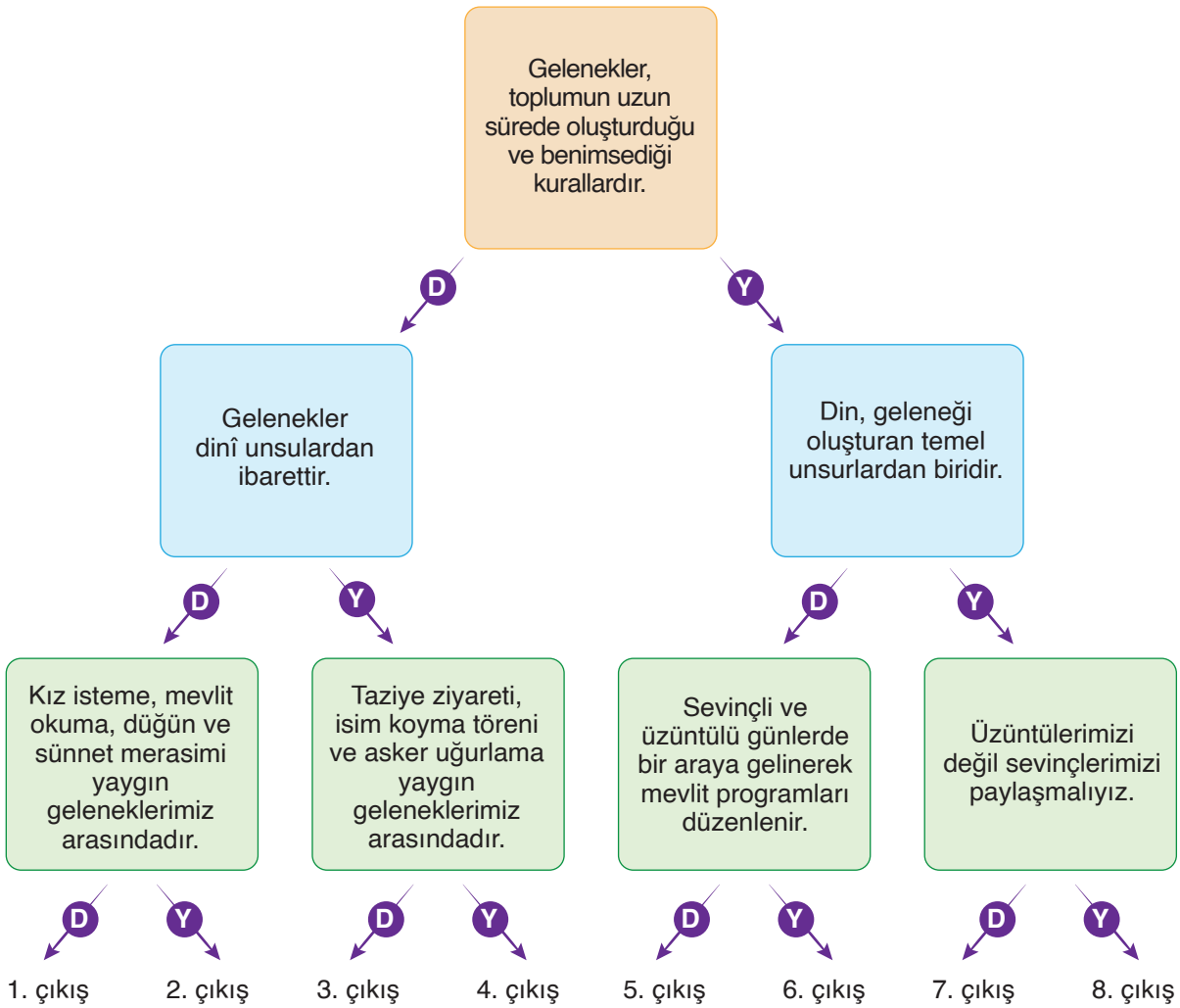
- Öğretmeninizin rehberliğinde üç gruba ayrılınız.
- Yaygın geleneklerimiz, edebiyatımız ve musikimizde dinin izleri konularından birini grubunuz için seçiniz.
- Grup arkadaşlarınız arasında görev dağılımı yapınız.
- Konunuza uygun video içeriğini belirleyiniz.
- Video taslağınızı öğretmeninize gösteriniz.
- Gerekli düzenlemeleri yaparak videoyu çekiniz.
- Çektiğiniz videoyu sınıfta öğretmeniniz ve arkadaşlarınıza izletiniz. (Videoda yer alan kişilerin onayını almadan videoyu herhangi bir platformda paylaşmayınız.)

Değerlendirme

Çalışmanız dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirilecektir. Görev sonrasında grubunuzu değerlendirmek için grup değerlendirme formunu doldurunuz. Dereceli puanlama anahtarı ve grup değerlendirme formu kitabın sonunda yer almaktadır.

5. ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. ***Aşağıdaki cümlelerin doğruluğunu "D" ve yanlışlığını "Y" belirleyerek yönlendirici okları takip ediniz ve ulaştığınız çıkışı işaretleyiniz.***

Aşağıda verilen 2-6. ifadelerin başına ilgili olduğu kelime grubuna ait harfi yazarak ifadelerle kelime gruplarını eşleştiriniz.

2.		Diş kirası verilir.
3.		Minarelere mahya asılır.
4.		Komşulara aşure dağıtılır.
5.		Aile büyüklerinin eli öpülür.
6.		Vefat eden için Allah'tan rahmet dilenir.

a.	Muharrem ayında
b.	Taziye ziyaretlerinde
c.	Asker uğurlamalarında
ç.	Bayram günlerinde
d.	Kandil gecelerinde
e.	İftar davetlerinde
f.	Ramazan ayında

Aşağıdaki kutucuklarda geleneğimizdeki dinî motiflerle ilgili kavramlar yer almaktadır. 7-14. soruları kutucuklardaki harfleri kullanarak cevaplayınız. Aynı harfi birden fazla cevap için kullanabilirsiniz.

a	aşure	b	diş kirası	c	ezan	ç	ilahi	d	mahya	e	mevlit
f	münacat	g	naat	ğ	ramazan	h	recep	ı	şaban	i	zimem

7. Geleneğimizde "üç aylar" olarak bilinen ve manevi duyguların yoğun olarak yaşandığı aylar hangileridir?

8. Hangisi geçmişte mahalle bakkallarının veresiye defterine verilen isimdir?

9. Hangisi muharrem ayının onuncu gününe verilen isimdir?

10. Ramazan ayı ve oruç gelenekleriyle ilgili kavramlar hangileridir?

11. Edebiyatımızda dinin izlerini içeren kavramlar hangileridir?

12. Hangisi Hz. Muhammed'in (sav) doğumunu ve hayatından bazı kesitleri anlatan eserlere verilen isimdir?

13. Musikimizde dinin izlerini içeren kavramlar hangileridir?

14. Hangisi namaz için yapılan çağrıya verilen isimdir?

Aşağıdaki 15-18. soruların cevaplarını boş bırakılan alanlara yazınız.

15. Yaygın geleneklerimiz ve din arasındaki ilişkiyi örnek vererek açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

16. "Bir arkadaşınızın öğle aralarında yemek getirmediğini fark ettiniz."
Yardımlaşma geleneğimizden hareketle bu sorunu nasıl çözerdiniz?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Edebî eserlerde dinin etkisini örneklerle açıklayınız.

.....
.....
.....
.....
.....

18. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi musikimizde dinin etkilerini gösteren üç ifade yazınız.
"Kadir Mevla'm senden bir dileğim var."

- .....
- .....
- .....

Aşağıdaki 19-23. soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

19. Türkçe öğretmeni Ömer Bey, öğrencileriyle şu bilgiyi paylaşmıştır: Bursa'da yaşayan bir yazar, Peygamberimize duyulan sevgiyi anlatmak için 1400'lü yılların başında bir eser kaleme almıştır. Kurtuluş vesilesi anlamına gelen Vesiletü'n-Necat, halk arasında o kadar çok sevilmiştir ki günümüzde bile doğum, vefat gibi özel günlerde "mevlit" adıyla okunmaya devam etmektedir.

Öğretmenin bahsettiği bu meşhur eserin yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Buhurizade Mustafa Itri Efendi

B) Arif Nihat Asya

C) Hoca Ahmet Yesevi

D) Süleyman Çelebi

20.

Cümle canlı hep topraktan
Var olmuşuz emir Hakk'tan
Rahmet dile sen Allah'tan
Tükenmez rahmet deryası
(Âşık Veysel Şatıroğlu, *Dostlar Beni Hatırlasın*, 66)

Âşık Veysel'in eserleri incelendiğinde Allah (cc), Hak, Yaradan, Rabbülâlemin, peygamber, kader vb. kavramlara sıkça rastlanmaktadır.

Buna göre Âşık Veysel ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine doğrudan ulaşılabilir?

A) Dini, türkülerle anlatmak istemiştir.

B) Eserlerinde ayet ve hadislere yer vermiştir.

C) Eserlerinde dinin izlerini yansıtmıştır.

D) Şiirlerini farklı kültürlerden beslenerek yazmıştır.

21. Aşağıdakilerin hangisi örf ve âdetlerde görülen dinin izlerine örnek değildir?

A) Bebeğin dua ile beşiğe yatırılması

B) Bebeği dünyaya gelen bir ailenin mevlit okutması

C) Askere gidecek gençlerin dua ve tekbirlerle uğurlanması

D) Olması istenen bir şey için dilek ağacına bez bağlanması

22. Ezan, her namaz vakti farklı makamlarda okunur. Örneğin sabah ezanının saba makamında, akşam ezanının ise segâh makamında okunması gelenek hâline gelmiştir.

(Ateş, "Türk Din Mûsikîsi'nde Ezan", 167)

Bu durum din ile aşağıdakilerden hangisi arasındaki etkileşimin göstergesidir?

A) Musiki B) Mimari C) Edebiyat D) Eğitim

23. Furkan, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi için hazırladığı sunuda aşağıdaki bilgilere yer vermiştir.

İslam'ın etkisiyle dilimize yerleşmiş Allah (cc), cennet, ezan, dua, namaz, sevap gibi kelimeler günlük konuşmalarda sıkça kullanılır. Bu gibi dinî ifadeler aynı zamanda deyim ve atasözlerinde de yer alır.

Furkan, sunusunda hangi atasözüne yer vermelidir?

A) Bin bilsen de bir bilene danış.

B) Damlaya damlaya göl olur.

C) Zahmetsiz rahmet olmaz.

D) İşleyen demir pas tutmaz.

24. ***Aşağıdaki bulmacada gizlenen kelimeleri (yatay, dikey, çapraz) bularak renkli kalemle işaretleyiniz.***

S	A	L	A	V	A	T	C	S	E
E	V	İ	R	T	I	A	K	Z	F
P	P	M	A	H	Y	A	A	N	Z
Ş	V	E	K	K	A	N	M	Z	B
A	R	V	T	İ	H	V	E	T	E
G	E	L	E	N	E	K	T	I	N
F	Z	İ	Y	A	R	E	T	R	M
O	İ	T	İ	L	A	H	İ	R	R
D	T	A	Z	İ	Y	E	H	T	P
I	A	G	Ş	V	N	J	L	Ş	Y

EZAN
ITRİ
NAAT
İLAHİ
KAMET
MAHYA
MEVLİT
TAZİYE
TEVHİT
GELENEK
~~SALAVAT~~
ZİYARET

"5. Ünite Ek Değerlendirme Soruları" e-içeriğine karekodla ulaşabilirsiniz.

5. ÜNİTE SONNOTLAR

1 bk. *Güncel Türkçe Sözlük,* "kültür".
2 bk. "örf", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 293.
3 bk. "âdet", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 5.
4 bk. Genel ağdan alınmıştır.
5 İbni Mace, "Cenâiz", 56.
6 bk. Kadir suresi 3. ayet.
7 bk. Bozkurt, "Kandil", 24/300-301.
8 Bakara suresi 271. ayet.
9 bk. *Güncel Türkçe Sözlük,* "sadaka taşı".
10 bk. Yeğin vd., "zimem", 1074.
11 bk. "vakıf", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 377.
12 bk. Bakara suresi 148. ayet.
13 Buhari, "Cihâd", 86.
14 bk. Algül, "Fedek", 12/294-295.
15 bk. Çam - Akçatepe, *İlginç Vakıflar*, 7.
16 bk. Yavuz, "Âşûrâ", 4/24-26.
17 bk. İbni Mace, "Sıyam", 24.
18 bk. Apaydın vd., *İlmihal*, 386.
19 bk. Yavuz, "Âşûrâ", 4/24-26.
20 bk. Ahzab suresi 21. ayet.
21 Ahzab suresi 56. ayet.
22 bk. Öz, "Ehlibeyt", 10/498-501.
23 bk. Macit, "Münâcât", 31/562-564.
24 bk. "mevlit", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 237.
25 bk. *Güncel Türkçe Sözlük,* "naat".
26 bk. Genel ağdan alınmıştır.
27 Alkayış, "Dini İçerikli Atasözleri Üzerine", 287-292.
28 bk. Akalın vd., "musiki", 1713.
29 bk. "ezan", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 83.
30 bk. Özcan, "Itrî Efendi, Buhûrîzâde", 19/220-221.
31 bk. "ezan", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 83.
32 bk. "kamet"*, Dinî Terimler Sözlüğü,* 194.
33 bk. "Salâtü Selâm"*, Dinî Terimler Sözlüğü,* 23-24/36.
34 bk. "ilahi", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 165.

PERFORMANS GÖREVİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARLARI VE DEĞERLENDİRME FORMLARI

1. Ünite

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda verilen ifadeler performans ödevi konusunda kendi duygu ve düşüncelerinizi fark etmeniz için hazırlanmıştır. Bu formu doldurarak kendinizi değerlendiriniz ve uygun seçeneği "✓" ile işaretleyiniz.

	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Çalışmayı yapmadan önce konuyla ilgili bir ön hazırlık yaptım.			
2. Çalışma boyunca ilgili ve istekliydim.			
3. Çalışmamı hazırlarken geçmiş bilgilerimden faydalandım.			
4. Çalışmanın bütününü kendim yaptım.			
5. Çalışmam sırasında yeni bilgiler öğrendim.			

Öğretmenin Yorumu

.....
.....
.....

Ölçütler	Çok İyi (3)	İyi (2)	Geliştirilmeli (1)	Seviye	Dönütler
Araştırma ve Görüş Alma	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmıştır.	Konuyla ilgili araştırmalarda eksiklikler bulunmaktadır.	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmamıştır.		
Düzenleme	Kaynaklardan toplanan bilgiler özgün bir anlatım ve kişisel yorumlar eklenerek bir araya getirilmiştir.	Kaynaklardan toplanan bilgiler kendi ifadeleriyle bağlanmış ve bilgilere kısmen yorum katılmıştır.	Kaynaklardan toplanan bilgiler, kendi ifadeleriyle ve yorum da katılarak sistemli bir şekilde bir araya getirilmemiştir.		
İçerik	Konu tüm yönleriyle ifade edilmiştir.	Konu kısmen ifade edilmiştir.	Konu yeterince ifade edilememiştir.		
Raporlaştırma	Performans görevi ürünü tam olarak hazırlanmış. Araştırma sonuçları ürüne tam olarak yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde kısmen eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne kısmen yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde çok eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne yansıtılmamıştır.		

2. Ünite

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda verilen ifadeler performans ödevi konusunda kendi duygu ve düşüncelerinizi fark etmeniz için hazırlanmıştır. Bu formu doldurarak kendinizi değerlendiriniz ve uygun seçeneği "✓" ile işaretleyiniz.

	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Çalışmayı yapmadan önce konuyla ilgili bir ön hazırlık yaptım.			
2. Çalışma boyunca ilgili ve istekliydim.			
3. Çalışmamı hazırlarken geçmiş bilgilerimden faydalandım.			
4. Çalışmanın bütününü kendim yaptım.			
5. Çalışmam sırasında yeni bilgiler öğrendim.			

Öğretmenin Yorumu

.....
.....
.....

Ölçütler	Çok İyi (3)	İyi (2)	Geliştirilmeli (1)	Seviye	Dönütler
Araştırma ve Görüş Alma	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmıştır.	Konuyla ilgili araştırmalarda eksiklikler bulunmaktadır.	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmamıştır.		
Düzenleme	Kaynaklardan toplanan bilgiler özgün bir anlatım ve kişisel yorumlar eklenerek bir araya getirilmiştir.	Kaynaklardan toplanan bilgiler kendi ifadeleriyle bağlanmış ve bilgilere kısmen yorum katılmıştır.	Kaynaklardan toplanan bilgiler, kendi ifadeleriyle ve yorum da katılarak sistemli bir şekilde bir araya getirilmemiştir.		
İçerik	Konu tüm yönleriyle ifade edilmiştir.	Konu kısmen ifade edilmiştir.	Konu yeterince ifade edilememiştir.		
Raporlaştırma	Performans görevi ürünü tam olarak hazırlanmış. Araştırma sonuçları ürüne tam olarak yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde kısmen eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne kısmen yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde çok eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne yansıtılmamıştır.		

3. Ünite

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda verilen ifadeler performans ödevi konusunda kendi duygu ve düşüncelerinizi fark etmeniz için hazırlanmıştır. Bu formu doldurarak kendinizi değerlendiriniz ve uygun seçeneği "✓" ile işaretleyiniz.

	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Çalışmayı yapmadan önce konuyla ilgili bir ön hazırlık yaptım.			
2. Çalışma boyunca ilgili ve istekliydim.			
3. Çalışmamı hazırlarken geçmiş bilgilerimden faydalandım.			
4. Çalışmanın bütününü kendim yaptım.			
5. Çalışmam sırasında yeni bilgiler öğrendim.			

Öğretmenin Yorumu

.....
.....
.....

Ölçütler	Çok İyi (3)	İyi (2)	Geliştirilmeli (1)	Seviye	Dönütler
Araştırma ve Görüş Alma	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmıştır.	Konuyla ilgili araştırmalarda eksiklikler bulunmaktadır.	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmamıştır.		
Düzenleme	Kaynaklardan toplanan bilgiler özgün bir anlatım ve kişisel yorumlar eklenerek bir araya getirilmiştir.	Kaynaklardan toplanan bilgiler kendi ifadeleriyle bağlanmış ve bilgilere kısmen yorum katılmıştır.	Kaynaklardan toplanan bilgiler, kendi ifadeleriyle ve yorum da katılarak sistemli bir şekilde bir araya getirilmemiştir.		
İçerik	Konu tüm yönleriyle ifade edilmiştir.	Konu kısmen ifade edilmiştir.	Konu yeterince ifade edilememiştir.		
Raporlaştırma	Performans görevi ürünü tam olarak hazırlanmış. Araştırma sonuçları ürüne tam olarak yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde kısmen eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne kısmen yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde çok eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne yansıtılmamıştır.		

4. Ünite

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda verilen ifadeler performans ödevi konusunda kendi duygu ve düşüncelerinizi fark etmeniz için hazırlanmıştır. Bu formu doldurarak kendinizi değerlendiriniz ve uygun seçeneği "✓" ile işaretleyiniz.

	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Çalışmayı yapmadan önce konuyla ilgili bir ön hazırlık yaptım.			
2. Çalışma boyunca ilgili ve istekliydim.			
3. Çalışmamı hazırlarken geçmiş bilgilerimden faydalandım.			
4. Çalışmanın bütününü kendim yaptım.			
5. Çalışmam sırasında yeni bilgiler öğrendim.			

Öğretmenin Yorumu

.....
.....
.....

Ölçütler	Çok İyi (3)	İyi (2)	Geliştirilmeli (1)	Seviye	Dönütler
Araştırma ve Görüş Alma	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmıştır.	Konuyla ilgili araştırmalarda eksiklikler bulunmaktadır.	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmamıştır.		
Düzenleme	Kaynaklardan toplanan bilgiler özgün bir anlatım ve kişisel yorumlar eklenerek bir araya getirilmiştir.	Kaynaklardan toplanan bilgiler kendi ifadeleriyle bağlanmış ve bilgilere kısmen yorum katılmıştır.	Kaynaklardan toplanan bilgiler, kendi ifadeleriyle ve yorum da katılarak sistemli bir şekilde bir araya getirilmemiştir.		
İçerik	Konu tüm yönleriyle ifade edilmiştir.	Konu kısmen ifade edilmiştir.	Konu yeterince ifade edilememiştir.		
Raporlaştırma	Performans görevi ürünü tam olarak hazırlanmış. Araştırma sonuçları ürüne tam olarak yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde kısmen eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne kısmen yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde çok eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne yansıtılmamıştır.		

5. Ünite **Yönerge**: Grup değerlendirme formunu doldurunuz.

Beceriler	Dereceler		
	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
Grup üyeleri birbiriyle yardımlaştı.			
Grup üyeleri birbirinin düşüncelerini dinledi.			
Grup üyelerinin her biri çalışmalarda görev aldı.			
Grubun her üyesi birbiriyle etkileşim içerisinde tartıştı.			
Grup üyeleri ulaştıkları sonucu birbirine iletti.			
Grup üyeleri bireysel sorumluluklarını yerine getirdi.			
Grup üyeleri birbirinin düşüncelerine ve çabalarına saygı gösterdi.			

Öğretmenin Yorumu

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ölçütler	Çok İyi (3)	İyi (2)	Geliştirilmeli (1)	Seviye	Dönütler
Araştırma ve Görüş Alma	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmıştır.	Konuyla ilgili araştırmalarda eksiklikler bulunmaktadır.	Konuyla ilgili yeterince araştırma yapılmamıştır.		
Düzenleme	Kaynaklardan toplanan bilgiler özgün bir anlatım ve kişisel yorumlar eklenerek bir araya getirilmiştir.	Kaynaklardan toplanan bilgiler kendi ifadeleriyle bağlanmış ve bilgilere kısmen yorum katılmıştır.	Kaynaklardan toplanan bilgiler, kendi ifadeleriyle ve yorum da katılarak sistemli bir şekilde bir araya getirilmemiştir.		
İçerik	Konu tüm yönleriyle ifade edilmiştir.	Konu kısmen ifade edilmiştir.	Konu yeterince ifade edilememiştir.		
Raporlaştırma	Performans görevi ürünü tam olarak hazırlanmış. Araştırma sonuçları ürüne tam olarak yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde kısmen eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne kısmen yansıtılmıştır.	Performans görevi ürününde çok eksiklikler vardır. Araştırma sonuçları ürüne yansıtılmamıştır.		

SÖZLÜK

A-B

adil: Adaletli, adalet sahibi, doğru, hak tanır, hukuka saygılı, insaflı.

akçe: Eskiden kullanılan küçük gümüş para.

âlem: Yeryüzü ve gökyüzündeki bütün nesnelerin oluşturduğu evren; gökyüzünde görünen veya görünmeyen gök cisimleri, yıldızlar, kâinat, dünya, cihan, yer yuvarlağı.

amel: Dinin buyruklarını yerine getirmek için yapılan iş, fiil veya hareket.

ashap: Sahabe, Hz. Muhammed'i (sav) görmüş ve onun sohbetinde bulunmuş Müslümanlar.

batıl: Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçeğe aykırı, hikmetsiz, temelsiz, devamsız.

bencillik: Yalnız kendini düşünme, kendi çıkarlarını herkesinkinden üstün tutma durumu.

bereket: Nimet, bağış, bolluk. Allah'ın (cc) karşılıksız vermesi.

bilinç: İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

C-Ç-D-E

Cebrail: Allah (cc) tarafından peygamberlere vahiy iletmekle görevlendirilmiş melek.

deyiş: Halk şiiri.

empati: Aynı duyguları paylaşma; duygudaşlık.

er: Erkek, eril kişi.

esenlik: Esen olma durumu, sağlık, afiyet, sıhhat, selamet.

F-G-Ğ-H

gıyap: Yokluk, bulunmama; yitiklik.

hak: Gerçek, doğru, gerçeğe uygun.

hamt: Nimetlerin, güzelliklerin kaynağı ve sahibi olan Allah'ı (cc) övgü ve yüceltme sözleriyle anma.

hatim: Kur'an-ı Kerim'in tamamını okuma.

hattat: Güzel yazı yazan ve öğreten sanatkâr.

Hicaz: Arabistan Yarımadası'nda Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan, Mekke ve Medine ile hac ve umre yapacakların ihrama girecekleri yerleri de içine alan coğrafi bölge.

hidayet: Allah'ın (cc), insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hikmet: Bilgelik, felsefe, Allah'ı (cc) gereği gibi bilme bilgisi.

hitabet sanatı: Güçlü, güzel ve etkileyici konuşma.

Hristiyan: Hz. İsa'nın peygamberi olduğu ilahi din.

I-İ-J

icabet: Bir çağrıyı yerine getirme, bir çağrıya gitme.

iffet: Helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınma.

ilke: Temel düşünce, temel inanç.

ilmihâl: İnanç, ibadet, ahlak, sosyal ve ekonomik hayatla ilgili dinî bilgiler kitabı.

inşa etmek: Kurmak, yapmak.

İsrailoğulları: Hz. Yakub'un soyundan gelenlere verilen isim.

K-L

kabile: Aynı atadan gelen birbirlerine kan bağı ile bağlı insan toplulukları.

kavim: Aralarında töre, dil ve kültür ortaklığı bulunan, boy ve soy bakımından da birbirine bağlı insan topluluğu.

kefaret: Dinin belirli yasaklarının ihlali durumunda yapılması istenen mali veya bedenî ibadet.

kıssa: Kur'an-ı Kerim'deki geçmiş peygamberler ve milletlerle ilgili ibretli ve tarihî olaylar.

kibir: Kişinin, yaratılış amacını ve varlığının

özünü kavrayamayarak kendini büyük görüp başkalarını küçük görmesi.

kitle: Bir yerde toplanmış, bir araya gelmiş insan topluluğu.

kutsal: Güçlü bir dinî saygı uyandıran veya uyandırması gereken; kutsi, mukaddes, mübarek.

lütuf: İyilik etme, iyi ve güzel davranma, güzel yapma, bağışlama, bağışta bulunma, ikram etme.

M-N-O

mabet: İçinde ibadet edilen yapı; tapınak, ibadethane.

mahremiyet: Gizli olma durumu, gizlilik.

makam: Klasik Türk müziğinde bir müzik parçası veya şarkının işleniş biçimi.

manevi: Gözle görülüp elle tutulamayan, madde ve cisimle ilgisi bulunmayan, inançla ilgili.

mâni: Genellikle birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı olan, daha çok hecenin yedili ölçüsüyle söylenen halk şiiri.

meal: Kur'an ayetlerinin tam karşılıkları başka dillere aktarılamadığından ayette anlatılmak istenileni kelimesi kelimesine değil de biraz eksiği ile başka bir dile çevirme, yakın anlamlar verme.

merasim: Anma, kutlama, nişan, evlenme, ölüm gibi sebeplerle yapılan toplantı, tören.

mesaj: Yazı veya sözle anlatılması amaçlanan duygu, düşünce; ileti.

muharrem ayı: Hz. Peygamber'in hicretini esas alan ay takviminin birinci ayı.

muhatap: Kendisine söz söylenilen, kendisiyle konuşulan kimse.

mümin: İnanan, iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimse.

nimet: Allah'ın (cc) kullarına verdiği her çeşit iyilik. Yaşamak için gerekli her şey.

niyet: Kişinin yapacağı ibadetlerin geçerli olabilmesi için hangi ibadeti yapacağına kalben karar vererek bütün ibadetlerinde Allah'ın (cc) rızasını kastedip ona yönelmesi; bir şeyi yapmaya önceden karar verme.

Ö-P-R

öksüz: Annesi ya da hem annesi hem babası ölmüş çocuk.

panayır: Alıcı ve satıcıların ticaret için belli zamanlarda toplandıkları halka açık alanlar.

Rab: Yaratan ve yarattıklarını başıboş bırakmayıp terbiye eden, Allah (cc).

rahmet: Birinin suçunu bağışlama, affetme, merhamet etme.

rehber: Birinin doğruyu bulmasına yardımcı olan, yol gösteren.

rızık: Allah'ın (cc) herkes için takdir ettiği yenilen, içilen, giyilen, maddi ve manevi yararlanılan nimet.

rivayet: Bir olay, bir haber veya sözü nakletme.

rol: Bir kişiliği canlandıran oyuncunun söylemesi ve yapması gereken hareketlerin genel adı; etki.

S-Ş

seferber: Bir iş, bir amaç için bütün olanaklarıyla harekete geçme.

sevap: Kişinin iman, ibadet, ahlak ve tüm güzel davranışlarının karşılığı olarak Allah (cc) tarafından kendisine verilen ödül; mükâfat.

şer: Kötü, kötü iş.

T-U-Ü

tahrif: Bir şeyin aslını bozma, değiştirme.

teşvik: Bir kimseyi bir şeyi yapma hususunda cesaretlendirme, gayrete getirme.

tutum: Bir olay, bir durum karşısında kişinin takındığı davranış.

unsur: Bir bütünü oluşturan, bütünden ayrıştırıldığında da kendi başına anlam taşıyan parça.

ümmet: Bir peygambere inanıp onun yolunu seçen kimselerin tümü.

V-Y-Z

vahiy kâtipleri: Hz. Peygamber'e vahyedilen ayet ve sureleri, vahyin başlangıcından kesilmesine kadar çeşitli yazı malzemelerine yazan sahabiler.

veresiye: Karşılığı sonra ödenmek üzere yapılan alışveriş.

yetim: Babası ölmüş olan (çocuk).

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned. nşr.* Ebû Hâcir Muhammed Saîd Besyûnî. Beyrut: y.y., 1405/1985.

Akalın, Ş. Halûk vd. *Türkçe Sözlük.* Ankara:Türkiye Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Algül, Hüseyin. "Fedek". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 12/294-295. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Alkayış, M. Fatih. "Dini İçerikli Atasözleri Üzerine". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 8/27 (2009), 287-292.

Ateş, Erdoğan. "Türk Din Mûsikîsi'nde Ezan". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/33 (2014), 163-179.

Avcı, Casim - İdris, Mevlâna. *Hz. Muhammed'in Hayatı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.

Avcı, Casim - Şentürk, Recep. "Kabile". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 24/30-32. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Aykaç, Mehmet. "Fâtıma bint Esed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 12/225. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Bayraktar, Zeki. "Oruç ve Sağlık". Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. *Vakt-i Şâdi Ramazan Dergisi* (2023), 14-15.

Bozkurt, Nebi. "Kandil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 24/300-301. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.

Bozkurt, Nebi. "Künye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/558-559. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Bölükbaşı, Mehmet. "Cahiliye Devrinde Araplarda Sosyal ve İktisadi Hayat". *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/13. (2020), 88-95.

Buhari, Muhammed bin İsmail. *el-Camiü's-Sahih.* nşr. Muhammed Züheyr bin Nasr. 8 Cilt. b.y.: Daru Tavki'n-Necat, 2. Basım, 1422/2001.

Çağrıcı, Mustafa. "Edep". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 10/412-414. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Çağrıcı, Mustafa. "Fîl Sûresi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 13/69-70. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Çağrıcı, Mustafa. "Merhamet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 29/184-185. Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Çam, Mevlüt - Akçatepe, Rıdvan E. *İlginç Vakıflar.* Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2020.

Çetin, Musa. "Hz. Peygamber (S.A.V)'in Hayatında Bir İlke Olarak 'Şefkat' ". *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi* 8 /15 (2016), 251-269.

Çiçek, Yakup. "Fecir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12/286-287. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.

Çubukcu, Asri. "Halîme". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 15/338. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Derin, İsmail. *Âlemlere Rahmet Hz. Muhammed.* ed. Fatih Kurt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2019.

DİA. "Diş Kirası". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 9/375. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Dönmez, İbrahim Kâfi. "Oruç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/416-425. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Ebu Davud, Süleyman bin Eş'as es-Sicistanî. *es-Sünen.* Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988.

Emre, Yunus. *Yunus Emre Divanı'ndan Seçmeler,* Anonim Yayıncılık, t.y.

Erkal, Mehmet vd. *İlmihal İman ve İbadetler*. 1. Cilt. İstanbul: İSAM, 2000.

Fâkihî, Ebu Abdillah Muhammed b. İshâk b. Abbâs. *Ahbâru Mekke fî kadîmi'd dehr ve hadîsih.* Mekke, 1986.

Fayda, Mustafa. "Muhammed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 30/406-421. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Fayda, Mustafa. "Fil Vak'ası". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 13/70-71. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Fayda, Mustafa. “Câhiliye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 7/17-19. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Fığlalı, Ethem Ruhi. “Ebû Tâlib”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/237-238. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.

Günay, Hacı Mehmet. “Ramazan”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 34/433-435. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Hamîdullah, Muhammed. “Hilfü’l-Fudûl”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 18/31-32. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Harman, Ömer Faruk. “Mûsâ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 31/207-213. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

İbn-i Hişam, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik. *Hz. Muhammed’in Hayatı (Es-Siret’ün-Nebeviyye).* çev. İzzet Hasan - Neşet Çağatay. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1971.

İbn-i Mace, Muhammed. *es-Sünen.* Beyrut: Darü İbni’l-Heysem, 2003.

Kandemir, M. Yaşar. “Hatice”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/465-466. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

Kandemir, M. Yaşar. “Muhammed (Şahsiyeti)”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 30/421-426. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Karagöz, İsmail vd. (ed.). *Dualar*. Ankara: DİB, 2. Basım, 2009.

Karagöz, İsmail - Altuntaş, Halil. *Namaz İlmihali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Basım, 2011.

Karagöz, İsmail - Altuntaş, Halil. *Oruç İlmihali.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2013.

Koçak, Muhsin. “Kunut”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 26/380. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

Köksal, M. Asım. *Peygamberler Tarihi.* Ankara: TDV Yayınları, 2004.

Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir. çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

Kur’an-ı Kerim Meâli. çev. Halil Altuntaş- Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2011.

Küçükaşcı, Mustafa Sabri. “Zübeyr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 44/521. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

Macit, Muhsin. “Münâcât”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 31/562-564. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Mertoğlu, Mehmet Suat. “Salâtü Selâm”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/23-24. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu. *İlkokul-Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (4,5,6,7 ve 8. Sınıf)*. Ankara: 2026.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu. *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. Ankara: 2024

Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim b. El-Haccâc. *el-Câmi’u’s-sahîh.* nşr. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Kahire: Matbaatu İsâ el-Bâbî el-Halebî, 1955.

Müslim, Ebü’l-Hüseyn Müslim bin el-Haccac. *Sahih-i Müslim.* nşr. Dâru Tayyibe. Riyad: 2006.

Nesai, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali. *es-Sünen.* nşr. Abdülfettâh Ebû Ğudde. 8 Cilt. Halep: Mektebetü’l-matbuât el-İslâmiyye, 1406/1986.

Nesai, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali. *es-Sünenü’l-Kübra.* nşr. Müessesetü’r-Risale, Beyrut: 2001.

Nesai, Ebu Abdurrahman, *Sünenü’n-Nesâî.* 8 cilt. Kâhire: el-Mektebetü’t-Ticâriyyetü’l-Kübrâ, 1930.

Öğüt, Mustafa. “Hacerülesved”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 14/433-435. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.

Öz, Mustafa. “Ehl-i Beyt”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 10/498-501. İstanbul: TDV Yayınları, 2020.

Özafşar, M. Emin vd. *Hadislerle İslam.* Ankara: DİB Yayınları, 2. Basım. 2013.

Özcan, Nuri. “Itrî Efendi, Buhûrîzâde”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 19/220-221. İstanbul: TDV

Yayınları, 1999.

Öze, Özkan. *Çocuklar için Peygamberlerin Hayatları*. İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 8. Basım, 2019.

Özgüdenli, Osman Gazi. "Vakfiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/465-467. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

Öztürk, Levent. "Süveybe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/183. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Öztürk, Levent. "Şeymâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/98-99. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

Öztürk, Resul. "İslam Öncesi Arap Toplumunun Tanrı Tasavvuru ve Bu Tasavvurun İslam'ın Tanrı Tasavvuruna Etkisi Sorunu". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 8/2 (2008), 121-145.

Parlak, Erol. *Garip Bülbül Neşet Ertaş*. İstanbul: Demos Yayınları, 2013.

Sezikli, H. Ahmet. "Abdülmuttalib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/272-273. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Sinanoğlu, Mustafa. "İbadet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/233-235. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.

Sürmeli, Mehmet vd. *Dinî Terimler Sözlüğü.* ed. Ahmet Nedim Serinsu. Ankara: MEB Yayınları, 2009.

Şatıroğlu, Âşık Veysel. *Dostlar Beni Hatırlasın*. Basım Yeri: İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2. Basım, 1971.

Şener, Mehmet. "İftar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 21/517-518. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Şibli, Mevlana. *Büyük İslâm Tarihi,* Asr-ı Saadet. çev. Ö. Rıza Doğrul. İstanbul: Toker Matbaası, 1973.

Şirin, Mustafa Ruhi. *Ninni Bebeğim Ninni.* Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1990.

Taberani, Ebu'l-Kasım. *el-Mu'cemu'l-Evsat.* thk. Ebu Muaz Târık, Ebu'l-Fadl Abdulmuhsin. 10 cilt. Kâhire: Dârü'l-Harameyn, 1995.

Tanrıkulu, Abdülkerim. "*Lisan-ı Hal ile Davet*". Davet Dili. ed. M. Nurullah Aktaş vd. 432-433. Batman: Mütercim Yayınları, 1. Basım, 2021.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. *Îsâ. es-Sünen,* thk. Ahmed Muhammed Şâkir. 5 Cilt. Mısır: 1395/1975.

Tirmizi, Muhammed b. İsa. *es-Sünen.* Beyrut: Yemame Basım Yayım,1997.

Topaloğlu, Bekir. "Abdullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 1/75-76. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.

Topaloğlu, Bekir. "Âmine". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 3/63-64. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2006.

Yaşar, F. Tunç. "Âdâb-ı Muâşeret". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 1/34-36. Ankara: TDV Yayınları, 2020.

Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Doğruluk". *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi.* 1/335. İstanbul: TÜBİTAK Yayınları, 2021.

Yavuz, Yusuf Şevki "Âşûrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 4/24-26. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Peygamber". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 34/257-262. İstanbul: 2007.

Yavuz, Yusuf Şevki. "Vahiy". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 42/440-443. İstanbul: 2012.

Yazıcı, Seyfettin. *Temel Dinî Bilgiler İtikad-İbadet-Ahlâk-Siyer.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 40. Basım, 2017.

Yeğin, Abdullah vd. *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Büyük Lûgat.* İstanbul: TÜRDAV Basın ve Yayın,1993.

Yitik, Ali İhsan. "Oruç", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 33/414-416. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

Yücel, İrfan. *Peygamberimizin Hayatı.* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 21. Basım, 2012.

Bu kitapta İSNAD Sonnot Atıf Sistemi'nden yararlanılmıştır.

CEVAP ANAHTARI

GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
Tiflis
YUNANİSTAN
Edirne
Kırklareli
Sinop
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
AZARA Ö.C.
Artvin
Ardahan
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Tekirdağ
İstanbul
Samsun
Ordu
Giresun
Trabzon
Rize
Kars
Erivan
Gökçeada
Çanakkale
Bozcaadan
Bursa
Kocaeli
Düzce
Karabük
Sakarya
Bolu
Çankırı
Amasya
Çorum
Tokat
Gümüşhane
Bayburt
Iğdır
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Balıkesir
Bilecik
Ankara
Erzincan
Erzurum
Ağrı
Eskişehir
Kırıkkale
Yozgat
Sivas
Tunceli
Bingöl
Muş
Kütahya
Kırşehir
Manisa
Afyonkarahisar
Uşak
Elâzığ
Bitlis
Van
Atina
İzmir
Kayseri
Nevşehir
Aksaray
Malatya
Aydın
Konya
Diyarbakır
Siirt
Batman
Hakkâri
Şırnak
Adıyaman
Denizli
Isparta
Burdur
Niğde
Kahramanmaraş
Mardin
İ R A N
Muğla
Karaman
Osmaniye
Gaziantep
Şanlıurfa
Antalya
Adana
Mersin
Kilis
Hatay
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Lefkoşa
S U R İ Y E
I R A K
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Şam
Bağdat
A K D E N İ Z
L İ B Y A
Tel Aviv
FİLİSTİN
Batı Şeria
Doğu Kudüs
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
İSRAİL
M I S I R
EGE DENİZİ
MARMARA DENİZİ
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT • Ankara
İL MERKEZİ • Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400 km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
AFGANİSTAN
İRAN
IRAK
SURİYE
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
TUVA C.
SAHA (YAKUT) C.
Karadeniz
Akdeniz
Hazar Denizi
Aral Gölü
Baykal G.
Ohotsk Denizi
Bering Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Norveç Denizi
Kuzey Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Kızıldeniz
Moskova
Astana
Taşkent
Bişkek
Aşkabat
Kabil
Yeni Delhi
Pekin
Ulanbator
Ankara
Bağdat
Tahran
Riyad
Doha
Muskat
Sana
Trablus
Lefkoşa
Beyrut
Şam
Amman
Kudüs
Kahire
Trablus
Cezayir
Tunus
Rabat
Madrid
Lizbon
Paris
Berlin
Varşova
Minsk
Kiev
Bükreş
Sofya
Belgrad
Atina
Roma
Viyana
Prag
Budapeşte
Stockholm
Oslo
Helsinki
Dublin
Amsterdam
Brüksel
Kopenhag
Riga
Vilnius
Tallinn
Chişinau
Erivan
Tiflis
Bakü
Ürümçi
Lhasa
Delhi
Karaçi
Dakka
Katmandu
Thimphu
Yangon
Bangkok
Hanoi
Vientiane
Phnom Penh
Kuala Lumpur
Singapur
Jakarta
Manila
Tokyo
Seul
Pyongyang
Taipei
Hong Kong
Canberra
Wellington
Port Moresby
Honiara
Port Vila
Nouméa
Suva
Apia
Nuku'alofa
Funafuti
Tarawa
Majuro
Palikir
Ngerulmud
Agana
Yaren
Port Louis
Victoria
Moroni
Mamoudzou
Antananarivo
Port Louis
Saint-Denis
Dodoma
Nairobi
Kampala
Kigali
Bujumbura
Addis Ababa
Asmara
Djibouti
Mogadişu
Khartoum
Juba
Bangui
Yaoundé
Malabo
Libreville
Brazzaville
Kinşasa
Luanda
Windhoek
Gaborone
Harare
Lusaka
Lilongwe
Maputo
Mbabane
Maseru
Pretoria
Cape Town
Port Elizabeth
Durban
Johannesburg
Bloemfontein
Kimberley
Port Nolloth
Walvis Bay
Swakopmund
Lüderitz
Oranjemund
Keetmanshoop
Grootfontein
Rundu
Katima Mulilo
Ondangwa
Oshakati
Tsumeb
Otjiwarongo
Okahandja
Karibib
Usakos
Arandis
Henties Bay
Omaruru
Karasburg
Aus
Rosh Pinah
Oranjemund
Alexander Bay
Port Nolloth
Springbok
Kamieskroon
Vanrhynsdorp
Clanwilliam
Citrusdal
Piketberg
Malmesbury
Paarl
Stellenbosch
Somerset West
Strand
Gordon's Bay
Hermanus
Bredasdorp
Swellendam
Riversdale
Mossel Bay
George
Knysna
Plettenberg Bay
Port Elizabeth
Uitenhage
Grahamstown
Cradock
Graaff-Reinet
Middelburg
Cradock
Queenstown
Aliwal North
Zastron
Ficksburg
Clarens
Harrismith
Ladysmith
Estcourt
Pietermaritzburg
Durban
Richards Bay
Empangeni
Eshowe
Vryheid
Newcastle
Dundee
Glencoe
Utrecht
Volksrust
Standerton
Secunda
Sasolburg
Vanderbijlpark
Vereeniging
Johannesburg
Pretoria
Rustenburg
Brits
Hartbeespoort
Krugersdorp
Randfontein
Carletonville
Potchefstroom
Klerksdorp
Orkney
Stilfontein
Hartbeesfontein
Wolmaransstad
Bloemhof
Christiana
Schweizer-Reneke
Delareyville
Lichtenburg
Mafikeng
Zeerust
Groot Marico
Ottosdal
Coligny
Sannieshof
Ventersdorp
Potchefstroom
Carletonville
Randfontein
Krugersdorp
Hartbeespoort
Brits
Rustenburg
Thabazimbi
Lephalale
Mokopane
Polokwane
Tzaneen
Phalaborwa
Giyani
Malamulele
Thohoyandou
Louis Trichardt
Musina
Beitbridge
Messina
Alldays
Ellisras
Thabazimbi
Rustenburg
Brits
Pretoria
Johannesburg
Vereeniging
Sasolburg
Vanderbijlpark
Secunda
Standerton
Volksrust
Newcastle
Dundee
Glencoe
Utrecht
Vryheid
Eshowe
Empangeni
Richards Bay
Durban
Pietermaritzburg
Ladysmith
Estcourt
Harrismith
Bethlehem
Ficksburg
Clarens
Zastron
Aliwal North
Queenstown
Cradock
Graaff-Reinet
Middelburg
Aus
Keetmanshoop
Lüderitz
Oranjemund
Alexander Bay
Port Nolloth
Springbok
Kamieskroon
Vanrhynsdorp
Clanwilliam
Citrusdal
Piketberg
Malmesbury
Paarl
Stellenbosch
Somerset West
Strand
Gordon's Bay
Hermanus
Bredasdorp
Swellendam
Riversdale
Mossel Bay
George
Knysna
Plettenberg Bay
Port Elizabeth
Uitenhage
Graham